

HØGSKOLEN I LILLEHAMMER

- MASTEROPPGAVE

Samtaler med barn i barnevernets undersøkelser

“Hvordan syv saksbehandlere i kommunal barneverntjeneste opplever
det å samtale med barn i undersøkelser”

av

Hege Hedlund Fredriksen

Master i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge

Avdeling for helse- og sosialfag

Høgskolen i Lillehammer

Vår 2010

Forord

Da jeg startet på master i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge ved Høgskolen i Lillehammer, var det flere temaer jeg vurderte å skrive masteroppgave om. Men etter at jeg våren 2009 tok jeg studiet ”Barnevernfaglig utredning”, fant jeg gjennom arbeidet i dette studiet ut at det å samtale med barn i barnevernets undersøkelser var noe jeg ville lære mer om.

Oppgaven er spesielt rettet mot barnevernets undersøkelser, men min oppfatning er at mye av innholdet i oppgaven har stor overføringsverdi. Jeg har selv erfart at jeg har brukt kunnskap jeg har tilegnet meg gjennom oppgaven, sammen med barn og unge på andre arenaer enn i kommunal barneverntjeneste.

Etter mange måneders arbeid er nå oppgaven – etter min mening – ferdig. Som forventet har det gått litt opp og ned, men når jeg nå ser tilbake på tiden jeg har brukt, så har det vært en lærerik og givende prosess. Forhåpentligvis vil flere enn meg ha glede og nytte av arbeidet som jeg har lagt ned. Uavhengig av hva andre får ut av denne oppgaven har den for meg ført til at jeg alltid vil brenne litt ekstra for det å samtale med barn, og forsøke å spre dette rundt meg i mitt fremtidige arbeidsliv.

Jeg har vært heldig og hatt mange flotte mennesker rundt meg i denne ”skrive-tiden”, og de fortjener alle en stor takk! Først vil jeg takke pappa som har brukt et uvisst antall timer ved kopimaskinen gjennom hele min studietid for å spare studenten for utgifter. Mamma har lest korrektur og vært en god diskusjonspartner gjennom utarbeidelsen av oppgaven. Min støttende samboer har holdt ut med et stadig økende stress-nivå denne våren, og har sikkert gledet seg like mye til innleveringsdato som meg selv. Kjære Marie har holdt ut masinga mi når rastløsheten foran pc-skjermen har tatt overhånd, og mine gode og veldig tålmodige venninner skal nå endelig få slippe å høre mer om denne oppgaven.

En stor takk må jeg sende til Anne Bregneballe som har vært min veileder i skrivingen av denne oppgaven. Hun har alltid gitt meg gode, konstruktive, lærerike og svært raske veiledninger på skrivingen min. Når selvtilfredsheten har vært i ferd med å ta overhånd, har hun hele tiden gitt meg noe å strekke meg etter.

Sist, men ikke minst, vil jeg rette en stor takk til de syv respondentene som stilte til intervju, og gjorde realiseringen av denne oppgaven mulig. De fant tid i en hektisk hverdag til å stille opp og dele sine opplevelser med meg. Jeg er svært ydmyk overfor det faktum at de har latt meg få et innblikk i deres opplevelser om å samtale med barn i undersøkelser, og at de har hatt tiltro til at jeg kan fremstille og behandle disse opplevelsene på en verdig måte. Jeg håper jeg ikke har skuffet noen.

Bergen, april 2010

Hege Hedlund Fredriksen

Innhold

	Side
Forord.....	2
Sammendrag.....	7
1.0 Innledning.....	8
1.1 Valg av tema.....	8
1.2 Formålet med oppgaven.....	9
1.3 Problemstilling.....	10
1.4 Oppgavens oppbygging.....	11
2.0 Teori.....	13
2.1 Barnevernets fremvekst sett i sammenheng med barnets stilling i samfunnet.....	13
2.2 Det juridiske aspektet.....	16
2.3 Det barnevernfaglige aspektet.....	18
2.4 Det etiske aspektet.....	26
3.0 Metode.....	34
3.1 Valg av vitenskapsteoretisk posisjon, paradigme og metode.....	34
3.2 Forskningsdesign.....	36
3.3 Utvalg av respondenter og gjennomføring av undersøkelsen.....	37
3.4 Etiske og juridiske hensyn.....	39

4.0 Presentasjon av funn.....	41
4.1 Respondentenes bakgrunn i den aktuelle barneverntjenesten og i annet barnevernfaglig arbeid.....	41
4.2 I hvilken grad respondentene samtaler med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3, og hva som er deres begrunnelse for dette.....	42
4.3 Hvordan respondentene samtaler med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3, og hva som er respondentens begrunnelse for dette.....	44
4.3.1 Kontekst og deltagere i samtalen.....	44
4.3.2 Samtaleteknikk og innholdet i samtalen.....	48
4.3.3 Relasjonen	53
4.4 Hvilke utfordringer respondentene opplever når det gjelder å samtale med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3.....	55
4.4.1 Selve samtalen.....	55
4.4.2 Samarbeidet med foreldrene.....	56
4.4.3 Forventninger til barnevernet.....	58
4.4.4 Egne føleleser.....	59
4.4.5 Tid.....	61
4.5 Annet respondentene mener er viktig i samtaler med barn i undersøkelser.....	63

5.0 Analyse og drøfting av funn.....	65
5.1 Goffmans teori om interaksjon og selvpresentasjon.....	65
5.1.1 Respondentens rolle i intervjuene.....	66
5.1.2 Respondentens rolle som saksbehandlere i barnevernets undersøkelser.....	67
5.2 Etikk i undersøkelser.....	70
5.3 Barnet som informant.....	73
5.4 Barnets uttalerett.....	77
5.5 Evidensbasert yrkesutøvelse versus skjønn.....	83
6.0 Avslutning.....	89
Litteratur.....	92
Vedlegg 1: Første henvendelse til barneverntjenesten.....	99
Vedlegg 2: Første kontakt med saksbehandlerene.....	100
Vedlegg 3: Andre kontakt med saksbehandlerene.....	101
Vedlegg 4: Intervjuguide.....	102

Sammendrag

Temaet for denne oppgaven er samtaler med barn i barnevernets undersøkelser, og oppgaven er skrevet ut i fra følgende problemstilling:

Del 1. ”I hvilken grad, og hvordan, samtaler saksbehandlere i kommunal barneverntjeneste med det aktuelle barnet når de gjennomfører en undersøkelse etter § 4-3 i barnevernloven? Hva er saksbehandlernes begrunnelser for dette? Hvilke utfordringer opplever saksbehandlerne i disse samtalerne?”

Del 2. ”Hva forteller funnene fra del 1?”

For å besvare første del av problemstillingen gjennomførte jeg en kvalitativ studie. Jeg hadde individuelle intervjuer med syv saksbehandlere i en barneverntjeneste i en middels stor kommune.

Det viste seg at saksbehandlerne i stor grad samtaler med barn i undersøkelser, men at de har ulik praksis og ulike begrunnelser for måten de gjennomfører disse samtalerne på. Saksbehandlerne opplever utfordringer når det gjelder å samarbeide med foreldrene, at barnet kan havne i en lojalitetskonflikt, eller at barnet har urealistiske forventinger til barnevernet. Videre kunne det også oppleves som en utfordring å forholde seg til egne følelser, og å ha tilstrekkelig med tid.

Et hovedtema som blir trukket ut av funnene er hvordan saksbehandlerne presenterte seg, og at de i mange tilfeller sa ”vi” i stedet for ”jeg”, selv om det de sa, ikke stemte overens med hva de andre saksbehandlerne fortalte. Andre hovedtemaer er ”etikk i undersøkelser”, ”barn som informanter” og ”barns uttalerett”. Det siste hovedtemaet er ”evidensbasert yrkesutøvelse versus skjønn”. Mine slutninger er at funnene i denne oppgaven forteller at det er en del uklarheter når det gjelder å samtale med barn i undersøkelser. Det kan være vanskelig å vurdere hvordan man skal vektlegge barnets beste opp i mot andre bestemmelser i barnevernloven. Store deler av arbeidet i kommunal barneverntjeneste er basert på den enkelte saksbehandlers skjønn. I denne sammenheng etterspør jeg en felles plattform for saksbehandlere basert på evidensbasert kunnskap for å underbygge skjønnsutøvelsen, samt at man i barnevernloven trenger mer avklarende og utdypende formuleringer for å ivareta barnets beste, og dets rettssikkerhet.

1.0 Innledning

”Først da Stein og Per er ni og syv år gamle, kommer barnevernet dem til unnsetning. Brødrenes historie er kald og nådeløs, men det finnes likevel mye godhet i den. Det er mange som bryr seg, som ser guttenes gradvise ferd mot undergangen, og som forsøker å hindre dem i å falle. Problemet er at barnevernet ikke lyttet til dem.

Ni år skal det ta for den eldste. Ni år vi må forsøke å forestille oss, enda vi vet lite om dem. Syv år skal det ta for den yngste. Og alarmen skal ikke gå før han en dag i 2007 spør en voksen han for første gang i sitt liv kan stole på: «Skal jeg fortelle deg hemmeligheten?» Om hva da, spør hun. Han tar frem sin gule notisblokk og begynner å skrive. Det er ikke mange setningene. Men de er hjerteskjærende.”

Dette er innledningen på en artikkel fra aftenposten.no 13.mars 2010. Artikkelen forteller om to brødre som har levd under alvorlig og langvarig omsorgssvikt og misbruk. Budskapet kan virke ubehagelig kjent; barna ble ikke sett eller hørt av barneverntjenesten.

1.1 Valg av tema

Etter Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 (heretter barnevernloven) § 4-1 er det barnets beste som skal ligge til grunn for barneverntjenestens avgjørelser. For å utrede hva som vil være til barnets beste, er det viktig at barneverntjenesten foretar en dekkende utredning i undersøkelsen. Barneverntjenesten er blitt kritisert for å la barnet forsvinne i barnevernssaker. Forskning viser at barn i liten grad blir hørt i barnevernet, og at jo yngre barnet er, dess sjeldnere blir det hørt. Barnets opplevelse av sin situasjon vies liten oppmerksomhet. Undersøkelsene er i stor grad preget av samtaler med foreldrene, og i noen tilfeller har barnevernets saksbehandler verken snakket med eller sett barnet i løpet av undersøkelsen. I rapporten fra undersøkelsen er ofte foreldrene

detaljert beskrevet, mens beskrivelser av barnet er overfladiske og utilstrekkelige (Follesø 2009). Inngrep overfor et barn uten at barnets uttalerett ivaretas, må betraktes som en krenkelse av barnets rettssikkerhet. Når barnet drøftes i undersøkelsesarbeidet er det ofte med sikte på å kartlegge de langsiktige konsekvensene av barnets situasjon, og ikke med fokus på hvordan man kan hjelpe barnet her og nå. Det er viktig å være bevisst på hvilken verdi barndommen har. Dersom barnet ikke er i fokus i undersøkelsen, vil det være vanskelig å ta avgjørelser til barnets beste. Barnet vil kunne være en viktig kilde til informasjon. Barnet skal forstås og behandles som et subjekt. Da kan man ikke bare se barnet med et utenfraperspektiv, men det er viktig også å høre barnet. Å se barnet fra et innenfraperspektiv vil være viktig for å forstå hva barnet mener og opplever. Dette innenfraperspektivet vil bli mer sentralt jo eldre barnet er. At barnet ivaretas, og blir sett og hørt, betyr ikke at foreldrene overses, men at det er barnets beste som skal veie tyngst. For å få en best mulig helhetsforståelse av barnets situasjon, og for å fatte avgjørelser til barnets beste, er det viktig at man samtaler med barnet, og ikke bare med personer i barnets nettverk som foreldre, barnehage/skole og lignende. Det er viktig å ha barnet i fokus, samtidig som man har et helhetssyn på barnets situasjon. Dette vil være med på å øke barneverntjenestens jurisdiksjonsgrad (Andersson 2000, Barne- og likestillingsdepartementet 2006, Bunkholdt & Sandbæk 1998, Killén 2004, Kvello 2007, Nygren 1997). Med bakgrunn i dette er det altså et viktig tema hvordan man forholder seg til barnet i den barnevernets undersøkelser.

1.2 Formålet med oppgaven

Formålet med denne oppgaven er å belyse fenomenet ”samtaler med barn i undersøkelsene til kommunal barneverntjeneste”. Forhåpentligvis vil dette skape og spre kunnskap og inspirasjon om å samtale med barn i barneverntjenesten. Oppgaven vil ha nytteverdi for meg som forsker, men også for saksbehandlerne som ble intervjuet og barneverntjenesten hvor de arbeider. Forhåpentligvis kan også andre saksbehandlere i kommunal barneverntjeneste og andre som jobber med barn i vanskelige livssituasjoner, ha utbytte av oppgaven.

1.3 Problemstilling

Del 1. *”I hvilken grad, og hvordan, samtaler saksbehandlere i kommunal barneverntjeneste med det aktuelle barnet når de gjennomfører en undersøkelse etter § 4-3 i barnevernloven? Hva er saksbehandlernes begrunnelser for dette? Hvilke utfordringer opplever saksbehandlerne i disse samtalerne?”*

Del 2. *”Hva forteller funnene fra del 1?”*

En saksbehandler i kommunal barneverntjeneste arbeider med barn og familier etter lov om barneverntjenester. Jeg ønsker å poengtere at selv om jeg bruker betegnelsen ”saksbehandler” betyr ikke det at jeg tingliggjør de aktuelle barn og familier, men at jeg benytter meg av en utbredt og allmenn kjent betegnelse.

Begrepet barn brukes i del 1 av problemstillingen. I § 1-3 i barnevernloven står det at loven gjelder for barn under 18 år. I § 6-3 i samme lov står det at barn som er 7 år eller eldre har en uttalerett, dette vil bli nærmere presentert i kapittel 2.2. I intervjuene i undersøkelsen er det ikke blitt etterspurt informasjon om barn i noen spesielle aldersgrupper, og denne oppgaven gjelder generelt for samtaler med alle barn under 18 år.

I følge barnevernloven § 4-3 har barneverntjenesten rett og plikt til å foreta undersøkelser når det er grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for iverksetting av tiltak etter barnevernloven kapittel 4, Særlige tiltak. Nygren (1997) definerer barnevernfaglig utredning som en systematisk modell hvor man utreder hvilken behovs-, utviklings-, og oppdragsomsorg barnet har hatt i fortiden, har i nåtiden, og vil ha i fremtiden. Barnverntjenesten skal, i følge § 6-9 i barnevernloven, ”Frister og ileggelse av mulkt”, gjennomføre undersøkelsen snarest og senest innen tre måneder. I særlige tilfeller kan fristen være seks måneder.

Del 1 av problemstillingen er formulert slik at saksbehandler skal fortelle om i hvilken grad og hvordan det samtales med det aktuelle barnet når det gjennomføres en undersøkelse etter § 4-3 i barnevernloven. Hvordan begrunner saksbehandlerne dette, og hvilke utfordringer møter de på. Problemstillingen legger til rette for at saksbehandler skal kunne fortelle om sin opplevelse og sine erfaringer. Det er

interessant å få innblikk i saksbehandlerne opplevelser fordi teorien jeg har lest og henvist til i denne oppgaven i svært liten grad bygger på slike opplevelser.

I del 2 av problemstillingen legges det til rette for en analyse og drøfning av funnene som kommer frem i del 1 av problemstillingen. Sentrale temaer og problemstillinger som reises i funnene vil bli analysert, drøftet og belyst med relevant teori. Noen formuleringer/spørsmålsstillinger i disse drøftingene kan muligens fremstå som moraliserende. Det er viktig å presisere at dette på ingen måte er kritikk av saksbehandlerne eller arbeidsmetodene deres, men er etter min mening forhold som er nødvendige å peke på for å belyse problemstillinger som jeg mener er svært aktuelle og viktige å reflektere over. Målet er ikke å avdekke den enkelte saksbehandler, men å synliggjøre tankemønstre og problemstillinger. I en slik refleksjon, må det nødvendigvis pekes på noen dilemmaer mellom det som intervjuene avdekker og lovgivningen. Som leser er det viktig å ha i bakhodet at analysen og drøftingen er utformet av meg som forsker ut i fra min forståelse, og den er ikke ment som noe fasitsvar på hva saksbehandlerne har ment eller tenkt.

1.4 Oppgavens oppbygging

I dette første innledningskapittelet er det blitt presentert tema, problemstilling og aktuelle begreper for oppgaven. I kapittel to vil det bli presentert teori som er relevant i forhold til oppgavens tema. Teorikapittelet er delt opp i fire underkapitler. Det første delkapittelet heter "Barnevernets fremvekst sett i sammenheng med barnets stilling i samfunnet". Dette kapittelet forklarer hvordan synet på barnet har endret seg gjennom tidene, og hvordan dette har ført til fremvekst og utvikling av det norske barnevernet. Kapittelet søker også å gi en økt forståelse av hvorfor det i dagens samfunn legges så stor vekt på at saksbehandlere i barneverntjenesten bør samtale med aktuelle barn. I de tre neste delkapitlene presenteres juridiske, barnevernfaglige og etiske aspekter når man skal samtale med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3.

Kapittel tre, metodekapittelet, tar for seg valg av vitenskapsteoretisk posisjon, metode og forskningsdesign. Det blir også presentert hvordan respondenter ble valgt ut,

hvordan undersøkelsen ble gjennomført, og hvordan etiske og juridiske hensyn har blitt ivaretatt.

Presentasjon av funnene blir gjort i kapittel fire. Her fremstilles hva respondentene har besvart vedrørende i hvilken grad, og hvordan, de samtaler med barn i undersøkelser, samt ulike utfordringer de møter på.

Kapittel fem er et analyse- og drøftingskapittel. Her trekkes frem det som fremstår som mest sentralt i funnene, og dette analyseres og drøftes opp mot relevant teori. Kapitlet består av fem delkapitler som tar for seg de viktigste temaene som kom frem i presentasjon av funnene. Sentralt i dette kapitlet er saksbehandlernes interaksjon og selvpresentasjon, etikk i arbeidet, barn som informanter og deres uttalerett, og evidensbasert yrkesutøvelse versus skjønn.

I siste kapittel blir det gjort en oppsummering og konkludering i forhold til oppgavens problemstilling

2.0 Teori

2.1 Barnevernets fremvekst sett i sammenheng med barnets stilling i samfunnet

Barnets posisjon i samfunnet har gjennom tidene forandret seg i takt med samfunnet. I Norge resulterte dette i et offentlig barnevern i 1896 og dette barnevernet har også fulgt barnets stadig forandrede posisjon i et samfunn i utvikling.

I middelalderen ble barn betraktet som små voksne, og det manglet et klart skille mellom barn og voksne. Menneskene som levde på denne tiden hadde ikke noe romantisk syn på barndom, og syntes heller ikke at barn var søte og sjarmerende. Lloyd DeMause er den som sterkest har argumentert for at barn har blitt forsømt opp gjennom historien. Jo lenger tilbake i historien, desto mindre omsorg mottok barn (Fauske & Øia 2003).

Den franske historikeren Philippe Ariès hevdet at ideen om barndommen oppstod på 1600-tallet samtidig med framveksten av et borgelig samfunn (Fauske & Øia 2003).

Norge utviklet seg på slutten av 1800-tallet fra å være et bondesamfunn til å bli et industrisamfunn. Familieformen endret seg fra storfamilie til kjernefamilie. I industrisamfunnet ble det tydeligere klasseskiller blant befolkningen og de ulike klassene hadde ulike syn på barn. For arbeiderklassen var det viktigste at barna vokste opp, mens i borgerskapet var ikke dette en problemstilling og det var viktig å oppdra barna etter borgerskapets verdisyn (Fauske & Øia 2003).

På den samme tiden presenterte Charles Darwin sin evolusjonsteori og dette førte til en endring på synet av den menneskelige utvikling. Han påstod at for alle organismer, også for menneskene, vil det være de mest tilpasningsdyktige som overlever. Man må utvikle individuelle egenskaper som er relevante for de omgivelsene man lever i. Dette hadde betydning for synet på barn fordi de ferdigheter barn utvikler må sees i sammenheng med deres oppvekstmiljø. Fra dette kan man trekke tråder til Freud som på den samme tiden la frem sine påstander om at småbarn drives av lyster og drifter, men at disse etter hvert må tilpasses samfunnets normer og verdier. I tillegg mente han

at psykiske problemer i voksen alder kunne forklares med traumatiske og vonde opplevelser i barndommen. Utover 1900-tallet ble synet på oppdragelsen gradvis endret fra strenghet og disiplinering til frihet og utfoldelse. Man ble opptatt av hva som var normalt når det gjaldt barns utvikling, både fysisk og mentalt. Fra og med siste halvpart av 1800-tallet ble barn og unge gjenstand for vitenskaplige studier (Buer 2005, Fauske & Øia 2003)

Samtidig som synet på barn forandret seg, vokste den sosialstatlige tankegangen frem fra midten av 1800-tallet. Fellesskapet fikk en større inngripsmulighet i folks liv, dette skulle være både for individets og samfunnets beste. I 1891 kom en lov som begrenset foreldrenes mulighet til å være fysiske overfor barna sine. Norge ble det første landet i verden med et offentlig barnevern da Vergemålsloven ble vedtatt i 1896. Samfunnet skulle ta ansvar for oppdragelsen av de barna som ikke ble ivaretatt av noen andre. Barn og unge som var på kant med samfunnet skulle få hjelp, ikke straff. I 1915 kom de castbergske barnelover som ga barn født innenfor og utenfor ekteskap samme juridiske rettigheter. I 1924 vedtok Folkeforbundet "Erklæringen om barnets rettigheter", og samfunnet innlemmet prinsippet om barnets beste (Bunkholdt & Sandbæk 1998, Fauske & Øia 2003).

I 1947 ble det nedsatt en barnevernskomité som skulle lage en lov som skulle avvikle Vergemålsloven. Resultatet av dette ble barnevernloven av 1953. Denne loven var preget av barnepsykologi og barnepsykiatri, og det ble lagt vekt på at man skulle drive forebyggende arbeid, og at man skulle hjelpe barnet ved å hjelpe hele familien. Barnet måtte sees i lys av sin familie og sitt miljø (Bunkholdt & Sandbæk 1998).

Etter andre verdenskrig og frem til i dag har familielivet gradvis endret seg. Kvinnene har blitt mer deltakende i arbeidslivet, noe som har ført til en institusjonalisering av barndommen, hvor barnehage og skole har fått en svært sentral posisjon i sosialiseringen av barna. Hvert familiemedlem blir stadig mer utskilt som et enkeltindivid på ulike sosiale arenaer og med sine egne sosiale nettverk. Norske foreldre gir barna frihet basert på ansvar og tillit. Dette er i tråd med en økende individualisering i det norske samfunnet, også når det gjelder barn. Dette kan man se ved at barn har fått rettighetsfestet en større grad av autonomi. I 1981 kom lov om barn og foreldre hvor barn skal få ha en medbestemmelse i sin livssituasjon fra de er 12 år

(dette ble i 2004 endret til 7 år). Samme år var Norge det første landet som opprettet en egen stilling for et barneombud. I 1989 kom FNs konvensjon om barns rettigheter hvor det blant annet står at det skal legges vekt på hva barnet mener (Dencik, Schultz Jørgensen & Sommer 2008, Fauske & Øia 2003, Lingås 1994).

Samtidig som barn fikk en større autonomi vokste i siste halvdel av 1900-tallet, begrepet barnemishandling frem. I 1967 ga Helsedirektoratet ut brosjyren ”Det skamslåtte barnet”. Endret fokus på barn i samfunnet resulterte i at arbeidet for barnevernet endret seg. I 1976 ble for første gang fenomenet barnemishandling skrevet om i Tidsskriftet Norges barnevern. På slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet ble det stor oppmerksomhet rundt barnevernet på grunn av et veldig stort antall ubehandlede bekymringsmeldinger. Ut i fra all kritikken mot barnevernet iverksatte Barne- og likestillingsdepartementet i 1991 et omfattende program for utvikling av barnevernet. Programmet kostet 1,5 milliarder og det var første gang at staten gikk inn med store midler for å styrke barnevernet (Buer 2005).

Barnevernloven av 1953 ble endret flere ganger, og etter hvert vokste behovet for en ny lov frem. Resultatet ble barnevernloven av 1992. Arbeidet med denne loven hadde foregått over lang tid. Allerede i 1980 startet arbeidet ved at Sosiallovutvalget skulle lage en felles lov som skulle erstatte barnevernloven av 1953, sosialomsorgloven av 1964 og edruskapsloven av 1932. Men ved et regjeringsskifte i 1989 ble det forandring i planene. Etter all kritikken mot barnevernet og de ubehandlede bekymringsmeldingene ble det vurdert slik at det var viktig med en egen barnevernlov for å synliggjøre barnevernets arbeid. Sentrale elementer fra den forrige loven ble overført til den nye, for eksempel å ha vekt på samarbeid med familien og opptrapping av tiltak. Et nytt moment i den nye loven er at det står nedskrevet i loven at tiltak etter loven skal være til barnets beste, og at barnet har krav på stabil og sikker voksenkontakt. I tråd med FN`s barnekonvensjon gir barnevernloven barn rett til å uttale seg om sin situasjon, og barnets mening skal vektlegges etter barnets alder og modenhet. Dessuten bygger loven på tre sentrale begreper: Rett hjelp til rett tid, det biologiske prinsipp og det mildeste inngreps prinsipp. Mange av endringene i barnevernloven av 1992 var for å ivareta barnets generelle sikkerhet, rettssikkerhet og autonomi. En ser at barnevernet må utvikle seg som faginstusjon i takt med

samfunnet. Barnevernet har utviklet seg fra å være folkelig og uformelt til å bli profesjonelt og formelt (Bunkholdt & Sandbæk 1998, Buer 2005, Fauske & Øia 2003)

Man kan se en utvikling fra at man i begynnelsen av det forrige århundre var opptatt av å beskytte barna, til at man i dag forsøker å finne en balanse mellom barns rett til beskyttelse og deres rett til autonomi. Dette er i tråd med den økende individualiseringen i samfunnet. Barnevernet må legge til rette for at barn skal få være aktive deltakere i kontakt med barnevernet på en hensiktsmessig måte (Bunkholdt & Sandbæk 1998).

”Våre besteforeldre ville ha dydige barn, våre foreldre ville ha flinke barn, selv vil vi ha lykkelige barn”. (Follesø 2004; 42)

2.2 Det juridiske aspektet

Det man foretar seg i en barneverntjeneste må ha hjemmel i lov. Dette kalles legalitetsprinsippet. Lover som legger grunnlaget for barneverntjenestens arbeid er barnevernloven, forvaltingsloven og sosialtjenesteloven. To andre lover som også kan nevnes er barneloven og straffeloven (Barne- og likestillingsdepartementet 2006, Bunkholdt & Sandbæk 1998, Lindboe 2008).

Etter § 4-3 i barnevernloven er barneverntjenesten pliktet til å gjennomføre en undersøkelse dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter kapittel 4 i barnevernloven, om særlige tiltak. I følge § 6-4 i barnevernloven, innhenting av opplysninger, kan barneverntjenesten uavhengig av om barn/foreldre samtykker, innhente opplysninger dersom det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet eller er utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt. Tre sentrale tiltaksparagrafer i barnevernloven kapittel 4 er § 4-4 om hjelpetiltak, § 4-12 om omsorgsovertakelse og § 4-24 om plassering og tilbakeholdelse på institusjon uten samtykke. Barneverntjenesten har tre måneder på seg på å gjennomføre undersøkelsen, ved spesielle omstendigheter kan undersøkelsen utvides til seks måneder. I barnevernloven § 4-1 om hensynet til barnets beste står det at ved anvendelse av bestemmelsene i kapittel 4 skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. (Bunkholdt & Sandbæk 1998).

Fjerde ledd i barnevernloven § 4-3 beskriver at barneverntjenesten og sakkyndige som den har engasjert, kan kreve å få samtale med barnet i enerom. I tillegg står det i barnevernloven § 6-3 at et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Dette er i tråd med barneloven § 31 om barnets rett til å være med på avgjørelser om personlige forhold hos barnet, og FNs barnekonvensjon artikkel 12 nr. 2 om å si sin mening og bli hørt (Barne- og likestillingsdepartementet 2006, Bunkholdt & Sandbæk 1998). I følge barnevernloven § 6-3 kan barnet når det er fylt 15 år opptre som part på lik linje med foreldrene. I saker etter barnevernloven § 4-24 har barnet partsrettigheter uansett alder. Selv om barnet skal få si sin mening, er det ikke sikkert at barneverntjenesten kan oppfylle barnets ønsker, men barnet skal bli hørt. Det er heller ikke slik at barnet skal betraktes som ansvarlig for avgjørelsene som tas fordi det har fått uttale seg (Sandberg 2009).

”Barns privilegium er å bli hørt uten at de skal ha et absolutt personlig ansvar for det som skjer” (Hjermann 2009; 20)

Barnevernloven § 4-3, fjerde ledd, gir altså barneverntjenesten tilgang til å snakke med barnet uten andre tilstede. En begrunnelse for dette kan være at det kan være vanskelig for barnet å fortelle noe negativt om foreldrene når de er tilstede. Samtidig er barnet avhengig av foreldrene og deres tillit. Dermed kan barnet føle seg tryggere og faktisk fortelle mer sammen med foreldrene enn når det er helt alene og ikke kan se hvordan foreldrene responderer på det som fortelles (Øvreeide 2006). Uansett bør både foreldre og barn på forhånd informeres om samtalen. Denne informasjonen kan bare unnlates dersom det er stor sannsynlighet at slik informasjon vil føre til at foreldrene og/eller barnet gjør det vanskelig å gjennomføre samtalen. En kan stille spørsmål ved hvor konstruktivt det vil være å gjennomføre en slik samtale dersom barnet motsetter seg dette, og det vil være en utfordring for saksbehandler å vurdere dette. Her vil barnevernloven § 6-3, første ledd, om barnets uttalerett bli sentral. Det er viktig å være bevisst på at barnet har en *rett* til å uttale seg, og ikke en *plikt*. Ut i fra dette kan en altså ikke tvinge barnet til å uttale seg om sin situasjon (Ofstad & Skar 2004). Noen barn kan uttrykke at de ikke ønsker å samtale med barneverntjenesten, men dette kan komme av frykt og usikkerhet for selve samtale situasjonen fordi barnet muligens ikke har fått nok

informasjon. Lar barneverntjenesten av den grunn være å ha samtale med barnet, blir barnet fratatt sin mulighet til å uttale seg, og det av en helt annen årsak enn at barnet ikke ønsker å uttale seg. Det bør derfor være i selve samtalen at barnet må få velge om det vil uttale seg eller ikke (Øvreeide 2006). Dersom barnet ønsker å uttale seg kan det allikevel være vanskelig å fortelle noe negativt om foreldrene fordi barn ofte er veldig lojale ovenfor sine foreldre og står i et sterkt avhengighetsforhold til dem (Killén 2004). Dette må barneverntjenesten å ha kunnskap om, i tillegg til annet som er viktig i samtaler med barn. Dette blir grundig utdypet i kapittel 2.3 om det barnevernfaglige aspektet.

Når man har gjennomført samtalen med barnet vil det ikke være slik at barneverntjenestens avgjørelser må samsvare med hva barnet mener, men det er hva som vil være til barnets beste som skal ligge til grunn. Dette er i følge barnevernloven § 4-1. Begrepet "barnets beste" har vært mye omdiskutert. Som saksbehandler er det viktig å ta hensyn til hva som er bra for barn generelt og for det enkelte barn spesielt. For noen av barna barneverntjenesten kommer i kontakt med, kan man tenke seg at "det minst skadelige for barnet" er en mer realistisk betegnelse enn "barnets beste". Dette kapittelet skal ikke ta for seg en drøfting av begrepet "barnets beste", men det er viktig at barneverntjenestens avgjørelser tas ut i fra hva som er til det beste for barnet, og ikke hva som vil være best for foreldrene eller andre. Dette kan være en utfordring fordi det som regel er foreldrene man snakker med og det er derfor deres forståelse av situasjonen man får mest innsikt i. Dette vil være et viktig argument for at saksbehandler gjennomfører samtale med barnet og får innsikt i barnets situasjon og hva som vil være til dets beste (Bunkholdt & Sandbæk 1998, Larsen 2004).

2.3 Det barnevernfaglige aspektet

I barnevernets undersøkelser vil det være sentralt å få kartlagt barnets erfaringer og opplevelse av sin situasjon. En samtale med barnet kan være et nyttig verktøy for å oppnå nettopp dette (Jacobsen 2005, Kruuse 2007). For en del barn vil det være naturlig å kunne føre samtaler med en voksen i en strukturert situasjon og alene med den voksne. For andre kan situasjonen oppleves mer anspent og kunstig, spesielt i starten. Det kan være vanskelig å snakke med barn, og det kan være spesielt vanskelig når

temaene dreier seg om sensitive forhold som for eksempel foreldre og omsorg (Barne- og likestillingsdepartementet 2006, Kinge 2006). Forskning viser at barneverntjenesten i for liten grad samtaler med barnet det gjelder. Det kan være ulike grunner til dette. For eksempel kan saksbehandlere oppleve at de har for liten kunnskap om å samtale med barn, og lar i stedet være. Dersom man ikke samtaler med barnet er det barnet som vil lide under dette. Øvreeide (2006) skriver at barn har et grunnleggende behov for å kommunisere om sine erfaringer, men at de kan bli hemmet av utrygghet, mangel på støtte og skam. Det er viktig at barnverntjenesten samtaler med barna og at man har kunnskap om hva som er viktig å være bevisst på i slike samtaler (Barne- og likestillingsdepartementet 2009). Langballe og Gamst (2006; 34) skriver at

”barnet er akkurat så god til å utrykke seg som den voksne er til å lytte og oppfatte det enkelte barnet.”

Som det ble skrevet i forrige delkapittel har barneverntjenesten mulighet til å gjennomføre samtale med barnet uten foreldre eller andre til stede. Samtidig har barn fra 7 år en rett til å uttale seg og barnets mening skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Om man skal ha med barnets foreldre eller ikke, kan være en vanskelig vurdering for saksbehandler. Det kan være en trygghet for barnet å ha med foreldrene. Hvis foreldrene er positivt innstilt til barnverntjenesten kan dette gjøre at barnet tør å fortelle om sine opplevelser og erfaringer til saksbehandler. Er det derimot slik at foreldrene har en negativ innstilling kan dette påvirke barnet til ikke å ønske eller tørre å fortelle. Dersom det er slik at barnet ikke tør å fortelle på grunn av foreldrenes tilstedeværelse kan dette stride mot barnets rett til å uttale seg. Samtidig kan det være slik at det er en trygghet for barnet å kunne vurdere foreldrenes reaksjoner i samtalen og dermed fortelle mer enn hvis det er helt alene og ikke aner hva som er greit for foreldrene at det forteller om. Barnet er så avhengig av foreldrene at det ikke kan ta sjansen på å ødelegge deres tillit. En måte å løse dette på kan være å gjennomføre samtaler med barnet både med og uten foreldrene tilstede. Et annet alternativ er at barnet kan ha med seg en støtteperson som ikke er en av foreldrene. Da vil barnet ha en person å bearbeide samtalen med etter å ha snakket med barneverntjenesten. Dessuten kan noen barn ha behov for å høre på at støttepersonen og utreder snakker sammen og ”gjetter” på hvordan barnet har det, før barnet senere selv kan fortelle. I slike tilfeller

med en støtteperson er det viktig å avklare taushetsplikten (Barne- og likestillingsdepartementet 2009, Øvreeide 2006).

En samtale mellom saksbehandler og barn vil være preget av en asymmetrisk relasjon hvor det er saksbehandler som styrer det meste av samtalen. Det er dermed viktig at saksbehandler er bevisst på sin væremåte og sine holdninger i møtet med barnet. Når saksbehandler utøver sin myndighet skal det være for at barnet skal oppleve trygghet og tillit. Barnet trenger at saksbehandler kommuniserer på en måte som gjør at barnet kan forstå. Det er viktig at saksbehandler forklarer barnet bakgrunnen for samtalen, på denne måten kan barnets trygghet og tillit til saksbehandler øke. Det er stor sannsynlighet for at barnet er bekymret og usikkert, og gruer seg til samtalen. Tillit er svært viktig for å få gjennomført en konstruktiv samtale. Det vil være ønskelig at det brukes tid på kontaktetablering mellom barn og saksbehandler. Barneverntjenesten har kun tre måneder på å gjennomføre undersøkelsen. Dette vil derfor begrense muligheten til å etablere en god relasjon med barnet som bygger på tillit og trygghet. En kan derfor spørre seg hvor hensiktsmessig en samtale med barnet vil være. En mulighet hadde kanskje vært at noen andre som barnet kjenner og har tillit og trygghet til, i stedet gjennomfører samtalen. Samtidig kan dette være i strid med barneverntjenestens taushetsplikt, og det kan være en fare for at den som gjennomfører samtalen ikke har tilstrekkelig barnevernfaglig kunnskap. Personen kan også bli satt i en ubehaglig posisjon overfor barnet og familien ved å være den som "utleverer" dem til barneverntjenesten. Dessuten er det saksbehandler som sitter på informasjonen i saken, og som søker informasjon fra barnet, så det vil nok være mest hensiktsmessig at saksbehandler gjennomfører samtalen. Dette kan også være en mulighet til å gi barnet et godt og trygt forhold til barnevernet (Barne- og likestillingsdepartementet 2009, Killén 2004, Kinge 2006, Ryen 2002, Øvreeide 2009).

En viktig brikke for at barnet skal utvikle trygghet og tillit overfor saksbehandler og barnevernet, er konteksten for samtalen. Skal det foretas på barneverntjenestens kontor, i barnets hjem eller i barnehage/skole? Dette vil selvfølgelig være individuelt fra barn til barn, men det er et gjennomgående trekk at barnet vil kunne oppleve større tillit til utreder når omgivelsene er kjente og trygge (Ryen 2002). Samtidig kan barneverntjenestens kontor være et nøytralt sted for samtalen. Når man har samtalen på barneverntjenestens kontor vil det være lettere for saksbehandler å legge til rette for

optimale forhold for samtalen, i motsetning til hvis man skal ha samtalen hjemme hos familien. Der vil man aldri vite hvilke forstyrrelser som kan dukke opp. For saksbehandler kan det være enklere å ta opp vanskelige tema dersom man er på "hjemmebane" og ikke i familiens stue. I tillegg kan det for noen barn gjøre barnevernet mer konkret dersom samtalen gjennomføres der. Uansett hvor man gjennomfører samtalen kan det være en fordel om utreder setter seg skrått ovenfor barnet, slik at barnet fritt kan sitte og se rett fram. I tillegg bør barnet ha god plass rundt seg, og gjerne få sitte ved døren så det ikke føler seg fanget (Barne- og likestillingsdepartementet 2009, Bunkholdt & Sandbæk 1998, Glistrup & Killén 2004, Kinge 2006, Ryen 2002).

For at barnet skal føle seg ivaretatt og trygg, og for at samtalen skal bli meningsfull både for barn og saksbehandler er det noen sentrale faktorer utreder må være bevisst på i oppstarten av samtalen (Øvreeide 2006). For at samtalen skal bli mest mulig positiv må saksbehandler være trygg og komfortabel med situasjonen (Langballe & Gamst 2006). Start med å la barnet få vite årsaken til samtalen, barnet vil ikke føle seg roligere dersom man forsøker "å varme opp" med noen andre temaer først. Øvreeide (2009; 34) skriver følgende:

"Å samtale med barn er derfor ofte først og fremst å fortelle og forklare noe for barnet, så kan barnet respondere med sine tanker og erfaringer."

Dette er i tråd med barneverntjenestens åpenhets- og tydelighetsprinsipp som innebærer full åpenhet overfor barn og foreldre på alle områder som angår dem (Nygren 1997). En utfordring med åpenhets- og tydelighetsprinsippet for saksbehandler, er å formidle bakgrunnen for barneverntjenestens undersøkelse uten at barnet opplever seg sviktet av den som har meldt bekymringen, for eksempel slektninger, barnehage/skole eller andre. For å unngå dette vil det være viktig at barneverntjenesten oppfordrer melder til å informere barnet og familien både om sin bekymring og at det blir meldt fra til barneverntjenesten. Etter at barnet har fått vite hvorfor det er der, bør saksbehandler fortelle om sin jobb og hva barneverntjenesten er. Dette vil gi barnet en oversikt før man går videre i samtalen. Saksbehandler må ha bestemt seg på forhånd for hva formålet med samtalen skal være. Det er en utfordring for utreder å invitere barnet til å fortelle, men ikke legge for sterke føringer slik at barnet blir påvirket når det svarer.

Som saksbehandler skal man styre samtalen, men ikke kontrollere den. Saksbehandlers forventninger til samtalen og gjennomføringen av den må ikke legge bånd på saksbehandler og skape prestasjonsangst. Det viser seg at jo mer forberedt saksbehandler er på forhånd, jo enklere vil det være å være fleksibel i samtalen og følge opp barnets initiativ. Det er saksbehandler som skal følge barnets perspektiv, ikke omvendt. Saksbehandler må utvise forsiktighet slik at man ikke produserer det man forventer å få vite. Det er lett at man ser bare det man ser etter (Barne- og likestillingsdepartementet 2009, Langballe & Gamst 2006, Øvreeide 2009).

Generelt vil mennesker tilpasse seg sosialt til hva som oppleves som passende og relevant for situasjonen. I en samtale med saksbehandler vil barnet kunne oppleve at det forventes at det skal gi svar, og det kan dermed føle seg forpliktet til å svare, til og med hvis spørsmålet er ulogisk og meningsløst. Dessuten vil barn ofte justere svarene sine etter mottaker og dens autoritet. Samtidig vil barn svært ofte være lojale overfor foreldre, og unnlate å fortelle om noe som kan sette foreldrene i et dårlig lys. Barnet kan befinne seg i en situasjon hvor det ønsker at det hadde en velfungerende familie, og velger derfor ikke å fortelle om negative opplevelser fra familielivet. Uansett hva slags foreldre barnet har så står barnet i et avhengighetsforhold til foreldrene, og få barn vil nok risikere å skade en relasjon med noen de er avhengige av. Dessuten kan barnets situasjon fremstå som den tryggeste for barnet fordi den er kjent. I noen tilfeller kan det virke som om barnet ønsker å være lojal mot foreldrene, men egentlig kan det være slik at barnet bare forsøker å ivareta seg selv fordi barnet vet at det er avhengig av foreldrene. Noen barn kan også ha bli advart eller skremt mot barneverntjenesten av foreldrene i forkant av samtalen. En utfordring for saksbehandler vil være å forsøke å forstå om det er noe slikt som ligger bak det barnet formidler i samtalen. Som tidligere nevnt er det altså svært viktig at saksbehandler forklarer barnet hensikten med samtalen slik at barnet på mest mulig riktig måte forstår situasjonen, hensikten med den og sin rolle og oppgave i den. Det viser seg at barn sjelden forteller usannheter, men de kan hemmeligholde sannheten (Hundeide 2003, Kvello 2007, Langballe & Gamst 2006, Øvreeide 2006, Øvreeide 2009).

Når barnet forteller må saksbehandler lytte for å forstå. Man skal være åpen og avventende, det kan være en fordel å gjenta det siste barnet sa for å få det til å fortelle videre. Dersom saksbehandler skal stille spørsmål må de være åpne, undrende og

reflekterende. Barnet kan trenge hjelp til å finne ord og å fullføre setninger. Blir det vanskelig for barnet å fortelle, kan saksbehandler gjette på hva barnet har opplevd og hvordan barnet har det, barnet kan bekrefte eller avkrefte. En annen metode for å hjelpe barnet til å fortelle er at man forteller historier om barn i en tilnærmet lik situasjon, såkalte parallelle historier. Da kan barnet få erfare at det er flere som lever i en vanskelig situasjon og dette kan gi mot til å fortelle. Når man hjelper barn å sette ord på følelser, hendelser eller lignende vil dette hjelpe barnet til å forstå, og til senere å kunne legge det bak seg. Det er viktig at slike fremgangsmåter fremmer, ikke hemmer, barnets deltagelse i samtalen. Samtidig er det viktig å være klar over at barn kan også uttrykke seg på andre måter enn kun gjennom samtale, for eksempler ved lek eller tegning (Barne- og likestillingsdepartementet 2009, Pennebaker 1997).

Saksbehandler må være bevisst på at det finnes ulike dimensjoner i det barnet formidler. Det første barnet kan formidle er ytre beskrivelser på sin situasjon. Videre kan også barnet formidle ulike følelser knyttet til sin situasjon og de ytre beskrivelsene. En tredje dimensjon er om barnet formidler mestring, utvikling eller håp rundt sin situasjon (Barne- og likestillingsdepartementet 2009).

Som saksbehandler må man tåle å høre det barnet forteller, og man må ikke gjøre det dramatisk med egne følelser. Man skal være tilstede i barnets opplevelse, ikke i ens egne følelser. Man må bekrefte barnets følelser, men ikke kraftigere enn det barnet formidler, helst svakere, slik at barnet ikke blir overveldet og skremt av saksbehandlers reaksjon. Ingenting skal være ulovlig å snakke om, og når saksbehandler forholder seg rolig, vil dette smitte over på barnet. Saksbehandler kan oppleve en frykt for at man påfører barnet ytterligere belastninger ved at det må fortelle om en vanskelig hverdag eller opplevelser. Da er det viktig å være klar over at barnet lever i sin situasjon hver dag, og den vil ikke bli forverret ved at barnet forteller om den, heller det motsatte. Barnet er ekspert på sin situasjon, men barn kan ha vanskelig for å se sammenhenger og vil skape sine egne forståelser. Når barnet forteller, er det viktig at saksbehandler ikke korrigerer barnets opplevelse, men hjelper det til å forstå sammenhengene (Barne- og likestillingsdepartementet 2009, Øvreeide 2006, Øvreeide 2009). Dette er i tråd med Aron Antovoskys teori om "sense of coherence", som går ut på at hvis man klarer å se sammenhengen i sin livssituasjon og oppleve den som begripelig og håndterbar, vil det øke sannsynligheten for at man klarer seg bra videre i livet (Lorenz 2007, Raundalen

2006). Som saksbehandler er det viktig at man ikke blir så opptatt av å undersøke barnets situasjon at man glemmer å støtte barnet i det som fortelles. Når barnet får hjelp til å forstå sin situasjon, vil virkeligheten sjelden være verre enn barnets fantasi. Karen Glistrup og Kari Killén har et godt poeng i tittelen på sin bok fra 2004: "Det barn ikke vet... har de vondt av". Når barnet forteller må saksbehandler møte det med empati og hjelpe frem og anerkjenne dets forståelser og følelser. Saksbehandler skal bestrebe å oppfatte og forstå om det barnet forteller har følelsesmessige undertoner eller et bakenforliggende emosjonelt budskap. Man må være sensitiv for non-verbale uttrykk som barnet kommuniserer. Dette kan være en utfordring for saksbehandler fordi voksne har definisjonsmakten. Ofte tenker og tror man at voksnes kunnskap om barn gjør at de voksne klarer å forstå barnets perspektiv, uten egentlig å ha hørt barnets perspektiv. Saksbehandler må altså være ydmyk i det å forsøke å forstå barnets perspektiv. Det vil være av positiv betydning for barnets psykiske helse når barnet får hjelp til å få oversikt over sin situasjon og til å forstå sammenhenger. Det kan være lettere for barnet å forholde seg til sin tidligere historie og vanskelige opplevelser når de er bearbeidet og forstått sammen med andre. I tillegg vil dette kunne redusere skamfølelsen som mange barn opplever av ulike årsaker. Å konfrontere sine tanker og følelser vil kunne ha bemerkelsesverdige kort- og langvarige helsemessige fordeler, og redusere engstelse og stress. Når man snakker om seg selv kan man påvirke sine egne verdier, daglige tankemønstre og følelser om seg selv. Når barnet blir involvert kan dette føre til en følelse av selververd, og det opplever at det er verdt omtanke og omsorg. I samtalen har saksbehandler ansvaret for at barnet skal føle seg sett, hørt og ivaretatt. Som saksbehandler kan det være tøft å ta i mot det barnet forteller, da er det en utfordring at man ikke gir uttrykk for løfter som det ikke er sikkert man kan følge opp. Dette vil kunne føre til at barnet føler seg sviktet og ikke hørt. Som en oppsummering på dette avsnittet kan man si at samtaler med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3 i hovedsak er undersøkende og avdekkende samtaler, samtidig er det viktig at de så langt det er mulig også er informasjonsgivende, støttende og bearbeidende for barnet. Dette er i tråd med at den kommunale barneverntjenesten er et organ som utøver både kontroll og hjelp (Andersson 2000, Barne- og likestillingsdepartementet 2009, Gamst 2006, Kinge 2006, Kvello 2007, Pennebaker 1997, Øvreeide 2009).

Når samtalen er i ferd med å avsluttes må barnet bli forberedt på det, og avslutningsfasen bør være rolig slik at man i størst mulig grad unngår at barnet avslutter samtalen med å være oppjaget. Det kan være nyttig med en oppsummering av samtalen og saksbehandler må fortelle hva som skal skje videre. Det er viktig for barnet å ha oversikt over situasjonen her og nå, selv om den langsiktige situasjonen er usikker. Samtidig må saksbehandler bekrefte barnet og det som har blitt fortalt, for å gi barnet en følelse av mestring og selvvverd (Barne- og likestillingsdepartementet 2009, Øvreeide 2009).

Når man samtaler med barn er det viktig å være klar over at barn generelt har en presis hukommelse innenfor et tidsrom på 3 måneder, deretter oppstår det en betydelig grad av unøyaktighet. Har barnet levd med store emosjonelle belastninger kan dette påvirke dets kognitive kapasitet. I tillegg er mennesker generelt tilbøyelige til å glemme selv alvorlige livshendelser. Samtaler dekker derfor best hendelser i den senere tid (Kvelling 2007, Langballe & Gamst 2006). Dette kan være en utfordring i den barnevernfaglige utredningen fordi man som saksbehandler ønsker å få vite om alvorlige hendelser som er sentrale i forhold til barnets omsorgssituasjon. Samtidig skal barneverntjenesten legge vekt på barnets nåværende situasjon, og ikke være mer inngripende enn nødvendig. Man kan derfor stille spørsmål om det er viktig å ha kjennskap til hendelser tilbake i tid. Samtidig kan man si at dersom man ikke har kjennskap til alvorlige hendelser tilbake i tid, vil dette stride mot prinsippet om at man skal ha et helhetssyn på barnets situasjon (Nygren 1997).

Denne oppgaven omfatter barn under 18 år. Som utreder må man ha kunnskap om at barn i ulike aldersfaser har ulike fokus. Øvreeide (2009; 141-145) har følgende inndeling på alderstypiske spørsmål:

1-4 år: Konkrete spørsmål og beskrivelser: Hvorfor skjer dette?

5-9 år: Spørsmål om moral: Hva er rett/galt? Rettferdig/urettferdig?

8-13 år: Spørsmål som knytter seg til forestilling versus realisme: Hvorfor skjer dette og ikke noe annet som også er tenkbart?

12 år og eldre: Spørsmål knyttet til egen identitet: Hvem er jeg i forhold til dette?

2.4 Det etiske aspektet

”Etikk er læren om å velge mellom det som er riktig og det som er galt. Etikk er derfor ikke en nøytral eller objektiv vitenskap. Det handler om vurderinger eller normative spørsmål. Vurderingene og valgene en gjør når en er stilt overfor et etisk problem, er alltid begrunnet med verdimeslige standpunkter” (Lingås 1994; 9)

”Det primære i etikken er den etiske fordring, en fordring om å ivareta den andre. Denne fordringen kan ikke bestemmes nærmere fordi den vil variere og være kompleks slik livet selv er varierende og komplekst” (Eide 2007;34).

Samtidig som man skal ivareta den andre er det viktig at man følger normer og handlingsregler. Ved noen valg kan man oppleve at uansett hva man gjør eller velger, så vil noen av de verdiene man står for, bli krenket. Dette kalles et etisk dilemma (Eide 2007, Lingås 1994).

Fellesorganisasjonen (2002) har utarbeidet et yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer og vernepleiere. I dette dokumentet står det:

”Etikk omhandler ideologier, verdier, normer, holdninger og handlinger. Profesjonsetikk for helse- og sosialarbeidere gir grunnlag for handling og begrunnede verdivalg i yrkesutøvelsen” (Fellesorganisasjonen 2002;2)

Dokumentet fungerer som en kontrakt mellom yrkesutøverne og samfunnet ved at man får innblikk i hva man kan forvente seg av yrkesutøverne. I dokumentet er det lagt til grunn noen etiske prinsipper som skal styrke yrkesutøvernes etiske bevissthet og handlinger. I tillegg er det tatt etiske hensyn i barnevernloven gjennom taushetsplikt og saksbehandlingsregler (Nygren & Fauske 2004). Når man arbeider med barn, unge og deres familier vil avgjørelsene kunne ha stor innvirkning på deres liv. Samtidig har man en faglig bakgrunn som kan skape en skjevhet i relasjonen, og barnet og familien kan lett havne i en avhengighetssituasjon. Da er det viktig å være trent i å takle etiske dilemmaer og å vite hvilke verdier man står for. Hvordan man forstår seg selv har stor betydning for hvordan man forstår og møter andre mennesker (Fellesorganisasjonen 2007, Henriksen & Vetlesen 2006, Lingås 1994).

Når man skal gjennomføre en samtale med et barn i en undersøkelse er det noen etiske hensyn man må ta. For det første må man følge barneverntjenestens åpenhets- og tydelighetsprinsipp, slik at barnet har forståelse for hensikten med samtalen. Det kan være vanskelig for saksbehandler å formidle et vanskelig og kanskje vondt budskap til barnet. For å "beskytte" barnet og/eller seg selv kan det hende at man bevisst eller ubevisst "pakker inn" det man sier. Da kan det ende opp med at både barn og saksbehandler misforstår hverandre i samtalen, og det er derfor veldig viktig å være åpen og tydelig selv om dette kan medføre ubehag for saksbehandler. Barnet lever i sin situasjon hver dag og blir ikke skånet selv om saksbehandler unnlater å være åpen og tydelig. Det er også viktig at saksbehandler opptrer på en slik måte at det barnet sier og dets virkelighetsfremstilling blir minst mulig påvirket. Da er det viktig at saksbehandler ikke forsøker å nedtone det barnet forteller fordi saksbehandler synes det er vondt å forholde seg til. Saksbehandler kan heller ikke overdrive det barnet forteller fordi saksbehandler selv mener at situasjonen er mer alvorlig enn det barnet fremstiller. Det er altså viktig at saksbehandler tilpasser seg og sine reaksjoner og engasjement til det barnet forteller. I etikken kan dette kalles Løgstrups tilbakeholdenhetsperspektiv. Barnet har rett til å bli gjengitt "riktig" i barneverntjenestens videre arbeid. Selv om man som saksbehandler bør få innsikt i barnets perspektiv på sin situasjon, må man være forsiktig med å tro at man fullt ut kan tre inn i barnets posisjon og perspektiv. Dette kan ses på som en krenkelse av barnets subjektivitet. Men man må gjøre så godt man kan for å forstå barnets perspektiv slik at barnet anerkjennes som et likeverdig subjekt. Samtidig vil det være en etisk vurdering hvor mye barneverntjenesten skal vektlegge det barnet sier i den barnevernfaglige utredningen. For å ta en avveining på dette er det viktig med barnevernfaglig kunnskap og å følge de juridiske bestemmelsene. (Barne- og likestillingsdepartementet 2006, Bunkholdt & Sandbæk 1998, Eide 2007, Jacobsen 2005, Nygren 1997, Østrem 2008). Lingås (1994) skriver at det er viktig at det er barnets behov, ikke dets symptomer, som skal møtes. Saksbehandler skal søke å forstå hva som ligger bak barnets atferd, utsagn osv. Det er svært viktig at alle barn i møte med barneverntjenesten blir sett som unike enkeltindivider. Som saksbehandler kan man ha opplevd mange barn i svært like situasjoner, men da må man være bevisst på at det er situasjonene som er like, ikke barna. Hvert barn vil ha *sin* opplevelse og forståelse av situasjonen (Raundalen 2006).

En svært viktig faktor man må være bevisst på i en samtale med et barn i en undersøkelse, er maktforholdet mellom saksbehandler og barn. Saksbehandler og barneverntjenesten sitter med en stor makt som ikke må misbrukes. Selv om barneverntjenesten har mye makt, er det helt sentralt at saksbehandler må respektere barnets autonomi. Saksbehandler må være klar over at barn generelt har færre erfaringer enn voksne, og mindre motvekt til å stå i mot det andre sier. Barn er spesielt sårbare for krenkelser av egen integritet fordi de er i en asymmetrisk relasjon til voksne (Barbosa da Silva 2006, Eide 2007, Østrem 2008). Løgstrup (1956) sier at den makten man har er sammenvevd med hvilket ansvar man må ta. Barnverntjenesten har mye makt, og må derfor også ta et stort ansvar for samtalen og for barnet. Desto svakere den ene parten er, jo større blir den andres ansvar (Henriksen & Vetlesen 2006). Den danske familieterapeuten Jesper Juul mener at i kommunikasjon mellom voksne og barn, er det alltid den voksne som har ansvaret (Raundalen 2006). Løgstrup mener at mennesker møter hverandre med tillit. Det er ikke før noen gjør noe mistenkelig, at man blir mistenksom. Når man møter nye mennesker er det viktig at man ivaretar den tillit man møtes med slik at man ikke sårer den andre. Man er hverandres verden og skjebne (Vetlesen 2007). Med denne forståelsen kan en tenke det slik at saksbehandler må bestrebe seg på å beholde barnets tillit, slik at barnet ikke blir mistenksomt eller opplever å bli såret. På en annen side vil nok svært mange av de som skal i møte med barnevernet være mistenksomme til barnevernet i utgangspunktet. De vil lure på hvorfor barnevernet vil snakke med dem og hva som kan bli konsekvensene. En kan jo også si at hele grunnlaget for relasjonen mellom barn/familie og barnevern, er at barnevernet er mistenksomme når det gjelder den situasjonen barnet lever i. En kan da kanskje si at i en relasjon mellom barn/familie og barnevern vil det være motsatt av hva Løgstrup sier. Man møter hverandre med en mistenksomhet og det er først når man har gjort seg fortjent til det at man kan oppnå tillit fra den andre parten.

Som saksbehandler er det viktig å være bevisst på hvilke generelle verdier og barnets spesielle verdier som kan stå i fare for å bli krenket gjennom en samtale i undersøkelsen.

”Verdier er generelt og helt overordnet sagt det som vi regner som viktige goder og nødvendige ting og forhold for å skape et godt og meningsfullt liv, eller for å skape lykke. ... Disse kan være både materielle og immaterielle”
(Lingås 1994;19).

Verdigrunnlaget for barneverntjenesten er menneskerettighetene, barns rettigheter, norsk lovgivning og yrkesetiske retningslinjer (Lingås 1994). Noen eksempler på viktige verdier som skal bli ivaretatt av barneverntjenesten og saksbehandler er:

- privatliv
- barnets beste
- respekt
- selvvverd
- åpenhet
- å føle seg forstått
- selvbestemmelse

(Fellesorganisasjonen 2002, Jacobsen 2005, Lindboe 2008, Lov om barneverntjenester 1992)

Verdien som ble først nevnt er privatliv. Når saksbehandler har en samtale med barnet er det nettopp sider ved barnets privatliv utreder ønsker å få innsikt i. Dette for at saksbehandler skal få oversikt over barnets situasjon og dermed kunne finne ut hva som er til barnets beste. I en slik situasjon vil det være to verdier som står mot hverandre, barnets rett til et privatliv og saksbehandlers ønske om å kunne ta avgjørelser til barnets beste. Utfordringen for barneverntjenesten og saksbehandler er å gjøre en avveining av hvilken av verdiene som veier tyngst. I en samtale med barnet er det saksbehandler som sitter med makten, og det er saksbehandler som må ta en slik avveining. I akkurat dette eksempelet hvor det er barnets privatliv versus barnets beste, vil det være viktig for barneverntjenesten å finne ut hva som vil være til barnets beste, i tillegg har barneverntjenesten en plikt til å gjennomføre undersøkelsen. Dette vil derfor veie

tyngre enn å ivareta barnets privatliv. Samtidig er det viktig å være bevisst på at undersøkelsen ikke skal være mer inngripende enn nødvendig. Og barnet har en uttalerett, ikke plikt!

De to neste verdiene som er nevnt er respekt og selvverd. Selv om saksbehandler ønsker å få innsikt i barnets privatliv er det viktig at barnet blir behandlet med respekt, uavhengig av om barnet er samarbeidsvillig eller ikke. Saksbehandler må ikke misbruke sin makt eller se ned på barnet dersom det ikke vil fortelle om sitt privatliv, men må ha respekt for barnets situasjon og hvor vanskelig det kan være å fortelle om privatlivet sitt. Spesielt fordi barnet ofte vil oppleve en lojalitetskonflikt mellom foreldre og saksbehandler (Killén 2004). Det kan være vanskelig for et barn å fortelle om at man føler seg utrygg sammen med foreldrene sine, når man vet at verdiene i samfunnet sier at man bør være glad og trygg med sine foreldre. Barnets tilknytning og trygghet i forhold til samfunnets sosiale verdier kan oppleves som svært komplisert for barnet (Øvreeide 2006). Det er uansett en viktig utfordring for saksbehandler at man styrer samtalen på en slik måte at barnets selvverd blir ivaretatt. En kan lett se for seg at dersom saksbehandler kommuniserer en negativ holdning ovenfor barnets privatliv og at barnets situasjon ikke er ”god nok”, vil dette ha en negativ innvirkning på barnets selvverd.

Som nevnt i avsnittet over vil barn i samtale med saksbehandler kunne havne i en lojalitetskonflikt. Barnet kan ønske å være lojal både overfor foreldrene og overfor barneverntjenesten, men på grunn av situasjonen det befinner seg i vil det ikke være mulig å ivareta alle parter. Barnet vil bli nødt til å ta en avveining på om det skal være lojalt ovenfor foreldrene eller barneverntjenesten. Barneverntjenesten vil ønske at barnet gir den informasjon barneverntjenesten trenger og må derfor være åpen og tydelig overfor barnet slik at barnet kan føle seg trygg nok til å fortelle. Her kommer man inn på den neste verdien som er nevnt; åpenhet.

Som skrevet tidligere i kapitlet er det viktig at saksbehandler følger barneverntjenestens åpenhets- og tydelighetsprinsipp. Som saksbehandler i barneverntjenesten har man en todelt rolle, man er både hjelper og kontrollør, og det er derfor viktig å være åpen om sin rolle. Dette for at barnet skal forstå hensikten med samtalen og sin rolle i den (Lingås 1999). Samtidig er det en fare for at for stor åpenhet

kan vanskeliggjøre situasjonen. Et eksempel på dette kan være at saksbehandler sier rett ut til barnet at hvis barneverntjenestens bekymring bekreftes vil barneverntjenesten gå for omsorgsovertakelse for barnet. En kan tenke seg at dersom barnet får denne informasjonen vil det forsøke å skjule sin situasjon for saksbehandler for å unngå å måtte flytte fra foreldrene sine. Utreder må ta en avveining av åpenhetsverdien i forhold til det å få frem mest mulig informasjon. Samtidig kan man da si åpenhetsverdien ikke blir ivaretatt.

De to siste verdiene som er trukket fram som eksempler på verdier som kan bli krenket i den barnevernets undersøkelser, er det å føle seg forstått og selvbestemmelse. Dersom saksbehandler må formidle til barnet at barneverntjenesten må sette i gang tiltak for å ivareta barnets beste kan barnet oppleve at dets selvbestemmelse blir krenket. I tillegg kan barnet oppleve at barneverntjenesten ikke handler ut i fra barnets ønsker og barnet vil kunne oppleve ikke å føle seg forstått. Men for barneverntjenesten som er lovpålagt å fatte vedtak og tiltak dersom situasjonen tilsier det, vil verdien om barnets beste veie tyngre enn barnets selvbestemmelse. I slike situasjoner er det viktig at barnverntjenesten gir barnet en forklaring på hvorfor det ikke får være med på å bestemme fullt ut. Barn aksepterer ofte slike forklaringer hvis de blir satt inn i en meningsfull sammenheng. Noen barn kan leve i så vanskelige situasjoner at de trenger å kjenne at det finnes noen som tar ansvar for dem og bestemmer hva som er best å gjøre. Man kan ikke betrakte barn kun som uavhengige og selvstendige, de er også avhengige og trenger tilhørighet og omsorg. Et perspektiv er at barn som regel ikke kan avgjøre hva som er til sitt beste, men utreder kan heller ikke avgjøre hva som er til barnets beste uten å ha snakket med barnet (Andersson 2000, Barne- og likestillingsdepartementet 2006, Sandbæk 2002). Uansett kan man spørre seg hvor etisk riktig det er å handle ut i fra ”barnets beste” dersom barnet selv opplever at barneverntjenestens avgjørelser ikke er til dets beste? I noen tilfeller kan det også være slik at barnet og familien føler seg tvunget til å samtykke til tiltak, og verdiene om selvbestemmelse og å føle seg forstått vil i disse tilfellene være krenket.

Generelt sett når det gjelder å måtte foreta avveininger mellom ulike krenkbare verdier, er det viktig at barneverntjenesten foretar skjønnsmessige valg på bakgrunn av etisk og faglig klokskap som representerer den fundamentale oppfatningen av hva som er riktig å gjøre (Nordby 2006). I tillegg bør man finne teoretiske bidrag som støtter det man har

lagt til grunn for sitt valg. Det finnes ulike etiske teorier, men i følge Christoffersen (2005a) finnes det to etiske grunnmodeller; konsekvensetikk og pliktetikk.

Den etiske tenkemåten som nok er mest utbredt i vår tid er konsekvensetikken. Konsekvensetikk går ut på at man velger det alternativet som gir de beste og moralsk riktige konsekvensene. En handling er riktig hvis den gir gode resultater. Når man tenker ut i fra konsekvensetikk må man på forhånd vite hva som blir de sannsynlige konsekvensene av ulike handlinger slik at man kan velge den handlingen med best resultat. Hva som vil være det beste resultatet kan derimot være vanskelig å fastsette (Christoffersen 2005a, Lingås 1994). Men en kan forstå det slik at når barneverntjenesten lar sine verdier veie tyngre enn barnets for å kunne gjennomføre undersøkelsen og finne ut hva som er til barnets beste, benytter barneverntjenesten seg av konsekvensetikk, fordi det velges de verdiene som de vurderer gir det beste resultatet for barnet. Resultatet fremstår for barneverntjenesten som moralsk riktig. Om barnet og familien er enig i dette er ikke sikkert. En av de største utfordringene til barneverntjenesten er å vite hva sannsynlige konsekvenser av ulike handlinger blir. Ingen barn eller familier er like. En mulighet er at man benytter seg av forskning og barnevernfag for å kunne si noe om effekten av ulike tiltak og handlinger (Lingås 1994).

I motsetning til konsekvensetikken mener ikke pliktetikken at det er konsekvensene som skal være gode, men at handlingen skal være god, uavhengig av konsekvensene. Det er altså ikke konsekvensene som avgjør om handlingen er god eller ikke (Christoffersen 2005a). I pliktetikken søker man faste regler for hva som er riktig og galt. Dette for at ikke alle skal kunne subjektivt bestemme hva som er riktig eller galt i ulike situasjoner. Reglene for barnverntjenesten vil blant annet være barnevernloven og yrkesetiske retningslinjer. Men det er ikke bare ytre regler som gjelder i pliktetikken. Immanuel Kant har utformet det kategoriske imperativ som blant annet sier at man alltid skal handle slik at prinsippet for handlingen kan gjøres til en lov som gjelder alle, og enkeltmennesket skal behandles som et mål, ikke som et middel for noe annet. Kant sier også at det er svært sentralt hvilken motivasjon man har for en handling. Man skal ikke bare handle i samsvar med plikt, men handle ut i fra *plikstens skyld* (Lingås 1994, Vetlesen 2007, Østrem 2008). Man kan si at barneverntjenesten bruker pliktetikk ved at man ikke kan presse ting for langt kun for å oppnå maksimal nytte. For eksempel at

man ikke presser barnet uforsvarlig langt for å få vite informasjon som kan føre til at konsekvensene vil bli gode og til barnets beste. I stedet må man gjøre en god handling ved ikke å presse barnet, selv om konsekvensene muligens ikke blir så gode. Man må forholde seg til det fornuften og reglene sier.

Som det kommer frem av eksemplene ovenfor, kan det være en utfordring i barnverntjenestens arbeid og i undersøkelsene, å vurdere om man ønsker at selve handlingen skal være god, eller om det er konsekvensene og resultatene som skal være gode. I de fleste tilfeller vil nok dette samsvare.

3.0 Metode

3.1 Valg av vitenskapsteoretisk posisjon, paradigme og metode

Når problemstillingen er laget og man skal ut å samle inn data, må man velge vitenskapsteoretisk posisjon. I denne oppgaven ønsker jeg som forsker først, i kapitlet "Presentasjon av funn" – del 1 av problemstillingen, å fremstille hvordan saksbehandlerne beskriver sin opplevelse av samtaler med barn i den barnevernets undersøkelser. Dette setter den delen av oppgaven i en fenomenologisk posisjon. Fenomenologien er læren om "det som viser seg". I fenomenologien er forskeren opptatt av fenomener slik respondenten opplever dem. Forskeren skal altså beskrive virkeligheten slik respondenten opplever den uten å gå inn på eller fortolke hva som ligger bak virkelighetsbeskrivelsen, og hva som befinner seg i den ytre verden. Virkeligheten er dermed avhengig av, og konstitueres av den som opplever og beskriver den, og realiteten er slik respondenten oppfatter at den er. Respondentens opplevelse av fenomenene må sees innen den sammenhengen og konteksten der opplevelsen og meningen skapes (Alvesson & Sköldbberg 2008, Johannessen, Tufte & Kristoffersen 2006, Thagaard 2002).

For å få et bilde av hvordan hver enkelt respondent forstår sin virkelighet må man gå i dybden med hver respondent. Kvalitativ metode er egnet å bruke når man skal avklare eller beskrive et fenomen, og ønsker et nyansert bilde av situasjonen. Metoden passer til å få frem hvordan mennesker fortolker og forstår et gitt tema. Kvalitativ metode er ikke egnet dersom man ønsker å generalisere funnene fra undersøkelsen statistisk (Jacobsen 2005), men man kan allikevel tenke seg at flere av temaene er aktuelle for mange av de som jobber i kommunal barneverntjeneste.

I kvalitativ metode vil man ofte benytte seg av induktiv datainnsamling, det vil si at man samler inn empiri uten å ha tatt utgangspunkt i teori på forhånd. Motsatsen til dette er deduktiv datainnsamling, at man tar utgangspunkt i en teori før man samler inn empirien. I arbeidet med denne oppgaven har jeg skaffet meg relevant kunnskap for temaet jeg ønsket å undersøke, samt at jeg skrev et teorikapittel om å samtale med barn før jeg samlet inn

empirien. Allikevel tok jeg ikke direkte utgangspunkt i denne teorien da jeg samlet inn empirien. Med utgangspunkt i dette kan en si at det er benyttet en abduksjon. I likhet med induksjon går abduksjon ut fra empiriske fakta, men abduksjon avviser ikke teoretiske forforståelser. Teorien kan være en inspirasjon i behandlingen av empirien, og empirien vil ikke være uavhengig av teorien (Alvesson & Sköldbberg 2008, Jacobsen 2005).

Innen kvalitativ forskning finnes det fire sentrale paradigmer (Ryen 2002). Et paradigme er et redskap for å forstå virkeligheten. Forskjellige paradigmer har ulike tilnærminger til å forklare virkeligheten. De fire aktuelle paradigmene er naturalisme, etnometodologi, emosjonalisme og postmodernisme.

De ulike paradigmene representerer forskjellige tilnærminger til å forstå virkeligheten. Når jeg skal gjennomføre min undersøkelse ved å intervju saksbehandlere i barneverntjenesten vil jeg ifølge en fenomenologisk posisjon gjengi det saksbehandlerne formidler. For å få fram hvordan saksbehandlerne opplever å samtale med barn i undersøkelser må jeg som forsker la dem fortelle, og så gjengi dette i kapittelet ”Presentasjon av funn”. Man kan da forstå at min undersøkelse og mine intervjuer vil skje ut i fra et naturalistisk paradigme. En naturalistisk tilnærming viser virkeligheten ved å gjengi det respondentene forteller. Dette er det dominerende paradigmet innen kvalitativ forskning (Ryen 2002).

Innenfor det naturalistiske paradigmet er det forskerens oppgave å presentere den virkelighet som respondenten har formidlet. Da vil det være viktig å være bevisst på at respondenten representerer *sin* virkelighet (Ryen 2002).

I et naturalistisk intervju må forskeren bruke intervjuet som et middel til å fange opp respondentens virkelighetsopplevelse på best mulig måte. Forskeren må dermed opptre så nøytralt og objektivt som mulig for å ha minst mulig påvirkning på respondenten og dens framstilling av virkeligheten. Forskeren må forsøke å ”legge vekk” egne verdier, slik at respondentens virkelighetsopplevelse blir gjengitt på en mest mulig riktig måte. Samtidig er det i denne oppgaven benyttet abduksjon i datainnsamlingen og da vil forskeren være preget av sin tidligere kunnskap og erfaringer, men da er det svært viktig at forskeren er bevisst på innvirkningen dette har (Alvesson & Sköldbberg 2008 Ryen 2002).

I et naturalistisk paradigme er man opptatt av å gjengi respondentens virkelighetsopplevelse, mer enn å se på hvordan virkeligheten skapes mellom forsker og respondent, slik etnometodologien gjør. Likevel vil det i et naturalistisk paradigme være viktig å være bevisst på intervjusituasjonen og effekten forskeren kan ha på respondenten. Det er samtidig viktig i et naturalistisk paradigme at det er tillit mellom partene i intervjusituasjonen (Ryen 2002).

Hittil er det beskrevet at intervjuene og kapittelet ”Presentasjon av funn”, ut fra del 1 i problemstillingen, er gjennomført og skrevet med en fenomenologisk tilnærming og i et naturalistisk paradigme. Men i del 2 av problemstillingen, i drøftingskapittelet, skal funnene fra intervjuene tolkes og drøftes opp mot relevant teori. I drøftingskapittelet vil jeg forsøke å forstå hva funnene handler om og hva de kan bety. En slik tilnærming til empirien kan forklares som en hermeneutisk tilnærming. I hermeneutikken vil man ikke bare forklare, men forstå. I den hermeneutiske tilnærmingen er det en forståelse av at når man skal tolke funn, så vil ens egen forforståelse, og konteksten funnene fremstår i, påvirke tolkningen. Funnene, forforståelsen og konteksten vil være deler i en helhet. I tolkningen vil det være en stadig veksling og et samspill mellom enkeltdele og helhet. Dette kalles den hermeneutiske sirkel, eller den hermeneutiske spiral. Spiral fordi man ikke ”går i ring” men beveger seg videre gjennom samspillet og vekslingene (Alvesson & Sköldberg 2008, Thrana 2008, Thurén 2009).

3.2 Forskningsdesign

Den typen kvalitativ metode som er valgt for denne undersøkelsen, er åpent individuelt intervju. Formålet med slike intervjuer er å få respondenten til å rekonstruere sine erfaringer om temaet som undersøkes (Kruuse 2007). Når man gjennomfører åpne individuelle intervjuer får respondenten god mulighet til å få frem hva den mener. Dette styrker den interne gyldigheten. Åpne intervjuer egner seg best når man har få respondenter, da slike intervjuer kan være svært tidkrevende og skape store mengder data (Jacobsen 2003, Jacobsen 2005).

Det finnes ingen hovedregel på hvordan et kvalitativt intervju bør struktureres (Kvale 1997). Som forsker har jeg valgt å utarbeide intervjuguide før intervjuene ble gjennomført (vedlegg 4). Intervjuguiden gir en oversikt over hvilke temaer og spørsmål man skal innom i løpet av intervjuet (Jacobsen 2005). Intervjuguiden for denne undersøkelsen inneholder noen få, åpne spørsmål. Intervjuguiden er laget som hjelp for å sørge for at man i intervjuene er innom de viktigste temaene knyttet til problemstillingen. Dessuten er det ønskelig at temaene i de forskjellige intervjuene blir så like som mulig. Det kan være veldig krevende å analysere funn fra intervjuer som ikke er forhåndsstrukturerte (Jacobsen 2005).

Hvert intervju starter med ”oppvarmingsspørsmål” som ikke krever så mye refleksjon og på den måten får respondentene forhåpentligvis en myk start på intervjuet før det kommer spørsmål som krever mer refleksjon. Spørsmålenes utforming har konsekvenser for undersøkelsens pålitelighet (reliabilitet) og troverdighet (begrepsvaliditet). Spørsmålenes utforming må bidra til at undersøkelsens faktiske hensikt oppnås, og at man virkelig undersøker det man vil undersøke. For at respondentene skal forstå hva det spørres om, er spørsmålene i intervjuguiden utformet på enklest mulig måte (Jacobsen 2005, Johannessen, Tufte & Kristoffersen 2004, Thurén 2009). I tillegg er det lagt opp til å unngå lukkede eller ledende spørsmål.

3.3 Utvalg av respondenter og gjennomføring av undersøkelsen

Jeg tok kontakt med en barneverntjeneste i en middels stor kommune i Norge. Den første kontakten med den aktuelle barneverntjenesten var at jeg sendte en forespørsel (vedlegg 1) til leder og avdelingsledere. I denne forespørselen skrev jeg om min egen bakgrunn og min undersøkelse, og spurte om det kunne være noen mulighet for at ni saksbehandlere ved barneverntjenesten var villige til å stille opp til intervju. Avdelingslederne spurte saksbehandlerne ved barneverntjenesten, og jeg fikk tilbake en liste med navn og mailadresse til syv saksbehandlere som ønsket å la seg intervju. Jeg skrev mail til saksbehandlerne med nærmere informasjon om undersøkelsen, og foreslo tidspunkt for de ulike intervjuene (vedlegg 2). Når tidspunkt var avtalt sendte jeg saksbehandlerne intervjuguiden slik at de kunne forberede seg (vedlegg 3). Alle de syv intervjuene ble gjennomført på barneverntjenestens kontor.

Som det fremkommer i presentasjonen av funnene, har respondentene forskjellige arbeidserfaringer. Det som fremstår som likt for de fleste av de syv respondentene, er at de er svært opptatt av å snakke med barn i det barnevernfaglige arbeidet. Thrana (2008) skriver at flere studier konkluderer med at barn sjeldent blir hørt i barnevernssaker, men i denne oppgaven vil man nok tvert imot få den forståelsen at respondentene i stor grad samtaler med barn. Da må man være bevisst på at i forespørselen som ble sendt til barneverntjenesten ble det spurt om noen saksbehandlere ønsket å stille opp. Man kan da tenke seg at det er de som er opptatt av å snakke med barn og som føler at de mestrer dette som synes det er interessant å stille til intervju. Det er nok mindre sannsynlig at en saksbehandler som opplever å ha lite kunnskap om å samtale med barn, og som gjør dette i svært liten grad, vil ønske å stille til et intervju om dette temaet.

Det ble gjennomført ett intervju med hver saksbehandler. En kan tenke seg at det kunne vært spennende å samle saksbehandlerne til et gruppeintervju etter at de hadde fått lese presentasjonen av funnene, da dette kunne ført til at man kom enda mer i dybden i saksbehandlerne opplevelser. Dette hadde jeg dessverre ikke mulighet til i min undersøkelse, men det kan hende at det uansett er fruktbart for saksbehandlerne i den aktuelle barneverntjenesten å ha en felles diskusjon om funnene.

I selve intervjuene ble intervjuguiden fulgt, men der det var naturlig stilte jeg saksbehandlerne oppfølgingsspørsmål eller ba om utdypninger. Samtidig kan det stilles spørsmål ved hva jeg syntes det var naturlig å stille oppfølgingsspørsmål om. Her var jeg nok farget av teorien jeg på forhånd hadde satt meg inn i. I etterkant av intervjuene ser jeg at saksbehandlerne har snakket om svært like temaer og dette kan nok være et resultat av mine oppfølgingsspørsmål, og at jeg kan ha forsøkt å få frem temaer jeg syntes var interessante fordi jeg på forhånd hadde lest og skrevet om det. På denne måten kan en forstå at selv om jeg gjennomførte en fenomenologisk undersøkelse så er allikevel funnene i en viss grad påvirket av meg som forsker (Jacobsen 2003).

Jeg benyttet meg av diktafon i intervjuene, og når intervjuene var transkribert sendte jeg den skriftlige versjonen til hver saksbehandler slik at de kunne komme med eventuelle kommentarer, rettelser eller tilføyelser. Én av respondentene benyttet seg av dette for å avklare noe hun syntes var uklart i den skriftlige versjonen av intervjuet. Etter at saksbehandlerne hadde godkjent transkriberingen av intervjuene ble de syv

intervjuene slått sammen til ett kapittel, "Presentasjon av funn". Det var ikke mulig eller hensiktsmessig å ta med alt det de syv respondentene hadde sagt i intervjuene, og som forsker må man gjøre noen vurderinger av hva som skal med og hvordan man skal presentere dette for at man skal gjengi respondentene på riktigst mulig måte. Som nevnt ovenfor vil man som forsker være påvirket av hva man allerede vet, og dette kan igjen ha en innvirkning på hva man ser etter i funnene og hva man presenterer for leseren (Andersson & Swärd 2008). Jeg har vært bevisst på dette i min utforming av presentasjonen av funnene og har bestrebet å få med alle sider av det saksbehandlerne har fortalt om. Dette, sammen med at respondentene fikk lese gjennom intervjuene, er med på å øke undersøkelsens validitet (Jacobsen 2003).

I oppgaven blir de syv saksbehandlerne referert til som respondenter, dette fordi de har direkte kjennskap til fenomenet som undersøkes (Jacobsen 2003). Respondentene bestod av både menn og kvinner, men i denne oppgaven er alle respondentene vist til som "hun", dette for å bevare størst mulig anonymitet for respondentene.

3.4 Etske og juridiske hensyn

Det finnes ulike etiske konflikter som man kan bli stilt overfor når man skal foreta en undersøkelse som omhandler mennesker. I Norge er det tre kriterier som har blitt lagt vekt på i forholdet mellom forsker og respondent; informert samtykke, retten til et privatliv og kravet om å bli gjengitt riktig. Det er viktig at respondenten deltar frivillig i undersøkelsen, og har forståelse for de positive og negative konsekvensene undersøkelsen kan føre med seg. Respondenten bør ha forståelse for undersøkelsens hensikt, samt for hvordan informasjonen skal benyttes. Retten til privatliv handler om hvorvidt det er mulig å identifisere respondenten. Alle opplysninger må være konfidensielle, og notater, lydopptak osv bør destrueres etter bruk (Jacobsen 2005). Sensitive opplysninger må ikke bli spredd eller offentliggjort, dette i følge personopplysningsloven.

Da respondentene fikk forespørselen om å stille til intervju, fikk de samtidig informasjon om undersøkelsen, hensikten med intervjuet, at intervjuet er frivillig og at alle opplysninger om dem vil være konfidensielle. Respondentene fikk tilbud om

gjennomlesning av notatene. Opptak og notater vil bli slettet etter bruk. Det som måtte komme fram av sensitive opplysninger vil ikke bli spredd eller offentliggjort. Det vil heller ikke bli lagret personopplysninger elektronisk. Alt dette for å ivareta både etiske og juridiske aspekter ved undersøkelsen.

4.0 Presentasjon av funn

I dette kapitlet presenteres den barnevernfaglige bakgrunnen til de syv respondentene og i hvilken grad og hvordan de samtaler med barn i undersøkelser, samt hvilke utfordringer de møter og annet de mener er viktig i samtale.

Det er ikke hensiktsmessig å presentere alt som ble sagt i de syv forskjellige intervjuene, men kapitlet vil vise både mangfoldet, og forskjeller og likheter blant de syv respondentene.

I presentasjonen av funnene er det benyttet mye direkte sitater. Dette for best mulig å ivareta en fenomenologisk posisjon, og for å få frem respondentenes opplevelse på en best mulig måte. Det muntlige språket i sitatene skiller seg fra det skriftlige språket ellers i oppgaven ved at det ikke er så formelt. Flere av respondentene sa at de forsøkte å snakke så ”korrekt” som mulig under intervjuene, allikevel har det vært nødvendig å endre noen av setningene for å gjøre dem forståelige og meningsfulle for leseren, og for å bevare anonymiteten til respondentene, for eksempel ved å fjerne hvilken avdeling respondenten jobber ved eller spesielle arbeidsoppgaver den har.

4.1 Respondentenes bakgrunn i den aktuelle barneverntjenesten og i annet barnevernfaglig arbeid

Respondentene er utdannet barnevernpedagoger og sosionomer. Til sammen har de syv respondentene en bred barnevernfaglig bakgrunn. Fire av respondentene har jobbet i den aktuelle barneverntjenesten i tre-fire år, og de tre andre respondentene har jobbet der i ni, tolv og tretten år.

Ved siden av å jobbe i den aktuelle barneverntjenesten hadde respondentene, sett under ett, jobbet i andre barneverntjenester, sosialtjenesten, barne- og ungdomspsykiatrien, asylmottak, barnehjem, ungdomshjem, mor-barn institusjoner, og som miljøarbeidere i hjemmet.

4.2 I hvilken grad respondentene samtaler med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3, og hva som er deres begrunnelse for dette

Seks av de syv respondentene forteller at de i svært stor grad samtaler med barnet i undersøkelser. Hvor mange samtaler de har med hvert barn kommer an på barnet og bekymringen, men ofte holder det med en til to samtaler i løpet av en undersøkelse. Fire av de seks respondentene begrunner sine samtaler med barnet med at man som saksbehandler skal høre barnets mening. Dette er lovpålagt. Gjennom samtalene kan man få innsyn i og informasjon om barnets liv som man ikke kunne fått av foreldre eller andre instanser. Denne informasjonen er viktig for å fatte en så god avgjørelse som mulig, og eventuelt et passende og godt tiltak. En respondent forteller at hun ofte opplever at hun pleier å fortelle foreldrene hva barnet har sagt, og da blir de ofte overrasket over hva barnet har fortalt fordi de ikke var klar over barnets opplevelse av situasjonen.

- *Gjennom samtalen med barnet får jeg vite ting jeg ellers aldri hadde fått vite. Det er en tankevekker at det er så mye du ikke får vite hvis du ikke snakker med barn. Det er barna som kan livet sitt. De kan det veldig godt, og de vet hva som er vanskelig. Det er ikke sikkert de vet hvorfor det er vanskelig, men de vet at det er vanskelig.*

Mens disse fire respondentene sier at de ofte får informasjon fra samtaler med barn i undersøkelser, sier de to resterende at de aldri bruker barn som informanter. Disse to respondentene er blant de som har jobbet lengst i den aktuelle barneverntjenesten og med barnevernfaglig arbeid generelt. En av de to sier at hun kun ønsker å gi barnet oversikt over sin situasjon, mens den andre sier at hun ønsker å møte barnet slik at hun kan gjøre seg opp sin egen mening om barnet. De to respondentene sier det på følgende måte:

- *Begrunnelsen for at jeg snakker med barn er at jeg tenker at den posisjonen vi står i som barneverntjeneste gjør at vi har mye makt ovenfor familier, og da er det et poeng å gi barna oversikt over eget liv og la dem vite hvorfor ting er som de er, og hvorfor ting blir som de blir.*

- *Det er jo et dilemma det der å skulle snakke med barn. Men jeg tenker at så lenge man ikke bruker barn som informanter så er det ikke problematisk. For vi er nødt for å kunne beskrive barnet, spesielt hvis vi må til nemnda. Jeg kan ikke stå i nemnda og beskrive et barn som andre har fortalt meg hvordan er, jeg er nødt til å se og bli litt kjent med det selv. Jeg skal ikke snakke med barnet for å få vite noe stygt om mor eller far, jeg skal snakke med barnet fordi jeg skal bli litt kjent med det. Jeg skjønner ikke hvordan det går an å jobbe i barnevernet uten å snakke med barna.*

Mens seks av de syv respondentene sier at de i stor grad samtaler med barn i undersøkelsene uttrykker den syvende respondenten seg på følgende måte:

- *Det er litt flaut, for det er altfor lite, og jeg har mange undersøkelser. Hva skal jeg si, det er sjeldent barna er med. Noen ganger så er det jo ikke hensiktsmessig å ha med barna, med bakgrunn i innholdet i bekymringsmeldingen, og at etter loven så skal undersøkelsen gjennomføres etter mildeste inngreps prinsipp. Det er ikke så ofte jeg snakker med barna i vanlige undersøkelser, det blir å innhente opplysninger fra barnehage og skole og tar dette for god fisk fordi de ser barna hver dag. Barnehage/skole kan avkrefte eller bekrefte bekymringen. Så jeg velger å bruke det i første omgang. Jeg tror jeg er litt lite bevisst på hvorfor jeg ikke trekker inn barna, jeg har vel en mening om at det ikke er nødvendig og at det ikke har noe å si for utfallet av undersøkelsen. (...) Jeg kjenner på at barna blir satt i en klemme hvis vi skal dra dem inn på et undersøkelsestidspunkt. (...) det er jo bare halvparten av undersøkelsene som går til tiltak, og da tenker jeg hvorfor skal man dra inn barna før man vet om det er nødvendig.*

Den syvende respondenten sier her at man ut i fra bekymringsmeldingen opplever at det ikke er hensiktsmessig å samtale med barnet i undersøkelsen. De andre seks respondentene sier noe liknende. Når de i noen få tilfeller lar være å samtale med barnet i undersøkelsen er det blant annet fordi det er andre instanser inne i bildet, eller fordi det er "enkle" saker hvor foreldrene trenger litt hjelp og støtte. En annen faktor for å la være å samtale med barnet er at foreldrene har så negative reaksjoner på at barneverntjenesten skal samtale med barnet at man må vurdere om det vil være

hensiktsmessig å gjennomføre samtalen. En respondente sier at man må velge mellom å starte en kjempokrangel med foreldrene eller å skåne barnet. I de fleste tilfellene hvor man ikke samtaler med barnet begrunner respondentene dette med mildeste inngreps prinsipp og for at det er til det beste for barnet.

En av respondentene sier at dersom bekymringsmeldingen går ut på seksuelle overgrep kan det være ønskelig at en psykolog eller psykiater samtaler med barnet fordi de har en annen kunnskap om dette enn saksbehandlere i barneverntjenesten. Samtidig er det viktig å utnytte de ulike ressursene hos de ansatte i barneverntjenesten.

Seks av de syv respondentene sier altså at de samtaler med barnet i de aller fleste undersøkelser og at begrunnelsen for dette for de fleste er å høre barnets mening, mens andre ønsker å informere og å få dannet seg et bilde av barnet. Det holder ofte med et par samtaler i løpet av en undersøkelse. Den syvende respondenten sier at hun ikke pleier å samtale med barnet og begrunner dette med at hun ikke ønsker å trekke inn barnet før man vet om undersøkelsen går til tiltak, og at hun må få den nødvendige informasjonen hos andre enn barnet.

4.3 Hvordan respondentene samtaler med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3, og hva som er respondentens begrunnelse for dette.

Ut fra hva respondentene fortalte om hvordan de samtaler med barnet er funnene delt opp i tre temaer: "Kontekst og deltagere i samtalen", "Samtaleteknikk og innholdet i samtalen" og "Relasjonen". Dette er for å gjøre funnene mer oversiktlige.

4.3.1 Kontekst og deltagere i samtalen

Når det gjelder hvordan respondentene samtaler med barn i undersøkelser, er de alle bevisste på valg av konteksten for samtalen, men de har ulike syn på hva som er den mest ideelle konteksten. Fire av respondentene forteller at de helst har samtale med barnet i hjemmet, blant annet fordi de ikke har noe tilrettelagt barnerom på kontoret.

- *Som regel så har vi samtalerne hjemme. Vi reiser på hjemmebesøk, og det er jo også fordi vi ønsker å snakke med barnet i dets omgivelser. Det er tryggere for barnet, samtidig får vi sett hvordan samspillet mellom foreldre og barn fungerer.*
- *Å ha barn på et kontor er veldig kunstig. Det er større frihet for barnet hjemme, for eksempel at det kan gå inn på rommet sitt. Jeg gjør samtaler korte. Jeg kan ikke se noen fordeler for barna med å ha samtalen her på kontoret. Hvis barna kommer hit er det fordi de skal få lov til å se.*
- *Jeg opplever oftere at foreldrene blir sinte hvis jeg drar på skolen for å snakke med barnet. Kanskje de opplever at det er greiere når man er hjemme på deres arena. Jeg har også hatt samtaler med barn på kontoret, det synes jeg ikke er så veldig ålreit. Jeg synes det er vanskelig å snakke med barn, ihvertfall de under ti år, på et kontor for det blir noe veldig unaturlig i det at de skal sitte der og snakke om det som er vondt og leit. Unger har ikke lyst til å sitte stille og fortelle voksne om hvordan de har det, ungdommer kan gjøre det.*

Igjen er de to av respondentene med lang fartstid enige; det er best å ha samtaler i hjemmet. Den respondenten som fortalte at hun sjelden samtaler med barn i undersøkelser uttrykker seg på følgende måte om konteksten:

- *Jeg synes det er like greit å ha samtaler på kontoret for det synes ofte barn er litt morsomt, og da kan de få se på hva jeg har på kontoret, for eksempel data eller andre ting de liker. Jeg ser ikke noe umiddelbart behov for å ha et tilpasset lekerom. De barna jeg har vært borti har kanskje vært såpass herdet, eller skadet, at de... hm, ja.*

En av respondentene sier at så lenge barnet har kommet i skolealder så liker hun best å snakke med barnet på skolen. På forhånd informerer hun både barn, foreldre og skole om samtalen. Hun tror at skolen er en arena hvor barna er vant til å være konsentrert og hun opplever at barna ofte kan sitte lenge og prate, og at de liker all oppmerksomheten de får i samtalen.

- *De føler seg på en måte friere til å prate. Jeg tror at for barna er skolen en arena hvor man skal være konsentrert og følge med. Og de gjør faktisk det i mye større grad på skolen i forhold til hvis du har samtalen med dem hjemme. Hjemme skal de ofte vise frem alle tingene sine, og de blir lettere mye mer ukonsentrert.*

Når det gjelder konteksten for samtaler med ungdommer forteller en saksbehandler at hun prøver å være veldig på tilbudssiden om å møte ungdommen der ungdommen selv ønsker. De vanligste arenaene er hjemme, på skolen eller på barneverntjenestens kontor. Selv synes hun det er greit å ha samtalen på skolen fordi det er en nøytral arena, og hun forteller at det er sjelden ungdommen velger å ha den første samtalen på kontoret.

Som saksbehandler må man også ta stilling til om foreldrene skal være med på samtalen med barnet, eller om man skal ha samtalen med barnet alene. Noen av respondentene sier at de opplever at det er best å snakke med barnet alene fordi barnet kan holde tilbake informasjon dersom foreldrene er tilstede. Alle respondentene er bevisste på at barn er svært lojale overfor foreldrene sine, og i mange samtaler med barn får de opplevelsen av at barnet er forhåndsinstruert av foreldrene om hva det får si og ikke si.

- *Jeg liker best å snakke med barna alene for da slipper de å måtte forholde seg til foreldrene sine og stå i en vanskelig situasjon.*

- *Men så er det jo slik med barna at man ikke skal få dem til å føle skyld i forhold til hva de snakker om og hvordan de har det hjemme. Det er viktig å gi barna tilbakemeldinger på det. Så det å ha samtale med barn er noe av det vanskeligste.*

- *I samtalene med barna varierer det litt om foreldrene er tilstede eller ikke. Noen ganger så gjør vi slik at vi snakker med barna alene, og har avtalt det og avklarer litt hvordan samtalen skal være. Da spør vi barna om det er greit at vi skal snakke litt alene, og at vi skal fortelle det vi har snakket om til mamma og pappa etterpå. Dette er for at barnet ikke skal føle at det blir spurt ut om foreldrene, eller spurt av foreldrene i etterkant. Barn er veldig lojale, så dersom foreldrene er tilstede så vet vi det at de legger noen lokk på seg selv. Dette er som oftest, men ikke alltid. Jeg har også hatt undersøkelser hvor vi*

har åpent snakket om problematikk, hvor det renner ut av barna. Men dette er jo helt avhengig av at vi klarer å vurdere situasjonen og hvor åpne foreldrene er om problematikken.

En av respondentene som aldri bruker barnet som informant forteller at dersom det er mulig så snakker hun aldri med barnet uten foreldrene tilstede, og hun mener at foreldrene bør være forberedt på hva fokuset i samtalen skal være. Hun ønsker å bli kjent med foreldrene før samtalen med barnet, slik at hun får vite litt om barnet. Begrunnelsen for at hun har med foreldrene i samtalen er at barnet ikke skal settes i en lojalitetskonflikt, og i tillegg opplever hun ofte at foreldrene gjennom samtalen kan bli tryggere på å samtale med barnet selv.

- Begrunnelsen for at jeg helst ikke snakker med barna uten foreldrene til stede er fordi at barna settes i en lojalitetskonflikt. Barna kan bli veldig usikre og utrygge når de forskjellige som har betydning og makt i livet deres sier forskjellige ting.

En respondent forteller at hun noen ganger har samtaler med søsken sammen. Da har søsknene hverandre, og barnet slipper å være alene om å fortelle hvordan situasjonen er hjemme. Hun mener det er veldig viktig å være bevisst på kontakten mellom søsken.

De respondentene som har erfaring med å ha samtale med barn på skole forteller at barnet kan få tilbud om å ha med en lærer eller en annen voksen fra skolen i samtalen. Den voksne fra skolen deltar ikke særlig i samtalen, men er tilstede som en støtte for barnet, både i samtalen og i etterkant.

Ut fra hva respondentene forteller, varierer det hvor mange saksbehandlere som deltar i samtalen. Noen liker å være to saksbehandlere i samtalen, slik at de kan ha en kollega å spille på dersom samtalen blir vanskelig. Er man to saksbehandlere på hjemmebesøk kan den ene snakke med barnet mens den andre snakker med foreldrene. Noen av respondentene synes det er best å ha samtalen alene, dette for at det ikke skal virke overveldende for barnet at det må snakke med mange fremmede. En respondent som pleier å ha samtalen alene sier at når man har samtalen alene har man ingen å dele opplevelsen med, og det kan derfor være viktig å drøfte samtalen med kolleger i etterkant.

Når det gjelder konteksten for samtalen synes altså de fleste av respondentene at det er best, med tanke på barnet, å ha samtalen hjemme hos familien. Noen av respondenee synes det er best å samtale med barnet alene fordi det kan være vanskelig for barnet å snakke åpent og ærlig med foreldrene tilstede, mens en respondent helst snakker med barnet tilstede for at barnet ikke skal havne i en lojalitetskonflikt overfor foreldrene. En av respondentene syns at så lenge barnet har kommet i skolealder så er det best å ha samtalen alene med barnet på skolen, eventuelt at barnet kan ha med seg en voksen fra skolen. Den samme respondenten forteller at hun synes det er best å være én saksbehandler i samtalen for at det ikke skal virke så overveldende for barnet, mens andre respondenter syns det er greit å være to saksbehandlere sammen i samtalen. Når det gjelder samtaler med ungdommer forteller en respondent at ungdommen i stor grad får bestemme hvor samtalen skal finne sted.

4.3.2 Samtaleteknikk og innholdet i samtalen

Respondentene er opptatt av hvordan man samtaler med barnet for at barnet skal ha en så god opplevelse som mulig. Det er ikke alltid at man tar opp de vanskeligste temaene i den første samtalen, men heller forsøker å skape en god relasjon slik at barnet blir trygg på saksbehandler. Respondentene forteller barnet hvem de er, hva de jobber med, og hvorfor de skal ha samtalen med barnet. Samtlige respondenter sier at med barn er det viktig å være tydelig, åpen og ærlig. Bruke et enkelt og forståelig språk og ta utgangspunkt i barnets alder, modenhet og hva det vet fra før. Som regel vet barnet mer enn man tror. Man må fremstå som en trygg og ansvarlig voksen i samtalen slik at barnet opplever at saksbehandler makter å ta i mot det som fortelles. Dette er et tema samtlige respondenter er svært opptatt av og her kommer en del sitater for å illustrere respondentenes opplevelse.

- *Til små barn er jeg opptatt av at det er jeg som synes for eksempel at barnet ikke kan bo hjemme. Jeg sier ikke sjefen min eller barneverntjenesten, jeg sier jeg. Det blir det lettere for barnet å forholde seg til. Det er ikke lett å forklare for et lite barn at jeg ikke kommer som privatperson, men som et system. Det vil barnet skjønne når det blir større. Til ungdommer som er forbanna på meg for ulike grunner, så kan jeg si til dem at hvis ikke jeg gjør*

sånn og sånn, så mister jeg jobben min, for barneverntjenesten må sørge for at ungdommen for eksempel ikke skal ta livet sitt. Jeg har en jobb som er med på å verne om barn og ungdommer. Så da kan man snakke om systemet, og at jeg er en del av det.

- *Jeg pleier ikke å fortelle barnet om bekymringsmeldingen. Men litt etter hva bekymringen er så kan jeg godt fortelle barnet hva jeg vet. For eksempel at jeg vet at pappa slår deg og jeg vil at du skal fortelle meg litt om det. Da kan de jo fortelle, da vet de hva jeg vet. De aksepterer fort at jeg vet det jeg vet, og da forsøker de ikke å legge skjul på noe.*

- *Jeg er nøye med å begrense det slik at barnet ikke skal få mer informasjon enn det trenger og klarer å håndtere. Man må gi barnet forklaringer som forståelige, rimelige og anstendige. Jeg passer på å gi barnet nok forståelse slik at fantasien ikke tar av. Men det her er betraktelig vanskeligere når barnet bor hos foreldrene enn når det er plassert. På mange måter er samtalene vanskeligere når barnet lever midt oppe i den vanskelige situasjonen enn når det er tatt ut av den.*

- *I en førstegangssamtale med ungdommer så pleier vi som regel å gå rett på sak, jeg synes det er greiest med ungdommer. Jeg har til gode å oppleve at en ungdom tar skade av for mye informasjon. Vær direkte. Det verste er hvis man prøver å være veldig forsiktig, jeg tror ikke ungdommer liker å se hvis du er litt redd og vaklende i ting du tar opp. Da kan de kanskje bli redde for å ta opp ting også fordi de ikke vet hva du tåler å høre.*

- *Generelt er det bra å være direkte overfor barnet, men noen ganger må man være litt varsom for det er ikke sikkert at barnet opplever det slik som vi tenker at det gjør det. Vi må være opptatt av barnets alder og modenhet, og hvilken metode vi bruker.*

- *Jeg har opplevd at barn forteller meg om vonde opplevelser. Da føler jeg meg i utgangspunktet på en måte litt inkompetent. For jeg tenker at dette er selvfølgelig en sak for en barnepsykolog. Så jeg vet at jeg kommer til å gjøre noe feil, svare noe feil eller si noe feil, så der er jeg usikker. Også*

samtidig så tenker jeg at her er det et barn som forsøker å si noe, og det skal jeg møte og ta i mot.

Samtidig som respondentene er opptatt av at de skal være tydelige overfor barnet og tåle å ta i mot det barnet forteller, er de også opptatt av at det barnet sier og dets mening skal bli tatt alvorlig. Noen barn kan finne opp historier, men det er ikke ofte det skjer. Selvfølgelig kan det hende at barnet blander kortene litt, men da er det viktig å tenke at det er barnets opplevelse, og at man skal ta barnet på alvor. En av respondentene forteller at hun også formidler til foreldrene at det barnet forteller er dets opplevelse og at den må sees på som troverdig.

- Jeg tenker at det viktigste er at vi ser barna og hører deres fortelling og tar det alvorlig. (...) Det kan være vanskelige ting vi kommer inn i, men vi må ikke gjøre det noe mer vanskelig enn det det er. Man kan jo kanskje ha en frykt for at man gjør vondt verre for barnet, men man ser at det gjør så godt for barnet å få bearbeidet og satt ord på sine opplevelser. Det er en god følelse når barnet forteller.

Noen av respondentene forteller at de bruker bevisste fremgangsmåter i samtale med barn. Et par av dem sier at med små barn kan man samtale gjennom lek. For eksempel hvis dukka skal legge seg, så kan man forsøke å komme inn på hvordan det er når barnet selv skal legge seg. En respondent sier at hun liker å ha med tegnesaker i samtaler. Da kan hun be barnet tegne forskjellige personer og situasjoner, og samtale ut i fra det. En annen respondent forteller at hun har mange forskjellige rekvisitter som hun bruker i samtaler med barn og de er tilpasset alder, utvikling og situasjon. Hun har kjøpt inn et stort lager av drømmedukker, og hvert barn får hver sin drømmedukke. Noen dukker får de lov å låne, særlig ved plasseringer og i akutsituasjoner. Navn på dukkene er for eksempel "Petter Pjusk". Barna får vite at det også har vært andre barn som har behøvd å låne disse dukkene, og de er veldig samvittighetsfulle og leverer dem tilbake like fine slik at neste barn får låne den.

I tillegg til å bruke rekvisitter og leker er det også noen av respondentene som er svært bevisste på selve samtaleteknikken. En metode som er vanlig blant respondentene er at de forteller historier som barna kan kjenne seg igjen i, og man generaliserer situasjonen slik at barnet skal forstå at det er ikke den eneste som har det slik. Flere av

respondentene syns det er viktig at man ikke legger ordene i munnen på barnet, men at man heller følger opp temaer som barnet tar opp og at man gjentar viktige stikkord ut i fra det barnet forteller. Dersom barnet selv forteller, kan det gjøre det lettere for barnet å forstå sin situasjon. Samtidig kan barn trenge hjelp til å sette ord på, forstå og å få oversikt over sin egen situasjon.

Respondenten som liker å samtale med barnet på skolen uten foreldrene tilstede forteller at hennes teknikk for å snakke med barn er hentet fra ”Den dialogiske tilnærming til kommunikasjon med barn” og ”Informasjon om dommeravhør”. Hun mener det er viktig å føle seg trygg på det man holder på med. Hun sier at hun ikke føler seg utrygg på å snakke med barn, men noen ganger kan man bli usikker på hvordan man skal gripe saken an og komme i dialog med barnet. I begynnelsen når hun jobbet i barneverntjenesten syntes hun noen ganger det var vanskelig å finne en måte å snakke med barna på og unngå ja/nei spørsmål. Men med utgangspunkt i ”Den dialogiske tilnærming til kommunikasjon med barn” fant hun ut at en god teknikk for henne er å støtte barna i det de forteller, høre på dem og gjenfortelle.

- *Med den teknikken jeg bruker er det fort gjort for barn å forsnakke seg, også med hemmeligheter. Når du er i samtalen med barnet må du holde hodet kaldt og møte dem på det de forteller.*

En annen respondent sier at hun liker godt å være to saksbehandlere i samtalen, for da kan man ta i bruk litt andre teknikker. For eksempel at de to saksbehandlerne sitter og prater litt høyt om hva de tenker, dette betegnes som reflekterende team. Dette er greit å bruke fordi man vet at barnet hører etter, og i noen tilfeller vil kanskje barnet henge seg på i samtalen. Dersom man er på hjemmebesøk og barnet ikke ønsker å snakke med saksbehandler, går det an å spørre foreldrene om hva de tror barnet tenker og føler om det man snakker om. Da snakker man litt indirekte med barnet gjennom foreldrene, kanskje barna nikker eller rister på hodet. Da får barnet uttrykt seg litt, selv om det ikke sier så mye.

Respondenten som bruker ” Den dialogiske tilnærming til kommunikasjon med barn” sier at med små barn kan det være like hensiktsmessig å observere som å samtale med. Hun sier at man kan ta lange hjemmebesøk for å få et innblikk i samspillet og situasjonen i hjemmet.

- *I stedet for å dra på tre en-times hjemmebesøk, hvor man ser veldig lite, så kan man heller ta et hjemmebesøk på tre timer. Da ser du hva som skjer i hjemmet, det blir for lenge til å holde maska, og det dukker opp flere situasjoner. Dette tenker jeg er like viktig som å snakke med de små barna, de får ikke til å fortelle så veldig mye allikevel.*

Respondentene forteller at hensikten med samtalen vil variere fra sak til sak, og hvor langt man er kommet i undersøkelsen. Samtalen vil som regel være en blanding av å gi og få informasjon. En respondent mener at rene informasjonsinnhentingsmøter har liten funksjon i seg selv. Spesielt når det gjelder ungdommer må man samtidig å få ungdommen til å reflektere over sin egen situasjon, og hva de selv ser som utfordringer og muligheter. Som tidligere nevnt er det to respondenter som er veldig nøye på at de ikke bruker barnet som informant. En av disse to sier at når hun vil få informasjon i samtalen med barnet, så er det informasjon i form av å få et innblikk i hvordan barnet har det. Det skal ikke være noe avhør, men hun vil få et visst inntrykk av om barnet er aldersadekvat, om det er trygt eller utrygt, normalt kritisk eller ukritisk.

Når det gjelder å samtale med barn i forskjellige aldre så sier et par av respondentene at det kan være like stor forskjell på to syvåringer, som på en syvåring og en syttenåring. Det er ingen barn som er like. Det er ikke nødvendigvis barnets alder som gjør det vanskelig, men situasjonen rundt, hva som er bakgrunnen for at man må snakke med barnet. Det er litt blandet blant respondentene om de liker best å snakke med små barn eller med ungdommer.

- *Jo eldre de er, jo vanskeligere er det. Men jeg opplever at barn er utrolig tillitsfulle, i hvertfall opp til de er tolv år. Da kan du få de til å fortelle det meste.*

- *Det er jo på en måte lettere å snakke med små barn fordi de ikke har så mye å spørre om, og det er noen ting de ikke skal eller behøver å vite. Mens en ungdom vil kanskje vite alt og har noen egne meninger, så sånn sett er det greiere å hankses med åtteåringer enn med sekstenåringer. Men på en annen side, så kan sekstenåringer være veldig klare på hva de ønsker og ikke, og er de over femten så er de part i egen sak, og da blir det noe annet.*

Tidligere ble en av respondentene sitert på at når barn forteller henne om noe vondt så føler hun seg inkompetent, og i forrige delkapittel kom det frem at hvis barnet har vært utsatt for overgrep, bør det få snakke med en psykolog eller psykiater. En respondent sier at som saksbehandler i barneverntjenesten skal man stort sett ikke ha så "farlige"

samtaler med barna, det er politiet og psykologer som skal snakke med barn om overgrep. En annen respondent forteller at i noen tilfeller hvor barn akutt plasseres kan det være på grunn av seksuelle overgrep. Hvis barnet ennå ikke har vært i dommeravhør så skal barnets opplevelse av situasjonen i utgangspunktet ikke bli påvirket før barnet har vært i dommeravhør. Da kan man ikke spørre og grave. Men hvis barnet begynner å fortelle av seg selv, så vil det vente på en respons. Så selv om man på grunn av et forestående dommeravhør ikke kan be barnet fortelle mer, så må man allikevel ta barnet på alvor. Da sier man at det er viktig at barnet forteller og at man tror på det, og at snart skal barnet få snakke med en annen som voksen som skal skrive ned det barnet sier og at den voksne jobber i politiet.

Når det gjelder å samtale med barn er altså respondentene opptatt av at man må være åpen og tydelig, samtidig som man snakker et språk som barnet forstår. Derfor er det viktig at man som saksbehandler tilpasser seg barnets alder, modenhet og hva det vet fra før. I samtalen med barnet må man tåle å ta i mot det barnet forteller og man må fremstå som en trygg voksen. Man må ta barnets opplevelse alvorlig. Noen av respondentene benytter seg av leker, tegnesaker, dukker og annet i barnesamtalene. I selve samtalen kan man benytte seg av generalisering, historiefortelling og å gjenta viktige temaer i det barnet forteller for å få det til utdype. Noen av respondentene synes det er best å være to i samtalen og kunne ta i bruk reflekterende team. Hensikten med samtalen vil variere, men vil som regel være en blanding av å gi og få informasjon.

4.3.3 Relasjonen

Når det gjelder å skape en relasjon mellom seg som saksbehandler og barnet, forteller en respondent at hun er svært bevisst på at det er viktig å planlegge førstegangssamtalen med foreldrene slik at man kan få til en best mulig relasjon, for det vil være avgjørende for hvordan man får møte barna. Respondentene er ikke bekymret for at barnet skal bli sterkt knyttet til dem i en undersøkelse, og de tror ikke at barn tar

skade av noen samtaler med saksbehandler, men tvert imot at de kan ha utbytte av disse samtalene. Det blir uttrykt at det sees på som vanlig folkeskikk at når man kommer hjem på besøk til noen, snakker man ikke bare med de voksne, men også med barnet. En respondent sier at relasjonelt så er ikke barnevernet så sentralt i barnets liv fordi saksbehandler ikke står i noen nær relasjon til barnet, men når det gjelder makt og symboleffekt, da kan barnevernet være viktig.

- *Jeg er litt opptatt av det å snakke med unger, for jeg tror at vi tror at det er så farlig. Vi tror at barna kan ta skade av det, men jeg tror ikke de gjør det. Det at jeg snakker med et barn tre ganger for eksempel om helt vanlige, og kanskje litt skumle ting, tror jeg ikke gjør at barnet tror at her kommer den som skal redde meg. Vi tillegger disse samtalene så stor vekt, og tror at barna får så sterk tilknytning til oss, men jeg tror at de gjør ikke det. Vi er saksbehandlere i barneverntjenesten, de ser meg kanskje tre ganger. Hvis ikke de er fryktelig skada, eller har opplevd noe fryktelig dramatisk, og det hender det jo at jeg står i akutte situasjoner. For eksempel hvis jeg må fortelle barnet at pappa er død, så har nok det barnet behov for å se og snakke med meg igjen. Da kan det hende at de husker meg hele livet, men sånn er det stort sett ikke, det er ikke farlige samtaler vi skal ha med barna.*

- *Jeg tenker at barn ikke tar skade av en samtale. Ja det er greit at det kommer en fremmed voksen for å snakke med dem, men den voksne er jo kjempe interessert i dem. De fleste barn elsker å få oppmerksomhet.*

- *Jeg synes ungdommer er herlige å ha med å gjøre og de fleste er veldig flinke til å fortelle og formidle noe av situasjonen sin, og de fleste har en mening de vil komme med. Det er få som er totalt benektende og avvisende. De fleste møter og har kontakt. Noen synes nok det er greit å ha noen å snakke med. Men målet er jo å gjøre oss overflødige.*

- *Noen ganger sier foreldrene til meg etter at jeg har snakket med barnet at barnet ikke liker meg. Da sier jeg at det er ikke så nøye, jeg ville bare vite hvordan barnet hadde det. Men hvis barnet synes samtalen har vært ubehagelig så vil jeg gjerne snakke med barnet om det, men det har det aldri blitt noe av.*

4.4 Hvilke utfordringer respondentene opplever når det gjelder å samtale med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3.

Som i forrige delkapittel er funnene delt inn i overordnede temaer for å gjøre det oversiktlig. De utfordringene som respondentene har fortalt om er delt inn i følgende kategorier: ”Selve samtalen”, ”Samarbeidet med foreldrene”, ”Forventinger til barnevernet”, ”Egne følelser” og ”Tid”. Det er i de to første temaene at respondentene opplever de største utfordringene. De utfordringene respondentene nevner som særlig vanskelige er hvis foreldrene ikke ønsker at saksbehandler skal samtale med barnet, at barnet kan havne i lojalitetskonflikt og at foreldrene ofte instruerer barnet i forkant av samtalene. Utfordringene i de tre siste temaene opplever respondentene som mer håndterlige.

4.4.1 Selve samtalen

Respondentene forteller at de kan møte på flere utfordringer i samtaler med barn. Det sees på som en utfordring at noen barn er veldig stille og ikke har lyst til å fortelle noe særlig. Det er også en utfordring hvordan man skal møte barn som er veldig ukritiske og frampå. I tråd med dette mener noen av respondentene at det kan være en utfordring å møte barnet der det er, med tanke på alder og modenhet. Det kan være vanskelig å snakke enkelt nok ovenfor barnet, og å vite om man som saksbehandler har den samme forståelsen av samtalen som barnet har.

- *Man må snakke med et språk som barna forstår og være sikker på at vi og barna oppfatter det likt. Det er jo også sånn at du kan få barn til å si nesten hva som helst, og da er det viktig at man er sikker på, og sjekker ut, at barnet forstår hva du spør om og hva det svarer på, og at du tolker svaret riktig.*

- *Det er en utfordring når man ikke vet hvilke følelser barnet sitter igjen med etter samtalen. Da er det lettere med ungdommer, for de kan du be ringe deg hvis det er noe. Men små barn har jo ikke den muligheten.*

En annen utfordring som blir tatt opp, er når man skal samtale med barn som ikke er etnisk norske. Utenlandske barn trenger ikke nødvendigvis å være noe forskjellig fra norske barn, men det kan bli vanskelig hvis barnet ikke snakker eller forstår norsk. Et par av respondentene sier at de synes det er vanskelig med tolk og at samtalen fort blir annerledes enn når man er alene i samtalen med barnet. Det kan også være vanskelig å vite noe om hva barnet tidligere har opplevd og hvordan dette preger barnet.

Men selv om barnet er norsk eller kan det norske språket så kan det oppstå tilfeller hvor det er vanskelig å få formidlet informasjonen til barnet, for eksempel hvis det legger seg under bordet og holder seg for ørene. Da er det viktig å bruke tid, og kanskje trekke seg litt tilbake. Man kan jo i stedet starte en samtale med foreldrene, så kan heller barnet høre på den. Barna kan grue seg fordi de ofte vet hva samtalen skal handle om. Det kan være fordi foreldrene har forberedt dem eller at de aner hva som skal skje. Barn vet jo som regel alt, og veldig mye mer enn det barnevernet vet.

I samtaler med barn kan det ofte dukke opp uforutsette ting, og man må endre seg raskt etter situasjonen. Da kan det være en fordel at man er to saksbehandlere sammen slik at man har hverandre å spille på.

4.4.2 Samarbeidet med foreldrene

Respondentene er veldig bevisst på at barn er lojale overfor sine foreldre, og at barnet i svært mange tilfeller er instruert av foreldrene på forhånd om hva det kan si i samtalen. Noen barn kan oppleve at foreldrene blir sinte dersom barnet har snakket med saksbehandler, helsesøster eller andre om sin situasjon. Det kan være vanskelig å få foreldrene til å forstå at barnet har sin fulle rett til å snakke med hvem det vil om hva det vil. Mange foreldre er nok redde for at barnevernet skal ta fra dem barnet deres.

- *Når det gjelder utfordringer i samtaler med barn så er det ofte slik at foreldrene har snakka med barna om hva de skal si og ikke si, og hva man har lov til å snakke om. Det tenker jeg er en stor utfordring. Vi må ha med oss i samtalen at situasjonen nesten alltid er mer alvorlig enn det barnet har gitt uttrykk for. Når barn åpner seg litt så er det ofte slik at det egentlig er mye mer. Man må alltid ta en avveining når det gjelder det barnet sier, hva er sant*

og hva er de blitt instruert til av foreldrene. For mange har barneverntjenesten en negativ klang, og foreldrene kan være redde for hva som skal skje med barna deres, og at de kanskje kan miste dem. Så det er nok mange foreldre som snakker mye med barna sine før de skal i samtale med barnevernet.

- *Barn er svært lojale, og de aller færreste ønsker jo å si noe dårlig om mammaen eller pappaen sin. Jeg tenker at det er vanskelig å være den som skal tvinge dem til å si noe. Informasjonen får jeg få et annet sted. Er det opplysninger som jeg ikke kan få fra barn veldig enkelt, riktig og hensiktsmessig, så tenker jeg at da må det komme fra andre steder. Jeg må prøve å få bekreftet eller avkreftet bekymringen, gjerne av skole, barnehage eller andre.*

En av de to respondentene som ikke bruker barnet til å få informasjon om foreldrene uttrykker at det ikke er problematisk når hun har samtale med barn nettopp fordi hun ikke forsøker å skaffe seg informasjon fra barnet. Hun vil bare danne seg et bilde av barnet. Hvis barnet allikevel gir henne informasjon tar hun en veldig nøye avveining av om hun skal bruke informasjonen eller ikke, spesielt hvis barnet skal fortsette å bo hjemme. Dette for at barnet skal slippe å føle seg illojal mot foreldrene. Hun sier at mest sannsynlig vil hun klare å få frem informasjonen uten å fortelle at det er barnet som har sagt det.

Det er også en utfordring når foreldrene ikke ønsker at barnevernet skal få snakke med barnet. Noen av respondentene sier at da er det viktig å forberede foreldrene på forhånd om hva som er hensikten med samtalen.

- *En utfordring er når foreldrene ikke vil at du skal dra og snakke med barnet på skolen fordi de ikke vil at skolen skal få vite, så sant det ikke er skolen som har meldt bekymringen da. Det er en utfordring å klare å få foreldrene til å forstå at det er best å få gjort det på skolen. I tillegg til at barnet er mer konsentrert på skolen kan jeg også si at jeg ikke har tid til å jobbe så mye på ettermiddagene og at det er best å ha samtalen på formiddagen. Jeg har ikke opplevd at foreldrene har holdt barnet hjemme den dagen det er avtalt samtale. Foreldrene føler nok en undersøkelsesfase som en*

liten tvang. De vet at de ikke kan holde barnet hjemme fra skolen i tre måneder, samtalen kommer uansett til å skje før eller senere. Foreldrene kan være bekymret for hva jeg skal snakke med barnet om og om det blir ubehagelig for barnet. De synes nok det er skummelt. De synes det er mye mer skummelt de enn det barnet gjør. Men jeg har ikke opplevd at det er noen foreldre som har kritisert meg i etterkant av samtalen med barnet ut i fra hva barnet har fortalt om samtalen. Neste gang jeg skal samtale med barnet vil det ikke oppleves like skummelt som den første gangen. Dessuten tror jeg det kan bli lettere for foreldrene å samarbeide med skolen i etterkant av samtalen fordi skolen har fått vite litt mer om hvordan situasjonen er. Når skolen vet at det er et barn som strever så kan de kanskje se det barnet litt lettere og gi det litt ekstra.

- *Den største utfordringen er å få foreldrene fortere i prosess hvis man har dårlig tid. Det er viktig for meg at foreldrene er klare. Også klare for å snakke om det man er uenig om. Jeg er jo veldig fort klar, blant annet fordi jeg har hatt slike samtaler mange ganger og vet det går bra, så da kan jeg bli litt overivrig. Jeg kan tenke inni meg at jeg vet at foreldrene blir enige med meg, de bare vet det ikke selv ennå. Jeg kjenner da en viss utålmodighet og arroganse på en måte.*

4.4.3 Forventinger til barnevernet

Noen av respondentene opplever det som en utfordring dersom barnet har urealistiske forventinger til hva saksbehandler og barneverntjenesten kan hjelpe med. Noen ganger er man også nødt til å gå i mot barnets ønsker når barneverntjenesten mener at barnets ønsker ikke er til det beste for barnet, at det ikke er realistisk eller oppnåelig å få til, eller at barneverntjenesten ikke har nok informasjon til å kunne foreta seg noe. Respondentene sier at i slike tilfeller er det viktig at man er åpen og ærlig ovenfor barnet, og at man aldri lover noe man ikke kan holde.

- *En utfordring jeg opplever er at jeg er veldig engstelig for at barna tror at jeg skal hjelpe dem når jeg ikke kan det. At de skal tro det, at det ikke går inn hos dem når jeg sier at jeg ikke vet. Når de først har fortalt om noe så tror de kanskje at ting skal ordne seg, det er vanskelig. Spesielt vanskelig med små barn synes jeg, for de er ikke så gode på å vente.*

4.4.4 Egne følelser

Fire av respondentene forteller at det kan være en utfordring når barn forteller om vonde opplevelser. Disse fire har arbeidet i barneverntjenesten i alt fra tre til tretten år. De opplever å bli følelsesmessig berørt, men man kommer seg gjennom samtalen, og ofte kommer de største reaksjonene i etterkant. Da er det viktig at man har gode kolleger man kan snakke med og at man har ekstern veiledning på arbeidsplassen. Respondentene mener at det er helt naturlig at det gjør noe med dem, og det kan være vondt, når et barn forteller om vonde opplevelser, men det skal ikke ødelegge dem, man skal tåle det.

- *Hvis ikke det gjør noe med meg, så tenker jeg at da har ikke jeg noe i denne jobben å gjøre. Men etter hvert så lærer du deg å håndtere det på en måte.*

- *Men det er enkelte saker som berører deg mer enn andre, og de sitter. Små barn er noe av det aller vanskeligste å jobbe med.*

- *Ikke å ta med seg noen av sakene sine hjem i det hele tatt tror jeg ikke noen saksbehandlere får til, men man må utvikle seg mens man jobber for å ivareta seg selv. Man må klare å holde seg innenfor en grense som er greit for en selv. Å jobbe i barnevernet er litt en livsstil, men det er jo viktig med en balansegang. Blir man for engasjert i barnet kan man kanskje lettere miste fokus.*

- *Hvis et barn forteller for eksempel om overgrep synes jeg det er vanskelig å være profesjonell for jeg synes at overgrep mot barn er noe av det mest grusomme som fins. Jeg sliter hver gang, men jeg får det til på et vis,*

men jeg syns ikke det er lett nei. Samtidig så tenker jeg at det var jammen en gave at du fortalte det til meg, at du tror at jeg kan hjelpe deg.

- *I et yrke som det her må man ha kolleger man er trygge på, kan bryne seg på, og tør å åpne seg for.*

Noen av respondentene har også opplevd at i noen tilfeller kan barnet vekke negative følelser hos dem. Men det er sjelden de negative følelsene har hindret dem i å gjøre jobben sin og gjennomføre samtalen. En respondent sier at barnet kan vekke negative følelser men at man er sammen med barnet i så korte sekvenser at man ikke blir utslitt av det. Blir det allikevel for vanskelig å fortsette i undersøkelsen kan det være en mulighet å bytte saksbehandler.

- *Når vi jobber med kriminelle og voldelige ungdommer forsøker jeg å skjule litt om hvem jeg er, hvilken bil jeg kjører og hvor jeg bor. Jeg har opplevd at en ungdom har oppsøkt noen av mine nærmeste og truet dem. Som regel så klarer man allikevel å samtale med ungdommen, men det er noen tilfeller vi bytter saksbehandler. Men generelt syns jeg det er lite trusler og bråk med tanke på hva vi jobber med og hvor store inngrep vi gjør i noen familier.*

- *Jeg har møtt barn som har vekket noe negativt i meg, men ikke slik at jeg ikke har hatt flere samtaler med det. For eksempel kan en veldig seksualisert atferd hos barnet gjøre noe med deg på en vond måte. Men hvis det blir så ille at jeg ikke klarer å fortsette samtalen, da er det mitt ansvar å si noe om det. Det har aldri gått på bekostning av at jeg ikke har klart å fortsette samtalen, men jeg har kjent litt på følelsene mine. Det vises for barnet hvordan vi føler.*

4.4.5 Tid

Noen av respondentene sier at de kan oppleve tre-måneders fristen og generelt liten tid i arbeidshverdagen som en utfordring når det gjelder å samtale med barn i undersøkelser.

- *Det er en utfordring at det er for få samtaler med barn for det er så mye annet som tar plass. Foreldrene tar jo som regel mye større plass enn barnet. Og papirarbeid og dokumentasjon tar mye plass, samtidig som vi har liten tid. Det krever mye tid og overskudd egentlig for å få til å snakke ordentlig med barn. Når jeg sier liten tid mener jeg både de tre månedene i undersøkelsen og også generelt i hverdagen. (...)For at jeg skal snakke mer med barn i undersøkelsene så måtte det nesten vært et krav om det. For jeg regulerer jo arbeidsdagen min selv egentlig, så hvis jeg bestemmer meg for at jeg skal snakke med barna så gjør jeg jo det. Da måtte jeg nesten blitt pålagt det tror jeg. Jeg forholder meg egentlig ikke til det loven sier om barns uttalerett, det burde jeg sikkert ha gjort, men nei det tenker jeg ikke på i hverdagen. De eneste gangene jeg tenker på at barn skal ha den type rettigheter er når de er over femten år, da forholder jeg meg til det. Ellers kjører jeg på som jeg selv synes er best. Det er helt sikkert ikke det riktige, men det blir sånn. På min avdeling snakker vi om at vi må treffe barna, og noen ganger virker det som at andre er flinkere enn meg til å gjøre det. Vi snakker jo om det at vi burde snakket med barna, og hvis noen har gjort det så sier vi andre at det er bra at de endelig traff dem, så det er en viss bevissthet rundt det. Men i forhold til undersøkelser så blir det veldig lite snakket om. Jeg tror ikke det har med barnets beste å gjøre egentlig, jeg tror det har med tiden å gjøre og hvordan vi forttest mulig kan komme til en holdbar konklusjon i den undersøkelsen fordi vi har så mange andre ting å gjøre.*

- *Mens jeg har jobbet i barnevernet har jeg sett at klientkontakten er en stadig utfordring fordi det er så mye annet, for eksempel papirarbeid som tar så mye tid av arbeidsdagen. Jeg skulle gjerne hatt flere og lengre samtaler med barna, og muligheten til å senke skuldrene litt.*

Mens noen respondenter ser på tre-månedersfristen som en utfordring, er det andre saksbehandlere som mener de får gjort en god jobb med å samtale med barnet i løpet av

den tiden, ihvertfall hvis undersøkelsen går som planlagt, og møter ikke blir avlyst. Dersom respondentene opplever at de ikke har fått nok tid, forsøker de å få foreldrene med på hjelpetiltak eller i tilfeller hvor man er veldig bekymret kan man argumentere for at man må sette inn en sakkyndig.

- *Også kan jeg tenke det at dette er ikke nok, og jeg kan være sikker på at det er noe mer. Hvis jeg kan begrunne det godt så kan vi sette inn en sakkyndig. Det er jo i tilfeller hvor jeg er urolig. Men det som også er med makten til barnevernet er at man som regel får med foreldrene på et hjelpetiltak og så kan man holde kontakten videre.*

- *I forhold til tidsfristen for undersøkelser så synes jeg at vi får til å snakke med barna. Jeg synes det. Om det går på beskostning av andre ting kan godt være, men i forhold til undersøkelser og samtaler med barn, så gjør vi det. Og noen ganger så er det slik at vi ikke skal gjøre så omfattende undersøkelser heller. Noen ganger holder det med en samtale, mens i andre tilfeller må vi ha flere. Men det er klart at man kunne ønske seg mer tid. Men vi får ofte veldig mye informasjon ved bare å ha et par samtaler med barna. Det kommer helt an på barna. Noen er veldig sjenerte og litt sky, mens andre er utadvendte og har masse å fortelle.*

- *Men i løpet av en undersøkelse på tre måneder er det begrenset hvor mange samtaler man rekker å gjennomføre. Så vurderingene blir ikke kvalitative i forhold til samtaler med barn. Men man kan jo heller ikke ha lenger undersøkelsesfrist for det kan jo være så alvorlige tilfeller at man faktisk må handle etter kortere tid enn tre måneder.*

4.5 Annet respondentene mener er viktig i samtaler med barn i undersøkelser

En av respondentene forteller at etter at hun selv fikk barn så føler hun at det lettere å skulle samtale med barn:

- *Jeg har nok fått litt kunnskap gratis ved at jeg har sett hvordan egne barn reagerer. Det er også lettere å sette seg inn i foreldrenes rolle. Men det er viktig å skille privatlivet fra sin profesjonelle rolle, jeg snakker jo aldri om egne barn, men man kan bruke en del av hva man har erfart selv.*

Et tema som opptar noen av respondentene er å møte barnet og familien med respekt, og være bevisst at man kommer inn i livet deres som en offentlig instans. Da er det viktig at man setter oppriktig pris på at de møter til samtaler, og man må lytte til dem og ha et reelt engasjement.

- *For meg er det viktig å være respektfull både når jeg snakker med barn og voksne. Det er en vanskelig situasjon de har havnet i som gjør at jeg må snakke med dem, og det er sjelden en frivillig samtale. Jeg er ikke invitert, jeg trenger meg på, og da må man tilkjenne at man skjønner at det er vanskelig. Man må være ydmyk i det man gjør.*

- *Noen ganger så føler man at man trækker veldig inn i andre menneskers private liv og atmosfære. Mange ser på barneverntjenesten som veldig negativ. Vi ser på oss selv som hjelpere for dem, mens de ser på barnevernet som noen som kun er ute etter å finne negative ting. Det blir litt mismatch i forhold til hvordan vi ser på oss selv kontra hvordan familier opplever oss. Man må nok sette seg ned og tenke på hvordan det hadde vært om man selv fikk ukjente trampende inn som skulle styre og stelle.*

Et par av respondentene mener at det er viktig at man er bevisst på og reflekterer over hvordan man samtaler med barn. Det kan være lett å gro fast i gamle mønstre og ”ting går av seg selv”. De mener det er viktig å forberede seg godt, samtidig som man tar kontinuerlige vurderinger underveis i samtalene.

En av respondentene som også jobber mye som barnevernvakt forteller:

- *Når jeg jobber barnevernvakt og blir sendt ut på hjemmebesøk i undersøkelser synes jeg det er en utfordring når saksbehandler har gitt barnet utydelige beskjeder, barnet vet ikke hvorfor jeg kommer. Det er vanskelig. Det hadde vært lettere å jobbe på et sted hvor alle var enige om noen viktige etiske prinsipper for hvordan man jobber.*

5.0 Analyse og drøfting av funn

Del 2 i problemstillingen etterspør hva funnene fra del 1 i problemstillingen kan fortelle. Etter å ha jobbet mye med funnene fra intervjuene er det noen temaer og problemstillinger som for meg fremstår som gjennomgående og svært aktuelle. Først ønsker jeg å se på hvordan respondentene presenterer seg selv, både i intervjuet, og i samtaler med barn i undersøkelser. Videre vil jeg å drøfte de etiske sidene ved det respondentene forteller om. To svært aktuelle temaer er hvordan respondentene opplever barn som informanter, og hvordan barns uttalerett blir ivaretatt. Avslutningsvis retter jeg oppmerksomheten mot at respondentene på noen punkter har svært ulik praksis når det gjelder å samtale med barn i undersøkelser.

5.1 Goffmans teori om interaksjon og selvpresentasjon

Sosiologen Erving Goffman sammenligner samhandling mellom mennesker med å spille teater. Man spiller en rolle for publikum på en scene, eller i frontregionen, som Goffman kaller det. Scenen og kulissene representerer normer for hvordan man kan og bør presentere seg selv. Når man utspiller sin rolle må man følge den gjeldende dramaturgien. Måten man snakker på og oppfører seg på er en del av hvordan man dramatiserer sin rolle, og alt må støtte opp under det man ønsker å formidle. Man kan spille en rolle som en strategisk handling for å oppnå det man ønsker. Goffman mener at selv om man spiller en rolle, så er det sanne bildet av en person, det bildet personen lykkes med å skape overfor andre mennesker, så sant selvpresentasjonen ikke avsløres som falsk. I tillegg er det viktig at man ikke overspiller sin rolle slik at den ikke blir troverdig for publikum.

I frontregionen har man publikum, mens i bakregionen kan ikke publikum se og man kan tre ut av rollen. I bakregionen kan man snakke om publikum og øve på rollen sin. I mange sammenhenger kan det være at man er flere med i ”teaterstykket”, og da er det viktig at man spiller på lag. På bakrommet kan man avtale regien og dramaturgien for hvordan man skal spille rollene sine i frontregionen. Når man spiller sin rolle er det viktig at man har dramaturgisk disiplin. Man kan ønske å fremstå i et spesielt lys, og dette kaller Goffman for idealisering (Goffman 1992, Solheim & Øvrelid 2001).

Goffmans teori om interaksjon og selvpresentasjon kan kobles opp i mot funnene på to ulike måter. Den første er hvordan respondentene spiller sin rolle i intervjuene, den andre er hvordan de spiller sin rolle som saksbehandler i barnevernets undersøkelser.

5.1.1 Respondentenes rolle i intervjuene

Når man leser funnene fra undersøkelsen viser mange av respondentene svært ofte til ”vi” i stedet for ”jeg”. Selv om de sier ”vi gjør det slik”, så forteller respondentene for eksempel om ulike måter å samtale med barn og begrunner dette forskjellig. Min opplevelse i intervjuene var at når respondentene sa ”vi” så mente de avdelingen de jobbet på. Samtidig oppdaget jeg når jeg skrev ned funnene at også respondenter som jobber på samme avdeling fortalte om ulike måter å samtale med barn på. Det kan tenkes at respondentene sier ”vi” fordi de selv har en forståelse av at de andre saksbehandlerne i barneverntjenesten arbeider likt som dem selv, og at det ikke er uttalt og kjent saksbehandlerne imellom hvor forskjellig de egentlig jobber. En annen mulighet er at det for respondentene kan være tryggere å si ”vi” enn ”jeg” når man sitter i intervju og man vet at det man sier vil bli fremstilt og drøftet i en oppgave.

Skal man forstå dette med Goffmans teori så kan en tenke at som saksbehandler representerer man ikke bare seg selv, men hele arbeidsplassen og yrkesgruppen sin. Det kan ligge i regien for rollen at man uttaler ”vi” fordi man er et lag med sine kolleger. Man kan også tenke seg at det er et ideal at saksbehandlere skal fremstå som et samlet lag og at det er derfor respondentene uttrykker seg med ”vi”. Hadde jeg gjennomført intervju med kun én respondent kunne dette ene intervjuet presentert sannheten om saksbehandlerne som lag ved den aktuelle barneverntjenesten. Men nå som det er gjennomført intervjuer med syv forskjellige saksbehandlere viser det seg altså at selv om de muligens ønsker å fremstå som et lag, så spriker det i det de forteller.

En av respondentene uttrykker seg på følgende måte:

”... Vi tillegger disse samtalene så stor vekt, og tror at barna får så sterk tilknytning til oss, men jeg tror ikke at de gjør det. ...”

Her viser respondenten til ”vi”, samtidig som hun ekskluderer seg selv ved å si at hun selv ikke tror det. Respondenten har en oppfattelse om at de andre saksbehandlerne tror

at barna får sterk tilknytning til dem, men denne oppfattelsen stemmer ikke overens med hva de seks andre respondentene uttrykker. Samtidig må man huske på at det er flere saksbehandlere i barneverntjenesten enn de syv som stilte opp til intervju, og det kan være en mulighet at det er en større gruppe respondenten referer til som ”vi”. Dette blir bare spekulasjoner, men uansett stemmer ikke utsagnet med det som respondentene faktisk forteller som sine opplevelser om å knytte relasjon til barnet.

Ut i fra Goffmans forståelse kan en forstå at respondenten bryter med laget sitt ved å fortelle hva resten av laget gjør, men at hun selv ikke gjør det på denne måten. Men som nevnt er det altså ingen av respondentene som er bekymret for tilknytningen de eventuelt får med barna i samtalene i en undersøkelse. Respondenten uttaler seg om laget sitt på en måte som ikke stemmer for laget. En kan tenke seg at dette og det at respondentene har ulike måter å samtale med barn på, er et resultat av arbeidet laget legger ned i bakregionen. I denne sammenhengen kan man tenke seg at laget – altså barneverntjenesten – ikke har jobbet nok med regien og dramaturgien, og at man ikke har kommet til en felles enighet om hvordan man utøver sin rolle som saksbehandler. Det at respondentene har ulik praksis når det gjelder å samtale med barn i undersøkelsene blir nærmere drøftet i kapittel 5.5, ”Evidensbasert yrkesutøvelse versus skjønn”.

5.1.2 Respondentens rolle som saksbehandlere i barnevernets undersøkelser

Når man som saksbehandler skal ha samtale med barn i en undersøkelse må man velge hvilken scene man skal utøve rollen sin på. Fire av respondentene, inkludert to av respondentene med lengst arbeidserfaring, uttrykker at de helst har samtalen med barnet i hjemmet. Dette begrunner de med at det er trygt for barnet og at man kan observere barnet i dets kjente omgivelser. Dette er i tråd med det Ryen (2002) skriver om at barnet vil kunne oppleve større tillit til saksbehandler når omgivelsene er kjente. Samtidig kan man aldri være forberedt på hvilke forstyrrelser som kan dukke opp, og familiens hjem er en scene som man som saksbehandler har liten kontroll over (Barne- og likestillingsdepartementet 2009). En av respondentene sa i sitt intervju at det ofte kan skje uforutsette hendelser, og da kan det være en fordel at man er to saksbehandlere sammen. Dette er nok fordi dette føles tryggere for saksbehandlerne, samtidig som man

har hverandre å spille på og det kan være enklere å takle situasjonen og å få utøvd sin rolle på en best mulig måte.

En av respondentene liker best å gjennomføre samtalen med barnet på skolen. En kan tenke seg at dette er en scene hvor saksbehandleren kan styre mye av de ytre betingelsene og at det i liten grad vil oppstå uforutsette forstyrrelser, samtidig som det er en scene hvor barnet er kjent. Hun sier at på skolen er barnet mye mer konsentrert i samtalen enn det er hjemme. En annen saksbehandler uttrykker at det er greit å ha samtaler på skolen fordi det er en nøytral arena. Verken barnet eller saksbehandler er på "hjemmebane" der. De ulike scenene fører med seg ulike normer. Man kan tenke seg at det krever en annen tilnærming når man skal på besøk i et hjem, enn hvis man skal ha en samtale på skolen. Uansett om respondentene liker best å ha samtalene i hjemmet eller på skolen, kan en forstå at hver enkelt velger den scenen hvor de selv mener at de får spilt sin rolle på best mulig måte.

Når det gjelder samtaler med ungdommer blir det fortalt at man tar samtalen der ungdommen ønsker det. Dette kan muligens være fordi det kan være vanskeligere å få til et møte med en ungdom enn med et mindre barn som må gjøre som de voksne bestemmer. Som saksbehandler kan det da bli viktigere faktisk å få spilt sin rolle og å få hatt en samtale med ungdommen, enn at man selv får bestemme scenen.

Den respondenten som sjelden samtaler med barn i undersøkelsene uttrykte at hun synes det er like greit å ha samtalene på kontoret og barn ofte kan synes det er morsomt å få se hva hun har på kontoret. Da respondenten forteller at hun sjelden har samtaler med barn i undersøkelsene kan det tenkes at hun ikke har så mye erfaring med dette, og at det kan føles tryggere å ha samtalen på kontoret hvor man som saksbehandler på "hjemmebane" og kan styre det meste som skjer. Samtidig kan det hende at fordi respondenten ikke pleier å samtale med barn har hun heller ikke gjort noen store vurderinger på hvor det er best for barnet at samtalen gjennomføres, formuleringen "*like greit*" kan kanskje tyde på dette. Det virker som om hun mener at de fleste barna hun har møtt i undersøkelser er så skadet at det ikke spiller noen rolle for barnet hvor den gjennomføres. I denne sammenheng ønsker jeg å stille spørsmål om det ikke nettopp er skadede barn som trenger best mulig tilrettelagte samtaler? Hvilke forventninger man har til barnet, samtalen og sin egen rolle, kan tenkes å legge

grunnlaget for hva man synes er en passende scene. Har man ingen spesiell hensikt med, eller forventinger til samtalen og sin egen rolle i den, vil det nok spille liten rolle hvor den gjennomføres.

Som saksbehandler har man makt til å bestemme hvem som skal være med når man utøver sin rolle i samtalen med barnet. Ut i fra barnevernloven § 4-3, femte ledd, kan saksbehandler kreve å få snakke med barnet uten foreldrene tilstede. Respondentene har ulike oppfatninger av om foreldrene bør være med under samtalen eller ikke. Noen mener at det er enklere for barnet å fortelle uten foreldrene tilstede, mens andre mener at foreldrene bør være tilstede for at barnet ikke skal havne i en lojalitetskonflikt. Dette blir drøftet i kapittel 5.4, "Barnets uttalerett". I intervjuene kommer det altså frem at respondentene fokuserer på om det er best for barnet om foreldrene er tilstede eller ikke, ingen av respondentene sier noe om hva de synes er best for at de skal få utøvet sin rolle på best mulig måte. Det er mulig at dette fokuset er grunnet i det Goffman kaller idealisering, at respondentene ønsker å fremstå på en slik måte at de handler ut i fra barnets beste, og ikke hva som er best for dem selv. Man kan forstå at ut i fra gjeldende normer så er det ikke godtatt at man handler ut i fra hva som er til det beste for seg selv som saksbehandler. Men man kan se for seg at den løsningen saksbehandlere mener er best for seg, særlig med tanke på gjennomføring av en samtale, – også kan betraktes som hva som er best for barnet, ut fra den enkeltes syn på situasjonen. Med en slik tolkning kan en forstå at saksbehandler kamuflerer sine egne interesser ved å argumentere for at de er til det beste for barnet. Jeg påstår ikke at det er slik, men et tenkt scenario er dersom foreldrene er aggressive overfor saksbehandler, vil nok saksbehandler kunne argumentere for at det er enklere for barnet å uttale seg uten de aggressive foreldrene tilstede. Men egentlig er det saksbehandler som opplever at det blir enklere å gjennomføre samtalen. Hva som er til barnets beste blir opp til hver enkelt saksbehandler å vurdere, og dette vil i stor grad styres av hvilke verdier som er betydningsfulle for saksbehandleren (Vindegg 2009). Den enkeltes skjønnsutøvelse vil, som nevnt ovenfor, bli nærmere drøftet i delkapittel 5.5, "Evidensbasert yrkesutøvelse versus skjønn".

I presentasjonen av funnene kommer det frem at det er utfordringer knyttet til foreldrene som respondentene synes er mest vanskelig å håndtere. Det kan tenkes at det er enklere for en saksbehandler å spille sin rolle overfor barnet når foreldrene ikke er

tilstede. Goffman skriver at man utøver rollen sin for å forsøke å oppnå det man ønsker. Hvordan saksbehandleren utøver sin rolle er altså avhengig av hva som ønskes oppnådd. Hensikten med barnesamtaler i undersøkelser blir nærmere drøftet i kapittel 5.3, "Barnet som informant". Det er naturlig å legge til grunn at alle respondentene ønsker det beste for barnet, men at de muligens har ulike oppfatninger om hva dette innebærer og hvordan man bør spille sin rolle for å oppnå dette. Da er man igjen inne på, som i forrige delkapittel, hvilken felles forståelse og strategi som dannes av saksbehandlerne i bakregionen.

5.2 Etikk i undersøkelser

Seks av de syv respondentene samtaler i stor grad med barn i undersøkelser, og en av begrunnelsene for dette er at de er lovpålagt å gjøre det. Dette kan kobles opp i mot pliktetikken og at man som saksbehandler må følge aktuelle lover og regler. Men det kan stilles spørsmål ved hvor hensiktsmessig det er å følge regelen bare fordi man er pålagt å gjøre det. Det er viktig at man ikke utfører reglene bare for reglenes skyld, men i beste mening for barnet. Den danske filosofen og teologen Løgstrup sier at jo mer man generaliserer reglene man jobber etter, jo mer distanserer man seg fra de enkeltmenneskene man arbeider med. Man kan bli mer opptatt av at man selv følger reglene, slik at man heller skaper en tilfredsstillende for seg selv, enn at man faktisk skal gjøre noe for andre mennesker (Christoffersen 2005c). En kan jo forsøke å forestille seg opplevelsen til et barn som møter en saksbehandler som kun er opptatt av reglene og loven, og ikke av barnet spesielt. I arbeidet som saksbehandler i barneverntjeneste blir det viktig at uansett hvor gode eller strenge reglene og lovene er, så krever profesjonsetikken at man engasjerer seg i barnet og familien, og handler ut i fra den aktuelle situasjonen. Dette vil også være i tråd med Løgstrups etiske fordring om at man skal bruke den makten man har til å gjøre godt for andre (Christoffersen 2005a). Samt at, som det ble skrevet i kapittel 2.4, mener Immanuel Kant at man ikke bare skal handle i samsvar med en plikt, men for *pliktenes skyld*.

Respondentene oppgir ikke loven som eneste grunn for at de i stor grad samtaler med barnet, men også fordi man gjennom samtale med barnet kan få økt forståelse for hva som vil være til det beste for barnet, og gi barnet en forståelse av hvorfor barnevernet er

inne i familien. Dermed kan vi forstå at saksbehandlerne ikke bare ser reglene, men også hvert spesielle barn og situasjon, og at man bruker makten sin til å ta avgjørelser som skal være til det beste for det aktuelle barnet. I tillegg til å handle ut i fra pliktetikken når man forholder seg til bestemmelser i lovverket, handler man også ut i fra konsekvensetikken fordi man ønsker å finne den beste løsningen for barnets situasjon. Dette kan også sees i lys av at man i dagens samfunn betrakter barn som aktive og autonome deltagere i eget liv, som har sin egen opplevelse og forståelse av sin situasjon (Bunkholdt & Sandbæk 1998, Christoffersen 2005a, Raundalen 2006).

Som det står ovenfor, så oppfordrer Løgstrup til at man skal bruke den makten man har til å gjøre godt for andre, men noen av respondentene sier at det kan være vanskelig å finne tid til å ha samtaler med barn. De opplever at det er så mye annet som tar plass i arbeidshverdagen; foreldrene, dokumentasjon og papirarbeid. Man kan forstå det som at dette sees på som viktigere i arbeidet i barneverntjenesten enn å skulle ha samtaler med barn. I en travel hverdag kan det tenkes at det er lettest å prioritere bort barna fordi de ikke sender inn noen protest eller klage dersom deres rett ikke blir ivaretatt. En kan jo forstå at man for eksempel ikke kommer langt i en fylkesnemndssak hvis man ikke kan legge frem dokumentasjon for arbeidet som er gjort. Men jeg ønsker å stille spørsmål ved om det ikke er like alvorlig hvis man ikke har ivaretatt uttaleretten til barnet? Selv om det er et fokus i dagens samfunn at barn er verdifulle, autonome og aktive deltakere i sitt eget liv – kan man se tendenser til at barnet fortsatt i noen tilfeller kommer ”nederst på rangstigen”.

Noen av respondentene sier at dersom man opplever tre måneders fristen som for kort til å få tilstrekkelig informasjon må man forsøke å få foreldrene med på et hjelpetiltak slik at man kan fortsette kontakten, og fordi barnevernet sitter med en stor makt går ofte foreldrene med på dette. Christoffersen (2005b) skriver at når barneverntjenesten har såpass stor makt som den har, må man tenke gjennom spørsmålet om frivillighet litt grundigere og mer nyansert enn det man ofte gjør. I barnevernet dreier det seg ofte om en liten grad av frivillighet. Løgstrup mener at når den annen part ikke får frihet til å uttrykke sin egen oppfattelse, men tvinges til å bekrefte systemets oppfatninger, da har man gått for langt (Christoffersen 2005b, Christoffersen 2005c). Det kan muligens ikke anses som frivillig hjelpetiltak dersom barneverntjenestens har så stor makt at familien uansett må samtykke. Dersom de tre månedene ikke er tilstrekkelige for å få gjort en

grundig nok undersøkelse, burde vel dette blitt tatt opp og problematisert istedenfor å igangsette eventuelle unødvendige hjelpetiltak, og kanskje uten grunn gjøre barn til barnevernsbarn. Noen vil kanskje si at dersom man hadde forlenget fristen for undersøkelser hadde man kanskje ikke funnet ut noe mer, men bare brukt lengre tid på den jobben man nå gjør på tre måneder, og at det hadde tatt lengre tid for barn å få hjelp. Hadde man utvidet undersøkelsesfristen måtte det være for at man skulle få innhentet mer og grundigere informasjon. Det må kunne stilles spørsmål ved om det er godt barnevern å "tvinge" familier inn i hjelpetiltak fordi saksbehandlingen eller undersøkelsestiden ikke er tilfredsstillende.

Samfunnet blir stadig mer sammensatt og komplisert, og samtidig som individualisering er en sentral verdi, så forventes det at foreldrene produserer barn som passer inn i samfunnet. En annen side ved det å "tvinge" familier inn i hjelpetiltak kan være et uttrykk for at man mener at familien trenger "eksperthjelp" for å produsere barn på en måte som stemmer overens med samfunnets forventinger. På denne måten kan man sette seg i en situasjon hvor man blir uunnværlig for at familien skal klare seg, og man selv kan sole seg i deres hjelpeløshet (Ericsson 1995, Lingås 1995). Lingås (1995; 20) skriver følgende:

"Holdninger om likeverd og forventinger om menneskers evne til å forandre seg selv og sin situasjon står i skarp motsetning til holdinger som sier til brukere at deres eneste håp er å overlate sin skjebne i dine profesjonelle hender."

Flere av respondentene mener at det er viktig å møte barnet og familien med respekt. Som saksbehandler i barneverntjenesten trer man ofte lang inn i andre menneskers privatliv og i det Løgstrup kaller urørlighetssonen. Her er man inne på de ulike verdiene som ble presentert i kapittel 2.4, og at saksbehandler må ta etiske overveielser om hvilke verdier som skal ivaretas, og det viser seg at saksbehandlere i stor grad er styrt av verdier de selv verdsetter når de utøver sitt arbeid (Christoffersen 2005c, Terum 2003).

Som saksbehandler får man inntre i andre menneskers privatliv på grunn av den jobben man har, men man må samtidig være bevisst på at man gjør unntak fra hvordan mennesker normalt omgås hverandre. Det at man får denne tilgangen til andre

menneskers privatliv må sees på som et privilegium, og det er viktig at man handler slik at man er tilliten verdig (Christoffersen 2005c, Martinsen 2006). Noen ganger kan nok byrden man får ved å tre så langt inn i andre menneskers privatliv, bli tung å bære. Da kan det hende at man distanserer seg gjennom rutiner, diagnoser og stereotyper for å rettferdiggjøre at man behandler mennesker på en måte man ikke selv vil bli behandlet på (Lingås 1995). Da er det, som respondentene sier, viktig å være respektfull og ydmyk, og forsøke å sette seg i inn i den andres situasjon. Den ene respondenten sier at ofte så stemmer ikke saksbehandlers og familiens syn på barneverntjenesten overens. Da vil det være viktig med åpenhets- og tydelighetsprinsippet slik at man i hvert fall legger til rette for at familien skal kunne få et så riktig bilde av barneverntjenesten, bekymringen og undersøkelsen som mulig.

5.3 Barnet som informant

To av respondentene forteller at de aldri forsøker å få barnet til å gi dem informasjon. Den ene respondenten vil bare gi barnet informasjon og oversikt, mens den andre sier hun kun ønsker å møte barnet for å kunne danne seg et bilde av det. Man får forståelsen av at respondentene gjør dette med den tanke at dette er til det beste for barnet slik at barnet skal slippe å havne i en situasjon hvor det må si noe negativt om foreldrene. Men samtidig må man her sette et spørsmålstegn ved om barnets uttalerett blir ivaretatt. I noen tilfeller vil det nok være slik at barn i møte med disse respondentene på eget initiativ kan komme med informasjon, men for mange barn vil nok det bli svært vanskelig. Det skal ikke være barnets ansvar å sørge for at det får uttrykke seg dersom det ønsker det. Saksbehandler og barneverntjenesten sitter på makten, og dermed også ansvaret i relasjonen og samtalen (Henriksen & Vetlesen 2006, Raundalen 2006).

Som det kommer frem i presentasjonen av funnene er det to av de respondentene som arbeidet lengst med barnevern som sier at de ikke ønsker å få informasjon fra barnet. Dette kan være tilfeldig, men man kan tenke seg at dette er et valg de to respondentene har kommet frem til gjennom lang arbeidserfaring. En annen mulighet er at jo lengre det er siden man utdannet seg, jo mindre vil man ha hatt fokus på at barn er aktive deltagere i eget liv. Dette fordi synet på barn er i en kontinuerlig utvikling.

En kan forstå at både de som ønsker, og de som ikke ønsker, informasjon fra barnet handler ut i fra konsekvensetikken og det de tenker er de beste konsekvensene for barnet. Noen mener at det beste for barnet er at de ikke blir forespurt å fortelle om foreldrene, mens andre respondenter mener at man gjennom å få informasjon fra barnet vil kunne fatte de avgjørelsene som er til barnets beste. Man kan nok lett tenke at for at barnet skal slippe å havne i en slik lojalitetskonflikt, så er det best å la være å samtale med barnet, eller ihvertfall la være å spørre om foreldrene. Et par av respondentene sier at de heller får den informasjonen de trenger fra andre enn barnet. Respondentene tenker nok at de ivaretar barnets beste ved ikke å sette det i en lojalitetskonflikt, men samtidig så mister barnet sin mulighet til å få uttalt seg. Man kan få forståelsen av at ihvertfall noen av respondentene kun ser på barnet som en informant, og at man må velge om man skal benytte seg av dette eller ikke, og om man trenger den informasjonen barnet eventuelt kan gi. I noen tilfeller kan kanskje saksbehandler få denne informasjonen fra andre. I slike tilfeller ser man ikke verdien det kan ha for barnet selv å få uttale seg om det det ønsker. Det kan være godt for barnet å få satt ord på sin opplevelse og få hjelp til å få oversikt og forstå sammenhenger, som igjen kan gi en følelse av selvværd og mestring (Barne- likestillingsdepartementet 2009, Øvreeide 2009). Samtaler med barn i undersøkelser trenger ikke bare å være avdekkende, men for barnet er det viktig at samtaler også er informasjonsgivende og bearbeidende, og gjennom dette kan man muligens komme frem til ny informasjon. Barneverntjenesten kan ha behov for å undersøke og forsøke å få informasjon om barnets situasjon, samtidig som det er svært viktig at barnet mottar fyldig informasjon om hva barneverntjenesten tenker på og arbeider med. Dersom barnet forteller om sin situasjon må saksbehandler støtte barnet og dette kan være et ledd i at barnet kan få bearbeidet, satt ord på, og få oversikt over sin situasjon (Øvreeide 2009).

Barnevernloven begrenser ikke hva barnet skal få uttale seg om, så lenge det er forhold som omhandler dem selv, og slik sett vil det ikke være riktig at det er saksbehandler som skal bestemme om barnet skal få mulighet til å uttale seg eller ikke. Men det er svært viktig at barnet blir godt informert slik at det vet på hvilket grunnlag det eventuelt uttaler seg. Det er svært viktig at barnet også får vite at det ikke må uttale seg, men at det kan hvis det vil. Mange barn kan ha en tendens til å gi de svarene de tror den andre i

samtalen ønsker å få, og da er det svært viktig at de vet at det er helt greit å la være å svare dersom man ikke vil (Hundeide 2003).

Respondentene sier at man i samtalen må tilpasse seg barnets alder og modenhet. Etter barnevernloven § 6-3, har barn som er 7 år og eldre en uttale rett, og barnets mening skal vektlegges etter nettopp barnets alder og modenhet. Dette er ikke nærmere utdypet i loven, og en kan forstå det som at det vil være en skjønnsmessig avgjørelse ved hver barneverntjeneste, og til og med for den enkelte saksbehandler innen samme barneverntjeneste. Dette kan føre til at det kan legges ulik vekt på barn med tilnærmet lik modenhet. Dersom dette er tilfelle kan en si at barnets rettssikkerhet ikke er god nok, fordi det vil kunne være subjektive oppfatninger som avgjør hvor mye barnets mening blir vektlagt. Det vil altså være en utfordring for saksbehandler å avgjøre hvor mye vekt man skal tillegge barnets mening. Det er ikke nødvendigvis slik at barnets mening blir det avgjørende for barneverntjenestens beslutninger, men det er viktig at barnet skal ha en rett og mulighet til å uttale seg (Ofstad & Skar 2004). En kan stille spørsmål om hvor bra det er å gjennomføre en samtale som kan være til stor belastning for barnet dersom en ikke tar barnets synspunkt med i den endelige avgjørelsen. Dersom utreder allerede før samtalen vet at barnets alder og modenhet gjør at barnets mening vil bli lite vektlagt, kan en få inntrykk av at barnet er blitt unødvendig belastet, og dette vil kunne være en motsetning til hva som betraktes som det beste for barnet. Samtidig er det svært viktig å ivareta barnets uttalerett, og selv om saksbehandler har fått informasjon om barnet og dets modenhet kan man ikke på forhånd vite hvordan barnet reagerer på samtalen eller hva det kommer til å si.

Respondentene sier at man skal ta det barnet formidler alvorlig. Det er sjelden at barn lyver, men de holder ofte tilbake sannheten. Selv om barnet i mange tilfeller ikke har full oversikt, er det viktig at man møter barnet der det er i sin opplevelse. Man skal ikke korrigere barnet, men heller hjelpe det til å utvide sin oversikt og forståelse (Øvreeide 2009). Eide og Rohde (2009) mener at dette handler om respekt for barnet og dets uttrykk og hva det forsøker å formidle både verbalt og nonverbalt med atferden sin. En av respondentene mener at dette er viktig å formidle også til foreldrene. I noen tilfeller kan det tenkes at foreldrene forsøker å dysse ned, benekte eller latterliggjøre det barnet har fortalt, spesielt hvis det setter foreldrene i et negativt lys.

Som den ene respondenten poengterer så må saksbehandler vurdere om og hvordan man skal bruke det barnet eventuelt forteller, for eksempel i en fylkesnemndssak om omsorgsovertakelse, og hvordan dette i tilfelle blir fremstilt overfor foreldrene. Det står i barnevernloven at barnets mening skal vektlegges etter dets alder og modenhet, det står ingenting om hvordan man skal bruke informasjonen ut i fra den situasjonen barnet lever i. Som noen av respondentene sier så vil de heller få og bruke informasjon fra andre enn barnet for at det ikke skal bli vanskelig for barnet, spesielt i forhold til foreldrene. Men hva om det er det barnet forteller som gjør at barneverntjenesten vurderer at det er nødvendig å fatte vedtak? Man kan lett se for seg paradokset som oppstår når barneverntjenesten må vurdere om det er til det beste for barnet at det forblir i sin situasjon uten å havne i lojalitetskonflikt med foreldrene, eller om barneverntjenesten skal fatte vedtak som tenkes å være til beste for barnet samtidig som relasjonen mellom barn og foreldre forverres. I barnevernloven § 1-1 står det at formålet med loven er blant annet å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, og etter § 4-12 kan vedtak om å overta omsorgen for barn fattes blant annet dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling. Ut i fra disse paragrafene kan en forstå det slik at barneverntjenesten er pålagt å fatte vedtak for å sikre barnet rett hjelp, uavhengig av hva foreldrene synes. Men i § 1-1 står det blant annet at barnet skal få nødvendig omsorg, og i § 4-1 om barnets beste står det at det skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen. Kan disse formuleringene forstås slik at det beste for barnet er å se bort fra det barnet har fortalt, slik at barnet skal slippe en lojalitetskonflikt og kanskje en vanskelig og vond relasjon med sine foreldre. Som saksbehandler bør man også gjøre seg noen tanker om hvorfor barnet valgte å fortelle det det gjorde, spesielt hvis uttalelsen kom etter åpen og fyldig informasjon fra saksbehandlers side. Har man ”lurt” informasjonen ut av barnet uten at barnet helt vet hva det uttaler seg om, og hvorfor, kan det være svært problematisk å bruke denne informasjonen og dette kan sees på som et brudd på barnets rettssikkerhet. Åpenhets- og tydelighetsprinsippet må derfor følges, både for barnet og familiens rettssikkerhet, men også for barneverntjenestens legalitetsprinsipp, pålitelighet og troverdighet.

Noen av respondentene synes det er en utfordring når barnet har urealistiske forventninger til hva barneverntjenesten kan gjøre, eller at man må ta avgjørelser som ikke samsvarer med barnets ønsker. Det vil ikke alltid være slik at barnets ønsker samstemmer med det barneverntjenesten vurderer å være det beste for barnet, dessuten skal barnet slippe å stå ansvarlig for avgjørelser som blir tatt. Men man skal allikevel lytte til barnet og ta dets mening og opplevelse alvorlig. Det er viktig å være åpen og tydelig med barnet, og gi barnet gode og klare begrunnelser for avgjørelsene barneverntjenesten tar. Det kan tenkes at det er enklere for saksbehandler å gå mot barnets ønske og begrunne dette dersom man har mye informasjon om barnets situasjon, enn hvis det er vanskelig å få informasjon om situasjonen og derfor ikke kan fatte eventuelle vedtak for å hjelpe barnet. Uansett må man forsøke å gjøre ting så forutsigbart som mulig for barnet ved å fortelle hva barneverntjenesten tenker og skal jobbe med videre, og når neste samtale skal være.

5.4 Barnets uttalerett

En av de syv respondentene sier at hun synes det er flaut hvor lite hun samtaler med barn i undersøkelsen. Samtidig har hun en mening om at hun er usikker på hvor hensiktsmessig det er å koble inn barnet før man vet om undersøkelsen går til tiltak. Selv om respondenten har en begrunnelse for ikke å samtale med barn i undersøkelser, så synes hun det allikevel er flaut at hun ikke gjør det. Akkurat hvem hun synes det er flaut overfor er vanskelig å si, men med en generell forståelse i dagens samfunn og barnevern om at man skal ivareta barnets autonomi, vil det nok kunne oppleves som vanskelig når man ikke ”oppfyller” gjeldende normer og regler.

Når respondenten sier hun er redd for at barnet skal belastes unødvendig kan dette kobles opp i mot barnevernloven § 4-3, andre ledd, som sier at barnverntjenestens undersøkelse skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører, og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier. Ut i fra denne paragrafen kan en forstå at barneverntjenesten må gjøre en avveining av om det er nødvendig med en samtale med barnet, eller om det vil føre til at undersøkelsen blir mer omfattende enn det formålet tilsier. Dersom barneverntjenesten beslutter at man ikke skal samtale med barnet vil dette være i strid med barnevernloven § 6-3 om barnets uttalerett. For å

ivareta begge bestemmelser kan en si at barneverntjenesten skal ta hensyn til mildeste inngreps prinsipp i spørsmålet om *hvordan* man skal gjennomføre samtalen med barnet, istedenfor *om* man skal gjennomføre samtalen. Samtalen skal ikke utrede mer enn det formålet tilsier, og den skal ikke skade barnet. Samtidig bør man gjøre seg noen tanker om hvordan det oppleves og hva det fører til for et barn å bli et barnevernbarn, selv om det ”bare” er for tre måneder.

Før man gir barnet mulighet til å uttale seg er det viktig at barnet får riktig og fyldig informasjon fra barneverntjenesten slik at barnet vet at det kan uttale seg hvis det vil og på hvilket grunnlag dette skjer. For at barnet skal ha en reell mulighet til få uttalt seg om den aktuelle situasjonen er det svært viktig at saksbehandler er åpen og tydelig om hva situasjonen dreier seg om, slik at barnet forstår hva det er ment å skulle uttale seg om. I tillegg må saksbehandler hjelpe barnet med å se ulike dilemmaer og konsekvenser ved å uttale seg (Bunkholdt 2006, Thrana 2008). Dersom barnet ikke mottar riktig og fyldig informasjon fra saksbehandler kan man heller ikke forvente at barnet skal kunne uttale seg om den aktuelle situasjonen. Åpenhet og tydelighet vil også være med å bidra til å bedre barnets oversikt over situasjonen. Aron Antonovsky påpeker at dette er en viktig faktor for at barnet skal klare seg godt videre i livet (Lorenz 2006, Thrana 2008). En av respondentene sier at hun synes det er vanskelig å gi barnet en god forståelse om sin situasjon når barnet lever i den, hun synes det er enklere å samtale med barnet om situasjonen etter at barnet eventuelt er tatt ut av situasjonen. Men i undersøkelser før man har fattet et eventuelt tiltak, lever barnet midt i den vanskelige situasjonen. Selv om det kan være vanskelig, er det viktig at saksbehandler streber etter å gi barnet oversikt, forståelse og en mulighet til å uttale seg.

Respondentene forteller at de forklarer barnet hvem de er, og hvorfor man skal ha samtalen. De er bevisste på å være åpne og tydelige, og snakke slik at barnet forstår. Dette kan bidra til at barnet opplever tillit til saksbehandleren, og dette vil ha en positiv virkning for samtalen og relasjonen. En av respondentene påpeker at det er forskjell på små barn og ungdommer om hvor mye de forstår av hva barneverntjenesten er, og at til de minste må man si ”jeg” i stedet for barneverntjenesten. For noen saksbehandlere kan det tenkes at det nok vil være en utfordring å skulle fremstå som en enkeltperson istedenfor som en del av et system. Da har man ikke noe ”å gjemme seg bak”, når man

formidler sitt budskap i samtalen. Dette kan sees i tråd med drøftingen i kapittel 5.1, ”Goffmans teori om interaksjon og selvpresentasjon”.

Samtidig som man skal være åpen og tydelig må man være trygg i sin rolle i samtalen og tåle å ta i mot det barnet forteller. Dersom barnet opplever saksbehandler som en trygg voksen kan dette gjøre at barnet tør å fortelle om sin situasjon, og hvis det opplever en konstruktiv respons på det det forteller kan dette ha en positiv innvirkning på barnet. Men hvis saksbehandler responderer med å styre unna det barnet tar opp fordi det blir ubehagelig, kan det tenkes at barnet får en opplevelse av at det barnet vet må være veldig farlig når ikke en gang saksbehandler fra barneverntjenesten vil høre, og det kan tenkes at barnet ikke tør å ta opp dette med en voksen igjen. Det er viktig at man har en tilpasset reaksjon på det barnet forteller, verken overdrevet eller underdrevet (Eide & Rhode 2009). Samtidig som respondentene sier at det er viktig å fremstå som en trygg voksen, kommer det et par ganger frem i funnene at dette kanskje ikke alltid er like lett. En av respondentene forteller at noe av det vanskeligste hun gjør er å samtale med barn. En annen forteller at hun kan bli veldig usikker når barnet forteller om noe vanskelig, og hun er sikker på at hun kommer til å si eller gjøre noe feil. En mulig slutning man kan trekke ut fra dette er at selv om alle respondentene forteller at det er viktig å fremstå som en trygg voksen og å ta i mot det barnet forteller, vil det ikke alltid være like enkelt å klare dette fullt ut i virkeligheten.

En av respondentene forteller at barnet fort aksepterer at saksbehandleren vet det hun vet, og da forsøker barnet ikke å legge skjul på noe. Dette er et atypisk utsagn sammenholdt med resten av funnene i oppgaven hvor de andre respondentene forteller at de ofte opplever at barn er forsiktig med å fortelle og at det sjeldent forteller alt det vet. Det kan hende at respondenten her mener at barnet godtar det saksbehandleren vet, men det betyr ikke at barnet nødvendigvis gir saksbehandleren ytterligere informasjon om situasjonen.

Noen av respondentene bruker ulike rekvisitter i samtalene som hjelpemidler for at barn skal få uttalt seg om sin situasjon. Eksempler på slike rekvisitter er dukker og tegnesaker. Som den ene respondenten forteller så kan dette brukes til å skape situasjoner for dukka eller på arket, for så å spørre barnet hvordan det har det i tilsvarende situasjoner. Dette kan gjøre det mer konkret, og spesielt for små barn kan

det blir lettere å forstå hva saksbehandler mener i forhold til hvis man bare bruker et verbalt språk. I tillegg til rekvisitter bruker noen av respondentene bevisste samtaleteknikker. Noen generaliserer barnets situasjon slik at barnet skal forstå at det ikke er den eneste som lever i en slik situasjon. Man kan også bruke historiefortelling, såkalte parallelle historier, hvor barnet kan få kjenne seg igjen, korrigere og tilføye hvis det ønsker. En annen metode er aktiv lytting hvor man følger opp temaer som barnet bringer på bane og gjentar viktige stikkord og setninger for å få barnet til å fortelle mer. Man kan også benytte seg av reflekterende team når man er to saksbehandlere i samtalen.

En av respondentene forteller at når hun samtaler med barn ut i fra ”Den dialogiske tilnærming til kommunikasjon med barn” hender det at barn forsnakker seg og røper hemmeligheter. Som saksbehandler kan det være nyttig å få så mye informasjon som mulig, men er det etisk riktig å benytte seg av en metode hvor barn lett kan forsnakke seg? I tråd med at barn har en uttalerett, ikke en uttaleplikt, skal ikke saksbehandler forsøke å ”lure” ut informasjon fra barnet som barnet egentlig ikke vil gi. En kan tenke seg at dette kan bli problematisk for barnet i etterkant hvis det fortalte noe det ikke ville, og i en slik situasjon kan en si at barnets beste ikke er blitt ivaretatt. Samtidig kunne det vært interessant å få vite hvilken mening respondenten legger i at barnet forsnakker seg. Er det da slik at barnet angres på det det har fortalt, eller er det respondentenes måte å uttrykke at metoden er god for å få barn til å fortelle, og kanskje ikke nødvendigvis forsnakke seg? Selv om respondenten opplever at barnet forsnakker seg, så er det ikke sikkert at barnet har den samme opplevelsen. Som tidligere nevnt vil det i alle samtaler med barn være viktig at man er åpen og tydelig, og gir barnet fyldig informasjon slik at barnet kan få en så riktig forståelse av situasjonen som mulig.

En av respondentene sier at det er vanlig folkeskikk at når man kommer hjem til en familie, at man snakker ikke bare med de voksne, men også med barnet. Bunkholdt (2006) sier at det ikke bare handler om høflighet, men om det er godt for barn å bli tatt alvorlig og at de kan få føle at de bidrar med noe nyttig. Barnevernet kan ta avgjørelser som kan ha stor påvirkning på barnets liv, og da er det naturlig at også deres stemmer blir hørt. Øvreeide (2006) mener at når barnet får uttrykke seg overfor barneverntjenesten kan det føle seg frigjort fra å føle ansvar eller skyld for de

avgjørelser barneverntjenesten tar. For å få til dette må det være viktig at man som saksbehandler er åpen og tydelig, og ikke forsøker å lure informasjon ut av barnet.

Når respondentene skal samtale med barn i undersøkelser er det en problemstilling om foreldrene skal være med i samtalen. Noen av respondentene mener at det er enklere for barnet å fortelle uten foreldrene tilstede, mens andre mener at foreldrene bør være tilstede for at barnet ikke skal havne i en lojalitetskonflikt eller bli utspurt av foreldrene i etterkant. Men hva om barnet egentlig ønsker en samtale med saksbehandler alene for å fortelle om noe det ikke tør eller klarer å fortelle med foreldrene til stede, har man da ivare tatt barnets uttalerett dersom man kun har samtale med barnet sammen med foreldrene? Ut i fra barnevernloven § 4-3, femte ledd, kan saksbehandler kreve å få snakke med barnet uten foreldrene tilstede. Derimot står det ikke noe om at barnet har noen rett til å få snakke med saksbehandler uten foreldrene tilstede, så det vil være saksbehandlers ansvar å arrangere en slik samtale (Langballe, Gamst & Jacobsen 2010).

Eide og Rhode (2009; 119) har følgende eksempel i sin bok:

”Jeg vil helst snakke alene”, sa Jørn på tolv år. Han kom til samtale sammen med sin mor. Hun ble sittende på gangen mens vi snakket sammen. På slutten av timen spurte jeg han: ”Hva kan vi fortelle til mamma av det vi har snakket om?” ”Alt”, svarte gutten. ”Hvorfor kunne hun så ikke være med i timen?” ”Fordi hun alltid skal svare på alt. Jeg får ikke sagt det jeg vil.”

Samtidig kan man tenke seg at det kan være positivt både for barnet og familien som helhet dersom man får til en god og konstruktiv samtale med barnet med foreldrene tilstede, og at dette kanskje kan bidra med noe godt i relasjonen mellom barn og foreldre.

Som nevnt ovenfor er det en stor utfordring for respondentene at barn kan oppleve en lojalitetskonflikt dersom de skal fortelle om foreldrene sine til barneverntjenesten, og i mange tilfeller kan foreldrene ha instruert barnet i forkant av samtalen. Det er naturlig at barn er lojale mot sine foreldre, å bryte denne lojaliteten vil være svært alvorlig. Barnet står i en stor avhengighet til foreldrene sine og lojalitet er en del av tilknytning og tilhørighet. Alle barn vil ønske å beskytte sine foreldre mot noe negativt. I mange av familiene barnevernet kommer i kontakt med vil foreldrene kunne utnytte og kreve en strengere lojalitet fra barna sine fordi det kan være mye som står på spill, og disse barna

kan ha svært kompliserte følelsesmessige forhold til foreldrene sine. For disse barna er det nok ikke enkelt å vite eller si hva de mener, og i noen tilfeller kan det nok være en risiko for dem å gjøre det med tanke på relasjonen og avhengighet til foreldrene. At barnet skal kunne ytre et ønske om hva det vil skal skje vil i slike tilfeller være svært vanskelig, og kanskje umulig (Bunkholdt 2006).

I noen tilfeller, særlig hvis samtalen gjennomføres på skolen, kan barnet ha med seg en annen person enn foreldrene i samtalen. Dette kan være en støtte for barnet i selve samtalen, og i etterkant av samtalen. Samtidig må man svært observant på om barneverntjenestens taushetsplikt ivaretas og om foreldrene samtykker til deltagelsen. Samtidig må det gjøres vurderinger av om det er til det beste for barnet at det har med seg en støtteperson, eller om det kan føre til at barnet legger noen bånd på seg selv fordi det ønsker at færrest mulig skal ha innsikt i dets situasjon. Kanskje det hadde vært lettere for barnet å fortelle hvis det bare var saksbehandler tilstede. Dette må vurderes for hvert enkelt barn, og muligens må man ha samtale både med og uten støtteperson. Dette kan også være en problemstilling når det gjelder om man skal være en eller to saksbehandlere i samtalen; er det enklere for barnet å fortelle når det kun møter én saksbehandler? Samtidig kan man benytte seg av flere metoder når man er to sammen, blant annet reflekterende team, noe som kan hjelpe barnet til å fortelle. I tillegg har man en kollega å dele opplevelsen med. Det er mulig at man bør være åpen for å ha samtale både alene og sammen og føle seg frem for hva som fungerer best ovenfor hvert enkelt barn. Men skal man forsøke seg frem gjennom flere samtaler for å finne ut hva som er best for det enkelte barnet vil dette fort kunne bli tidkrevende og muligens vanskelig å få til innenfor tre-måneders fristen for undersøkelser.

Noen av respondentene sier at det er en utfordring når foreldrene ikke ønsker at barneverntjenesten skal ha samtale med barnet. Man kan da tenke seg at man bør ta en vurdering på om det er hensiktsmessig å gjennomføre en slik samtale allikevel og risikere samarbeidet med foreldrene, eller om det beste for undersøkelsen er at man ikke skaper mer motvilje hos foreldrene enn nødvendig. Samtidig står det i barnevernloven at barn som er 7 år og eldre som tidligere nevnt har, en uttalerett. Som det ble beskrevet i kapittel 5.2, kan det være "enklest" å følge foreldrenes ønsker fremfor barnas fordi barn ikke sender inn klager, blir sinte eller maser og så videre. Det som blir helt vesentlig å vurdere i denne sammenheng, er om man på samme måte

hadde akseptert den motsatte situasjonen - at en voksen person hadde blitt fratatt sin uttalerett fordi en tredje person hadde ønsket dette, kanskje for å slippe å bli fremstilt i et dårlig lys?

Den ene respondenten forteller at hun ikke forholder seg til barnets uttalerett, men at hun "kjører på som hun selv vil". Uttrykket gir sikkert rom for fortolkninger, men kan tyde på at saksbehandleren opplever å ha en viss frihet i valg av hvilke bestemmelser man skal holde seg til i saksbehandlingen. Dette vil bli nærmere drøftet i neste delkapittel, "Evidensbasert yrkesutøvelse versus skjønn".

5.5 Evidensbasert yrkesutøvelse versus skjønn

I presentasjonene av funnene kommer det frem at de syv respondentene har ganske forskjellig praksis når det gjelder å samtale med barn i undersøkelser, og de har ulike begrunnelser for sine valg. Man kan få en forståelse av at yrkesutøvelsen til respondentene i stor grad er basert på den enkeltes skjønn. Når man i stor grad benytter seg av skjønn, kan dette bringe med seg en mulighet for at barn og familier kan bli utsatt for vilkårlighet, uforutsigbarhet, maktmisbruk og illegitim inntrengning i sitt privatliv (Grimen 2009, Grimen & Terum 2009).

Kvello (2007; 10-12) skriver at barneverntjenesten har en omfattende beslutningsmyndighet, og barnevernloven forutsetter en høy jurisdiksjonsgrad. Vurderinger barnevernet foretar, krever ikke bare bredde, men også dybde. Han mener at arbeidet i barnevernet i stor grad har vært basert på ideologi, og at barnevern gjerne blir omtalt som et ungt fag med utydelige grenser og et uklart kunnskapsgrunnlag. Dagens samfunn er komplekst og i stadig endring. Dette krever at barnevernet følger endringene i tiden, og presses i sitt virke for å beholde eller øke sin jurisdiksjonsgrad. For å øke barnevernets jurisdiksjonsgrad og troverdighet i samfunnet, må arbeidet i følge Kvello, ikke bare baseres på ideologi, men i større grad på forskningsbasert kunnskap – altså evidensbasert kunnskap. For å øke barnevernets jurisdiksjonsgrad må man ta i bruk evidensbasert kunnskap og vise for fagfolk og det øvrige samfunnet at man gjør gode vurderinger og velger riktige tiltak (Kvello 2007, Vindegg 2009).

Det er en stor debatt rundt evidensbasert kunnskap, om hva som er evidens, og hvordan den skal brukes i forhold til skjønn. I sin bok "Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling" tar Kvello (2007) for seg betegnelsen "evidensbaserte tiltak". Ønsker man å gå dypere inn i temaet om evidensbasert kunnskap kan Grimen og Terums (2009), "Evidensbasert profesjonsutøvelse" være givende lesning. Noen hevder at yrkesutøvelse basert på evidensbasert kunnskap grunner i statens forsøk på å få kontroll med utgiftsveksten gjennom å kontrollere og ensrette yrkesgrupper og yrkesutøvelsen. For å sette det på spissen kan man påstå at med evidensbasert kunnskap slipper yrkesutøveren å tenke selv. Samtidig kan man stille spørsmål ved om det er rettferdig at den enkelte saksbehandler skal ha et personlig ansvar for at planer og programmer som er utarbeidet, langt vekk fra saksbehandleren, skal implementeres hos barnet og familien (Callewaert 2003, Ekeland 2009, Vindegg 2009).

Kvello (2007) argumenterer for at det ikke bare kan settes krav til hvilken effekt evidensbasert kunnskap skal ha for yrkesutøvelsen, den må også passe til de verdiene som ligger til grunn for tjenesten og brukernes ønsker. Kvello mener ikke at evidensbasert kunnskap er styrt av myndighetene, men at den setter barnet og familien i høysetet framfor utgifter, preferanser og idealer. Det kan aldri bli slik i barnevernfeltet at man kan bevise effekt på samme måte som i naturvitenskaplige fag, men det er viktig at kunnskapskvaliteten dokumenteres. Som nevnt ovenfor er samfunnet i stadig endring og kunnskapsutviklingen skjer raskt. Det er ikke tilstrekkelig at saksbehandlere i barneverntjenesten baserer sin kunnskapsutvikling på egne erfaringer. Kvello mener at dette blir for spredt og spinkelt. Slik kunnskap kan inneholde mange feilkilder. For å holde et tilstrekkelig faglig nivå må man som yrkesutøver benytte seg av forskning. Barn og familier har, i følge Kvello, krav på å få vite effekten av de tiltak som settes i verk, og dette er en forutsetning for brukervedvirkning.

Mye av den evidensbaserte kunnskapen i det norske barnevernet er basert på forskning fra USA, og mye av dette kan nok oppleves som fjernt fra den verden saksbehandlerne befinner seg i (Kvello 2007). Det kan da bli vanskelig å se for seg en yrkesutøvelse som kun skal basere seg på forskningsresultater, og ikke på skjønn. Grimen og Terum (2009) skriver at all yrkesutøvelse er uløselig knyttet til skjønn. Avgjørelser man skal ta i barnevernet kan ikke reguleres og bestemmes i detalj av evidensbasert kunnskap, lover, retningslinjer eller lignende. Gode beslutninger i barnevernet må bygge på

skjønn. Skjønn er ikke synsing, men en måte å resonnere og argumentere på, og forutsetter situasjonsinnsikt, teoretisk kunnskap og praktisk erfaring. Skjønn er nødvendig når man skal anvende generell kunnskap på enkelttilfeller. Uten skjønn fratar man saksbehandlerne muligheten til å fatte gode beslutninger. Samtidig må skjønn relateres til normer om hva som er ”gode beslutninger”. Så selv om evidensbasert kunnskap er ment å heve kvaliteten på arbeidet til saksbehandlere i barneverntjenesten, kan man også se for seg paradokset at de ”beste” saksbehandlerne blir hemmet av å måtte forholde seg til evidensbasert kunnskap og tiltak. Men med en stor frihet i arbeidet, følger også et stort ansvar, og man kan stille spørsmål ved om det er moralsk riktig å ta avgjørelser og fatte tiltak som man ikke vet effekten av (Grimen 2009, Grimen & Terum 2009, Hvidtfeldt 2003, Terum 2003, Vindegg 2009). Konnerup (2009) mener at det er nødvendig med evidensbasert kunnskap i barnevernet. Samtidig spiller det en stor rolle hvordan barnet og familien blir møtt av saksbehandler i barneverntjenesten. Det kan påvirke deres selvfølelse og opplevelse av verden, og trolig påvirker det utfallet i mange tilfeller. Barnevernet ville kollapse hvis man bare var profesjonell, og ikke personlig engasjert og utøvet skjønn (Bjørndal 2009, Callewaert 2003).

I tillegg til å utøve skjønn og/eller evidensbasert kunnskap argumenter Øvrelid (2009) for at man som yrkesutøver trenger fronetisk handlingskompetanse. Han beskriver begrepet på følgende måte:

”Fronetisk” er hentet fra det aristoteliske begrepet fronesis: en personlig og i stor grad erfaringsbasert kompetanse til å ”se” og handle moralsk riktig i konkrete situasjoner og til å aktualisere og diskutere moralske aspekter ved sosiale fenomener. Handlingskompetanse dreier seg om et omfattende sett av kunnskaper og ferdigheter som læres på en personlig måte gjennom praksis.”
(Øvrelid 2009; 1).

Øvrelid mener at yrkeskonteksten er i en evig bevegelse, og dette er ikke noe man må forholde seg til vitenskaplig, men også moralsk. Det moralske aspektet ivaretas ikke gjennom evidensbasert kunnskap, men via yrkesutøverens personlige evne til å vurdere på et bredere grunnlag enn det den evidensbaserte kunnskapen legger til rette for. Man må ikke bare spørre hvordan man skal gjøre noe, men også hvorfor og hva som

eventuelt er alternativet (Øvrelid 2009). Her er man inne på det som ble skrevet i kapittel 2.4 om at når man foretar avveininger mellom ulike krenkbare verdier er det viktig at barneverntjenesten foretar skjønnsmessige valg på bakgrunn av etisk og faglig klokskap som representerer den fundamentale oppfatningen av hva som riktig å gjøre (Nordby 2006). Skjønn og moralske vurderinger er nødvendig for å være selv- og samfunnsreflektiv i sitt arbeid (Martinsen 2006). Samtidig med at mange krever evidensbasert kunnskap, så er personlig kompetanse det som etterspørres mest i dagens arbeidsliv (Laursen 2003).

Som jeg har forsøkt å poengtere her, finnes det gode argumenter både for å benytte evidensbasert kunnskap, og for å benytte skjønn og personlig egnethet. Men det må vel ikke være slik at det ene utelukker det andre. Jeg forstår det slik at en integrering av evidensbasert kunnskap kan være med på å styrke kvaliteten på skjønn. Som saksbehandler må det være tilfredsstillende at man kan underbygge sine beslutninger med evidens, og den evidensbaserte kunnskapen er med på å komplettere skjønnsutøvelsen. Samtidig kan dette bety en økt standardisering. Standardisering av saksbehandling som omfatter vurdering av enkeltindividers situasjon, kan i utgangspunktet anses problematisk. Samtidig kan økt standardisering innenfor offentlig forvaltning være med på å øke forutsigbarheten for brukerne i forhold til kvalitetsnivå og det kan redusere saksbehandlingstider. Det å lage oppsummeringer av kunnskap er både av teoretisk og praktisk interesse (Grimen 2009, Grimen & Terum 2009, Vindegg 2009). Mitt ståsted er at saksbehandlere i barneverntjenesten sammen må drøfte sin bruk av skjønn og moralske aspekter rundt det. Det trengs en felles plattform og en kvalitetssikring som er basert på evidensbasert kunnskap når saksbehandlere skal utøve skjønn sitt i samtaler med barn i undersøkelsene.

”Det hadde vært lettere å jobbe på en arbeidsplass hvor alle er enige om noen viktige etiske prinsipper for hvordan man jobber.”

En kontinuerlig faglig oppdatering vil forhindre at man, som den ene respondenten uttrykte det, gror fast i gamle mønstre, samtidig som det kan bidra til bedre rettssikkerhet for barnet, og ivaretagelse av dets rettigheter.

Fersk, norsk, evidensbasert kunnskap om å samtale med barn i barnevernet er kommet i rapporten ”Den vanskelige samtalen. Barneperspektiv på barnevernarbeid. Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse” (Langballe, Gamst & Jacobsen 2010). Rapporten bygger på en studie fra Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress i samarbeid med Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging og Barne- og ungdomsavdelingen, Bydel Sagene.

”Studiens overordnede intensjon er å fremskaffe mer kunnskap om barnesamtalen i barnevernet, implementere forskningsbasert metodikk, og å øke barnevernkonsulentenes handlingskompetanse slik at barneperspektivet i større grad ligger til grunn for deres arbeid” (Langballe, Gamst & Jacobsen 2010; 11).

Studien viser at det er krevende å tilegne seg ferdigheter som omhandler kommunikasjon med barn i barnevernet, både på et personlig og et administrativt plan. Å involvere barna i saksbehandlingen krever gode rutiner.

En av respondentene uttrykte seg på følgende måte:

”For at jeg skal snakke mer med barn i undersøkelsene så måtte det nesten vært et krav om det. For jeg regulerer jo arbeidsdagen min selv egentlig, så hvis jeg bestemmer meg for at jeg skal snakke med barna så gjør jeg jo det. Da måtte jeg nesten blitt pålagt det tror jeg. Jeg forholder meg egentlig ikke til det loven sier om barns uttalerett, det burde jeg sikkert ha gjort, men nei det tenker jeg ikke på i hverdagen.”

Dette er bare én av syv respondenters opplevelse, allikevel kan man når det er så forskjellig praksis hos respondentene, få en forståelse av at det mangler rutiner for å samtale med barn i undersøkelsene på den aktuelle arbeidsplassen. I rapporten skriver Langballe, Gamst og Jacobsen (2010) at det ikke er tilstrekkelig at saksbehandlerne selv må ta ansvar for å tilegne seg kunnskap. For å klare å ta i bruk den nye kunnskapen – også i praksis – må man ha et system som sikrer at kunnskapen vedlikeholdes og videreutvikles. Viktige faktorer for å oppnå dette er å skape arenaer for utvikling og deling av kunnskap med støtte fra ledelsen, kollegialt samarbeid og veiledning. Dette er et viktig satsingsområde som vil bidra til at saksbehandlere i barneverntjenesten både er kompetente og våger å ha samtaler med barn i undersøkelsene.

Rapporten viser at de som har tatt i bruk den dialogiske samtalemetoden får mer kvalitativ informasjon fra barna enn hva de tidligere har gjort. Deltakerne erfarer i høy grad at det er nyttig å ha fått et verktøy for samtaler med barn når barnets omsorgssituasjon skal undersøkes. I tillegg inngår nå barnesamtalen i en helhet i undersøkelsesarbeidet.

6.0 Avslutning

Denne oppgaven er skrevet ut fra en problemstilling som er delt i to deler. Del en besvarer i hvilken grad og hvordan de syv respondentene samtaler med barn, samt hvilke utfordringer de opplever i forhold til dette. Det viste seg at respondentene i stor grad samtaler med barn i undersøkelser, men at de har ulike rutiner og begrunnelser for samtalen. Dette viser seg blant annet i valg av kontekst, deltagere i samtalen, samtaleteknikk og hvordan de betrakter barnet som informant. De største utfordringene respondentene fortalte om var utfordringer knyttet til foreldrene. Det oppleves som problematisk dersom foreldrene ikke ønsker at saksbehandler skal samtale med barnet, eller at barnet er blitt instruert av foreldrene i forkant av samtalen. I tillegg vil barn i mange situasjoner havne i en lojalitetskonflikt overfor foreldrene. Andre utfordringer var å formulere seg på en måte som er forståelig for barnet, barnets forventinger til barnevernet, egne følelser og tid.

Del to i problemstillingen etterspør hva disse funnene forteller. For meg rager følgende temaer høyest i funnene: Det første var hvordan respondentene presenterer seg selv. I intervjuene refererte de ofte til "vi" i stedet for jeg. Dette ble belyst med Goffmans teori om hvordan man spiller en rolle, ofte på lag med andre. I kapitlet om etikk i undersøkelser kom det frem at det er et tankekors at i et samfunn som legger stor vekt på autonome og deltakende barn, er det fortsatt slik at samtale med barn i noen tilfeller havner langt ned på "huskelista" til saksbehandlere i barneverntjenesten. Det stilles spørsmål ved om det hadde blitt godtatt at en tilsvarende uttalerett hos voksne ikke ble ivaretatt.

Min forståelse er at noen av respondentene betrakter barnet som en kilde til informasjon, og at det er opp til saksbehandler å velge om man vil benytte seg av denne kilden eller ikke. Andre er svært bestemte på at de aldri bruker barnet som informant, men at barnet kun skal motta informasjon fra saksbehandler, eller at saksbehandler ønsker å danne seg et bilde av barnet. I begge disse tilfelle kan en få en følelse av at barnets rett til å uttale seg, og verdien dette kan føre med seg for barnet, går i glemmeboka, eller velges bort fordi den enkelte saksbehandler mener det er til barnets beste. Hva som er til barns beste – og hvem som skal avgjøre dette – er en kompleks problemstilling. I denne oppgaven er tendensen at denne avgjørelsen ligger hos den

enkelte saksbehandlere. I drøftingen har jeg reflektert over om det i noen tilfeller kan være slik at barnets beste blir synonymt med saksbehandlers beste, men at dette kamoufleres gjennom normen om at man skal legge avgjørende vekt på hva som er til det beste for barnet.

Det fremstår som en utfordring at barn kan havne i lojalitetskonflikt til foreldrene sine, og i følge respondentene, kan det i noen tilfeller være best for barnet at det ikke blir bedt om å uttale seg. Her oppstår det en motsetning mellom hva som anses som barnets beste og barnets rett til å uttale seg. Men ser man på § 4-1 i barnevernloven står det at det er når man anvender bestemmelsene i kapittel 4 i barnevernloven at det skal legges avgjørende vekt på hva som er til det beste for barnet. Paragrafen om barnets uttalerett er ikke en del av kapittel 4 i barnevernloven, men hører innunder kapittel 6 om generelle saksbehandlingsregler. En kan da forstå at det som saksbehandler vurderer å være til det beste for barnet, ikke kan overstyre barnets rett til å uttale seg. Saksbehandler kan heller ikke velge om – eller hvordan – man skal bruke informasjonen ut fra hva som er til det beste for barnet, men skal, som det står i § 6-3, vektlegge barnets mening etter dets alder og modenhet. Det er ikke presisert hva det ligger i å ”vektlegge” – betyr det at man som saksbehandler selv kan velge om man bruker det et modent barn har fortalt i et saksfremlegg for fylkesnemnda? Det er heller ikke utdypet hvordan man vurderer barnets alder og modenhet opp i mot *hvor mye* man skal vektlegge dets mening. Barnevernloven skal bygge på prinsippet om barnets beste, men når man leser loven så er det bare i anvendelsen av kapittel 4, ”Særlige tiltak”, at det står eksplisitt at man skal legge avgjørende vekt på barnets beste.

Dette er en kvalitativ undersøkelse som ikke kan generaliseres til å gjelde alle saksbehandlere i alle barneverntjenester. Allikevel er det slik at når jeg ser på hva funnene i undersøkelsen forteller, så er min mening at de forteller at man i et samfunn som legger stor vekt på barns verdi og autonomi, fortsatt har en jobb å gjøre i barnevernet. Når det gjelder å samtale med barn kan man se at det er mange problemstillinger som reises, og barnevernloven har fortsatt noen løse tråder – som hittil har blitt holdt i av saksbehandlernes egne vurderinger og skjønn. Jeg ønsker på ingen måte å undergrave betydningen av skjønn, men påpeker at barnevernet i tråd med utviklingen av samfunnet og barnets posisjon i det, trenger en felles evidensbasert

plattform som underbygger skjønnsutøvelsen. Spissere formuleringer i barnevernloven kan bidra til å sikre både barns rettigheter og barnets beste.

Jeg lar Langballe, Gamst og Jacobsen (2010;13) få det avsluttende ordet:

”Barnevernet har unike muligheter til å få tilgang til barn og unges subjektive virkelighetsbeskrivelser, og de har et stort ansvar for å beskytte og ta vare på barn. Det er vesentlig at ikke faglige, økonomiske og personlige omkostninger får legge hindringer i veien for at barna skal få gode muligheter til å delta som aktive informanter i saker som omhandler dem selv i barnevernets arbeid.”

Litteraturliste

Aftenposten (2010): <http://www.aftenposten.no/amagasinet/article3561647.ece>

Lesedato: 13.03.2010

Alvesson, M., Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund; Studentlitteratur

Andersson, G. (2000). *Barnen i sosialt arbete – en maktløs grupp?* Meeuwisse, A., Sunesson, S., Swärd, H. (red.) (2000). *Sosialt arbete. En grundbok*. Falköping; Natur och Kultur

Andersson, G., Swärd, H. (2008). *Etiske refleksjoner*. Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R., Jacobson, K. (red.) (2008). *Forskningsmetodik for sosialvetare*. Stockholm; Natur och Kultur

Barbosa da Silva, A. (2006). *Etikk og menneskesyn i helsetjeneste og sosialt arbeid*. Oslo; Gyldendal

Barne- og likestillingsdepartementet. (2006). *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*. Oslo; Barne- og likestillingsdepartementet

Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn i barnevernet*. Oslo; Barne- og likestillingsdepartementet

Bjørndal, A. (2009). *Målet er kunnskapsbaserte og brukersenterte tjenester*. Grimen, H., Terum, L., I. (red.) (2009). *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo; Abstrakt Forlag

Buer, B., A. (2005). *Omsorgssvikt- og mishandlingsdiskursen: en analyse av innholdet og spredningen av omsorgssvikt- og mishandlingsdiskursen, og av sammenhengen mellom diskursutviklingen og endringer i barnevernets virksomhet*. Lillehammer; Høgskolen i Lillehammer

Bunkholdt, V., Sandbæk, M. (1998). *Praktisk barnevernarbeid. 4.utgave*. Oslo; Gyldendal Akademisk

- Bunkholdt, V. (2006). *Barnets beste – mellom kontinuitet og stabilitet*. Follesø, R. (red.) (2006). *Sammen om barnevern. Enestående fortellinger, felles utfordringer*. Oslo; Universitetsforlaget
- Callewaert, S. (2003). *Profession og personlighet – to sider af samme sag?* Weicher, I., Laursen, P., F. (red.) (2003). *Person og profession. En utfordring for socialrådgivere, sygeplejersker, lærere og pædagoger*. Værløse; Billesø & Baltzer
- Christoffersen, S., A. (2005a). *Handling – person – samfunn. Innføring i etikk for helse- og sosialfagene. 2. Utgave*. Oslo; Universitetsforlaget
- Christoffersen, S., A. (2005b). *Profesjonsetikk som dømmekraft*. Christoffersen, S., A. (red.) (2005). *Profesjonsetikk*. Oslo; Universitetsforlaget
- Christoffersen, S., A. (2005c). *Urørlighetssonen – grenser og overgrep*. Christoffersen, S., A. (red.) (2005). *Profesjonsetikk*. Oslo; Universitetsforlaget
- Dencik, L., Schultz Jørgensen, P. & Sommer, D. (2008). *Familie og barn i en opbrudstid*. København; Hans Reitzels Forlag
- Eide, G., Rohde, R. (2009). *Sammen så det hjelper. Metoder i samtaler med barn, ungdom og familier*. Bergen; Fagbokforlaget
- Eide, S., B. (2007). *Prinsipper og levd liv. Samtaler om og oppfatninger av relasjonen mellom barn og mor i en barnevernkontekst*. Oslo; Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo
- Ekeland, T., J. (2009). *Hva er evidensen for evidensbasert praksis?* Grimen, H., Terum, L., I. (red.) (2009). *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo; Abstrakt Forlag
- Ericsson, K. (1995). *Forsømt eller forkjælet? Om barn i velferdsstaten*. Lingås, L., G. (red.) (1995). *Myten om velferdsstaten – 25 år etter. En antologi om norsk sosialpolitikk*. Oslo; Pax Forlag
- Fauske, H. & Øia, T. (2003). *Oppvekst i Norge*. Oslo; Abstrakt forlag
- Fellesorganisasjonen. (2002). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer og vernepleiere*. Oslo; Fellesorganisasjonen

Fellesorganisasjonen. (2007). *Rett eller galt – eller noe midt imellom? Et studiehefte om yrkesetikk fra Fellesorganisasjonen (FO)*. Oslo; Fellesorganisasjonen

Follesø, R. (2004). *Bruker eller brukt? Landsforeningen for barnevernsbarn – analyse av en interesseorganisasjon i møte med dagens barnevern*. Trondheim; Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Follesø, R. (2009). *Når omsorgen svikter*. Hjermann, R., Haanes, K. (red). (2009). *Barn*. Oslo; Universitetsforlaget

Gamst, K. (2006). *Samtaler med små barn i saker etter barneloven*. Oslo; Barne- og likestillingsdepartementet.

Glistrup, K., Killén, K. (2004). *Det barn ikke vet... har de vondt av: familiesamtaler med psykisk syke foreldre og deres barn*. Oslo: Pedagogisk forum

Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo; Pax forlag

Grimen, H. (2009). *Debatten om evidensbasering – noen utfordringer*. Grimen, H., Terum, L., I. (red.) (2009). *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo; Abstrakt Forlag

Grimen, H., Terum, L., I. (2009). *Profesjonsutøvelse – kvalitet og legitimitet*. Grimen, H., Terum, L., I. (red.) (2009). *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo; Abstrakt Forlag

Henriksen, J., O. & Vetlesen, A., J. (2006). *Nærhet og distanse. Grunnlag, verdier og etiske teorier i arbeid med mennesker. 3. utgave*. Oslo; Gyldendal

Hvidtfeldt, K. (2003). *Eksistensielle grundvilkår i det professionelle*. Weicher, I., Laursen, P., F. (red.) (2003). *Person og profession. En utfordring for socialrådgivere, sygeplejersker, lærere og pædagoger*. Værløse; Billesø & Baltzer

Hjermann, R. (2009). *Barnas land*. Hjermann, R., Haanes, K. (red). (2009). *Barn*. Oslo; Universitetsforlaget

Hundeide, K. (2003). *Barns livsverden. Sosiokulturelle rammer for barns utvikling*. Oslo; Cappelen Akademisk Forlag

- Jaacobsen, D., I. (2003). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand; Høyskoleforlaget
- Jacobsen, D., I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* Kristiansand; Høyskoleforlaget
- Johannessen, A., Tufte, P.A., & Kristoffersen, L. (2004). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 2. Utgave. Oslo; Abstrakt forlag
- Johannessen, A., Tufte, P.A., & Kristoffersen, L. (2006). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 3. Utgave. Oslo; Abstrakt forlag
- Killén, K. (2004). *Sveket. Omsorgsvikt er alles ansvar*. 3 utgave. Oslo; Kommuneforlaget AS.
- Kinge, E. (2006). *Barnesamtaler. Det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillvansker*. Oslo; Gyldendal Akademisk
- Konnerup, M. (2009). *Evidensbasering af de social- og velfærdspolitiske professioner*. Grimen, H., Terum, L., I. (red.) (2009). *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo; Abstrakt Forlag
- Kruuse, E. (2007). *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi og beslægtede fag*. København; Dansk psykologisk forlag
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo; Gyldendal
- Kvello, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo; Universitetsforlaget
- Langballe, Å., Gamst, K., T. (2006). *En dialogisk tilnærming til kommunikasjon med barn*. Barne- og likestillingsdepartementet (red.) (2006). *Samtaler med små barn etter barneloven*. Oslo; Barne- og likestillingsdepartementet
- Langballe, Å., Gamst, K., T., Jacobsen, M. (2010). *Den vanskelige samtalen. Barneperspektiv på barnevernarbeid. Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse*. Oslo; Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

- Larsen, E. (2004). *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Oslo; Universitetsforlaget
- Laursen, P., F. (2003). *Personligheden på dagsorden*. Weicher, I., Laursen, P., F. (red.) (2003). *Person og profession. En utfordring for socialrådgivere, sygeplejersker, lærere og pædagoger*. Værløse; Billesø & Baltzer
- Lindboe, K. (2008). *Barnevernrett. 5.utgave*. Oslo; Universitetsforlaget
- Lingås, L., G. (1994). *Til beste for barnet? Yrkesetikk i arbeid med barn og unge*. Oslo; Kommuneforlaget
- Lingås, L., G. (1995). *Velferdsstatens etiske utfordringer*. Lingås, L., G. (red.) (1995). *Myten om velferdsstaten – 25 år etter. En antologi om norsk sosialpolitikk*. Oslo; Pax Forlag
- Lingås, L., G. (1999). *Etikk og verdivalg i helse- og sosialfag. 3. utgave*. Oslo; Gyldendal Akademisk
- Lorenz, R. (2007). *Sundhedens kilde. Oplevelsen af sammenhæng*. Virum; Dansk psykologisk forlag
- Lov om barneverntjenester (17. juli 1992, nr. 100)
- Lov om behandling av personopplysninger (01. januar 2001)
- Løgstrup, K., E. (1956). *Den etiske fordring*. København; Gyldendal
- Martinsen, K. (2006). *Samtalen, skjønnnet og evidensen*. Oslo; Akribe
- Nordby, H. (2006). *Når svaret ikke er opplagt*. Sykepleien nr 13/2006
- Nygren, P. (1997). *Profesjonelt barnevern som barneomsorg. 2.utgave*. Oslo: Ad Notam, Gyldendal
- Nygren, P., Fauske, H. (2004). *Ideologisk beredskap. – Om etikk og verdier i helse- og sosialfag*. Oslo; Gyldendal Akademisk
- Ofstad, K., Skar, R. (2004). *Barnevernloven med kommentarer. 4. utgave*. Oslo; Gyldendal Akademisk

- Pennebaker, J., W. (1997). *Opening up. The healing power of expressing emotions*. New York; The Guilford Press
- Raundalen, M. (2006). *Samtalen med de små barna om samlivsbrudd og barnefordeling – en reflekterende veiledning*. Barne- og likestillingsdepartementet (red.) (2006). *Samtaler med små barn etter barneloven*. Oslo; Barne- og likestillingsdepartementet
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen; Fagbokforlaget
- Sandberg, K. (2009). *Barns rettigheter og muligheter*. Hjermand, R., Haanes, K. (red.) (2009). *Barn*. Oslo; Universitetsforlaget
- Sandbæk, M. (2002). *Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester*. Oslo; Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Solheim, L., J., Øvrelid, B. (2001). *Samhandling i velferdsyrke*. Bergen; Fagbokforlaget
- Terum, L., I. (2003). *Portvakt i velferdsstaten. Om skjønn og beslutninger i sosialtjenesten*. Oslo; Kommuneforlaget
- Thagaard, T. (2002). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 2. Utgave. Bergen; Fagbokforlaget
- Thrana, H., M. (2008). *Vil jeg bestemme? Om barn og unges medvirkning*. Oslo; Gyldendal Akademisk
- Thurén, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere*. 2. utgave. Oslo; Gyldendal Akademisk
- Vetlesen, A., J. (2007). *Hva er etikk*. Oslo; Universitetsforlaget
- Vindegg, J. (2009). *Evidensbasert sosialt arbeid*. Grimen, H., Terum, L., I. (red.) (2009). *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo; Abstrakt Forlag
- Østrem, S. (2008). *Barns subjektivitet og likeverd*. Oslo; Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo

Øvreeide, H. (2006). *Å samtale med barn om barnelovspørsmål*. Barne- og likestillingsdepartementet (red.) (2006). *Samtaler med små barn etter barneloven*. Oslo; Barne- og likestillingsdepartementet

Øvreeide, H. (2009). *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. 3. utgave. Kristiansand; Høyskoleforlaget

Øvrelid, B. (2009). *Nødvendigheten av frønetisk handlingskompetanse i sosialt arbeid*. Karlstad; Karlstad University Studies

Vedlegg 1: Første henvendelse til barneverntjenesten

Mitt navn er X, jeg er student ved master i helse- og sosialfaglig arbeid ved Høgskolen i Lillehammer. I år skriver jeg min masteroppgave om ”Samtaler med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3”. I denne sammenheng sender jeg dere ved X barneverntjeneste en forespørsel om ni saksbehandlere kunne tenke seg å stille til intervju.

Jeg hadde satt stor pris om noen hadde hatt mulighet til å stille opp, da det vil være til stor og avgjørende betydning for skrivingen av min oppgave. Samtidig håper jeg at de eventuelle saksbehandlerne forhåpentligvis kan oppleve en bevisstgjøring og inspirasjon rundt temaet ved å delta i et intervju.

Håper på en positiv tilbakemelding og ta gjerne kontakt hvis dere har noen spørsmål eller kommentarer.

Vennlig hilsen X

Vedlegg 2: Første kontakt med saksbehandlerne

Hei.

Jeg har mottatt beskjed fra din avdelingsleder om at du ønsker å stille til intervju. Dette setter jeg stor pris på!

Temaet for intervjuet vil være ”samtaler med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3”. Ved intervjuet vil jeg være nødt til å benytte meg av båndopptaker. Når jeg har fått skrevet ned intervjuet kommer jeg til å slette opptaket. Den skriftelige versjonen kan du få lese gjennom slik du kan få komme med eventuelle kommentarer, rettelser eller tilføyelser, før intervjuet blir brukt i oppgaven. Det vil ikke bli offentliggjort eller lagret elektronisk personlige opplysninger om deg. Undersøkelsen er konfidensiell.

Jeg kan komme til ditt kontor for å gjennomføre intervjuet, gjerne i perioden X. Intervjuet vil ta en til to timer. Når passer det for deg?

Vennlig hilsen X

Vedlegg 3: Andre kontakt med saksbehandlerne

Hei igjen.

Da har jeg mottatt ditt tidspunkt for intervjuet.

Her sender jeg deg intervjuguiden/temaene for intervjuet slik at du har mulighet til å forberede deg hvis det er ønskelig.

1. Hva er din bakgrunn i denne barneverntjenesten og i annet barnevernfaglig arbeid?
2. I hvilken grad samtaler du med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3? Hva er din begrunnelse for dette?
3. Hvordan samtaler du med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3? Hva er din begrunnelse for dette?
4. Hvilke utfordringer opplever du som saksbehandler når det gjelder å samtale med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3?
5. Annet du mener er viktig i samtaler med barn?

Jeg kommer ikke til å stille noen særlig flere spørsmål enn dette. På denne måten kan du få fortelle om dine opplevelser med minst mulig påvirkning fra meg.

Vennlig hilsen X

Vedlegg 4: Intervjuguide

1. Hva er din bakgrunn i denne barneverntjenesten og i annet barnevernfaglig arbeid?
2. I hvilken grad samtaler du med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3? Hva er din begrunnelse for dette?
3. Hvordan samtaler du med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3? Hva er din begrunnelse for dette?
4. Hvilke utfordringer opplever du som saksbehandler når det gjelder å samtale med barn i undersøkelser etter barnevernloven § 4-3?
5. Annet du mener er viktig i samtaler med barn?